

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Evaluatie Borgstelling MKB- kredieten (BMKB)

periode 2015 t/m 2020

Zoetermeer, 21 april 2022

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	11
1.1 Achtergronden bij de evaluatie	11
1.2 Analyse kader en afbakening	12
1.3 Onderzoeksvragen	13
1.4 Opzet van het onderzoek	17
1.5 Leeswijzer	19
2 Effectiviteit en impact van de BMKB	21
2.1 Inleiding	21
2.2 Doeltreffendheid van de BMKB	21
2.3 Betekenis van de BMKB voor het MKB	37
2.4 Waar wordt de BMKB ingezet?	40
2.5 Gebruik van de verruiming van de BMKB	52
2.6 Afgewezen BMKB aanvragen	55
2.7 Aansluiting BMKB op InvestEU	56
2.8 Garantiereregelingen in andere landen	60
2.9 Bekendheid van de BMKB	62
3 Doelmatigheid van de BMKB	64
3.1 Inleiding	64
3.2 Gebruik van de BMKB	64
3.3 Ontwikkeling uitgaven BMKB	66
3.4 Ontwikkeling ontvangsten BMKB	70
3.5 Kostendekking BMKB	71
4 Werking en voorwaarden van de BMKB	73
4.1 Inleiding	73
4.2 Aansluiting BMKB regeling op behoeften gebruikers	73
4.3 Knelpunten BMKB regeling	73
4.4 Mogelijkheden verhogen bovengrens automatische kredietbeoordeling	74
5 Toekomst van de BMKB	75
5.1 Inleiding	75
5.2 Toekomstbestendig BMKB	75
5.3 Behoeft betere afstemming BMKB op verduurzaming bedrijven	79
5.4 Behoeft BMKB variant voor achtergestelde leningen	80
6 Conclusies en aanbevelingen	83
6.1 Inleiding	83
6.2 Effectiviteit en impact van de BMKB	83
6.3 Doelmatigheid van de BMKB	85
6.4 Werking en voorwaarden van de BMKB	86
6.5 Conclusies en aanbevelingen over de toekomst van de BMKB	87

Bijlage 1	Beschrijving PSM analyse: effecten van de BMKB op bedrijfsresultaten	90
Bijlage 2	Beschrijving probit analyse: de 'kans op BMKB'	101
Bijlage 3	Geraadpleegde documenten	103
Bijlage 4	Beschrijving enquête onder ondernemers	105

Samenvatting

De regeling Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) is één van de oudste (1915) overheidsregelingen in Nederland. Het doel van de regeling is om kleine en middelgrote bedrijven (MKB) die in de kern gezond zijn qua rentabiliteit en continuïteit, maar te weinig zekerheden hebben, te ondersteunen bij het verkrijgen van krediet dat men anders niet zou hebben gekregen. De regeling wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

In dit rapport worden de resultaten van de ex-post evaluatie beschreven waarbij de nadruk ligt op doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling over de jaren 2015-2020. De evaluatie is uitgevoerd door Panteia en het Erasmus Centre for Entrepreneurship (ECE), in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK). De evaluatie biedt inzicht in de verbeteringen voor het beleid en de uitvoering van de BMKB. De BMKB-C-regeling (tijdelijke verruiming en aanpassing BMKB in verband met Coronacrisis) maakt geen onderdeel uit van deze evaluatie.

De 16 onderzoeksvragen die in deze evaluatie worden beantwoord¹, zijn verdeeld over vier onderwerpen: doeltreffendheid, doelmatigheid, werking en voorwaarden, en toekomst. De gegevens zijn op diverse manieren verzameld. Geavanceerde kwantitatieve analyses zijn uitgevoerd met RVO- en CBS-data om inzicht te krijgen in de mate waarin bedrijven gebruik maken van de BMKB, de relatie met bedrijfskenmerken en het effect van deelname op bedrijfsresultaten in de periode nadat de garantie is verstrekt. Daarnaast zijn naast desk research, diepte-interviews gehouden met betrokken partijen en stakeholders (nationaal en Europees). Ten slotte is een telefonische enquête gehouden onder 477 ondernemers die in de periode 2015 t/m 2020 gebruik hebben gemaakt van de BMKB, waarbij ondernemers zijn onderverdeeld in een aantal segmenten (bedrijfsgrootte, luik activiteiten²). In de enquête is aan ondernemers gevraagd naar hun ervaringen met de BMKB en in hoeverre ze zonder BMKB financiering hadden kunnen krijgen.

De belangrijkste bevindingen en aanbevelingen zijn hieronder beschreven.

Effectiviteit en impact van de BMKB

Uit de data-analyses komt naar voren dat kleine en middelgrote bedrijven meer gebruik maken van de BMKB dan microbedrijven. Ondanks dat ruim 80% van de verstrekte leningen aan microbedrijven worden verstrekt, is deze groep relatief ondervertegenwoordigd in de BMKB³.

De BMKB onderscheid vier luiken: starters, klein krediet, innovatief en gevestigd. Deze luiken kennen andere voorwaarden. De analyses laten zien dat starters relatief veel gebruik maken van de regeling. Daarentegen is het aandeel verstrekte BMKB aan starters afgenomen in de periode 2015 – 2020 ten opzichte van de periode 2010 – 2014. Andere financieringsmogelijkheden, zoals crowdfunding, worden door starters steeds vaker gebruikt. Non-bancaire financiers (waaronder crowdfundingplatforms) vinden de BMKB minder aantrekkelijk dan de banken. Snelheid van toekenning wordt daarbij als belangrijke reden genoemd om BMKB niet in te zetten. Ook sluit de regeling minder goed aan op de werkwijze van crowdfundingplatforms.

¹ Zie figuur 3 in de hoofdtekst van het rapport.

² Starter, innovatief, kleinkrediet, gevestigd.

³ CBS Statline: 97% van de bedrijven in Nederland heeft minder dan 10 werkzame personen.

De BMKB wordt relatief vaak ingezet bij bedrijven met een laag zekerhedenoverschot en/of met een laag eigen vermogen. Dit komt overeen met het doel van de BMKB: krediet mogelijk maken voor bedrijven met een tekort aan zekerheden, maar met voldoende toekomstperspectief. Omzetgroei van de bedrijven heeft geen effect op BMKB-gebruik (andersom wel, zie vervolg), ook dit is een te verwachten uitkomst: groei is geen criterium om mee te mogen doen aan de regeling. De banken nemen groeipotentie echter wel mee in de beoordeling of een bedrijf de lening kan terugbetalen en dus indirect in de keuze om BMKB te gebruiken.

De BMKB heeft onmiskenbaar een effect op de bedrijfsprestaties. We constateren dat de omzetgroei van BMKB-bedrijven in de jaren na verstrekking van de BMKB, systematisch en significant hoger is dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven. Bovendien neemt het verschil in de jaarlijkse omzetgroei fors toe in de jaren na toekenning. Deze uitkomst komt overeen met die van een vergelijkbare analyse door het CPB van 5 jaar geleden. Ook de ontwikkeling van de werkgelegenheid is groter voor BMKB-bedrijven dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven. Deze resultaten met betrekking tot omzetgroei en werkgelegenheidsgroei worden bevestigd door resultaten uit de enquête onder bedrijven met BMKB, ook daar zien we hoge groeicijfers van omzet en werkgelegenheid.

De rentabiliteit van niet-rechtspersonen (zelfstandigen met en zonder personeel) is significant hoger voor BMKB-bedrijven dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven, hoewel het effect minder uitgesproken is dan voor de omzetgroei. Voor de rechtspersonen zien we ook een positief effect, maar dit is niet-significant.

Voor de balanskengetallen solvabiliteit en zekerhedenoverschot is er duidelijke interactie met het BMKB-krediet zelf: in eerste instantie neemt de schuld toe als gevolg van het verleende krediet en dalen daardoor de twee kengetallen (relatief ten opzichte van de niet-BMKB-bedrijven). Na een aantal jaar zien we pas een omslag naar een positief effect omdat de bedrijfsresultaten en daarmee de balansposities van de BMKB-bedrijven zich gaandeweg verbeteren.

Dat de BMKB wordt ingezet voor bedrijven met weinig zekerheden, wordt bevestigd door de banken. De provisie zorgt daarbij voor borging van doelmatigheid. Dat wil niet zeggen, dat de BMKB altijd noodzakelijk is om het gewenste investeringsdoel te bereiken, er zijn vaak meer financieringsmogelijkheden volgens de bevroegde ondernemers. De BMKB kan echter wel een doorbraak forceren in kredietverstrekking en soms ook zorgen voor dragelijke financieringslasten voor het bedrijf (meer zekerheid voor de bank betekent lagere rente). Een lening kan eerder worden verstrekt met de BMKB en banken hoeven minder snel nee te verkopen. In die zin vinden ondernemers de BMKB een zeer belangrijk instrument. Versterking van het werkkapitaal, financiering van onroerend goed en financiering van overnames worden genoemd als belangrijkste doelen van de investering.

De verruimingsmogelijkheden (de luiken starters, klein krediet en innovatief) worden in het algemeen als nuttig en flexibel ervaren, maar ze geven ook de nodige complexiteit. Gesuggereerd wordt om het aantal luiken te beperken, bijvoorbeeld door het samenvoegen van de luiken starters en kleinkrediet.

Met het beleid van banken met betrekking tot de inzet van de BMKB wordt gesteld dat de eerste screening bij de financiers ligt, zij kijken daarbij vooral naar groeipotentie. Afwijzingen vinden vooral plaats als er te weinig vertrouwen is in toekomstige

bedrijfs- dan wel sectorprestaties en daarmee de kans op terugbetaling van de lening. Vervolgens wordt gekeken naar de beschikbare zekerheden en wanneer deze te laag is, wordt deelname aan BMKB bekeken. Ten slotte kan om vooral technische redenen de RVO een voortoetsing afwijzen, maar dit vormt een minderheid van de afwijzingen van kredietaanvragen.

De bekendheid van de BMKB-regeling bij ondernemers is beperkt. Dat is op zich geen probleem, omdat een bedrijf met een financieringsbehoefte naar een financier toestapt die wél goed op de hoogte is van de BMKB.

Doelmatigheid van de BMKB

RVO wordt in het algemeen als doelmatig gezien in zijn uitvoering; mogelijke kostenbesparing is meer digitalisering met betrekking tot de voortoetsing, op basis van objectieve (en dus te automatiseren) criteria. Ook de mogelijkheid om meldingen in batches te kunnen indienen kan kosten- en tijdbesparend werken.

De doorlooptijd van de voortoetsing van een aanvraag door RVO is wisselend en kan in drukke periodes nogal eens oplopen tot twee weken (waar maximaal 2 dagen de streefwaarde is voor non-bancaire financiers). Dit gebeurt echter alleen in gevallen waarbij er een voortoets moet plaatsvinden door RVO, dit is voor de banken zelden het geval. Bij non-bancaire financiers komt dit vaker voor.

De laatste jaren zien we een daling van de uitvoeringskosten tot 2019, wegens het relatief lage aantal verliesdeclaraties en minder meldingen en voortoetsingen door RVO (zie ook eerder de geconstateerde daling van het aantal BMKB aanvragen). De overheid heeft in de periode 2015 – 2020 € 199 miljoen moeten compenseren (€ 33 mln per jaar). De verliesdeclaraties zijn na 2015 fors gedaald en zijn hoger bij de reguliere BMKB-variant dan bij de luikvarianten.

De ontvangsten in de periode 2015-2020 bedroegen ruim € 203 miljoen (€ 34 mln per jaar) en de provisie is met ingang van 2017 gestegen, maar de provisie-inkomsten zijn de laatste jaren gedaald door het lagere gebruik. De BMKB is niet kostendekkend over de totale evaluatieperiode, maar dit komt uitsluitend door een relatief groot tekort van meer dan € 30 mln in 2015. De jaren daarna is sprake van meer dan volledige dekking van de BMKB-kosten. Uit de interviews wordt kostendekkendheid overigens niet als doel op zich gezien, maar als kabinetsbeleid; terughoudendheid met betrekking tot provisieverhoging is gewenst, vanwege de impact van Covid op de bedrijven in de afgelopen twee jaar (en waarschijnlijk in de komende jaren).

Werking en voorwaarden van de BMKB

In het algemeen zijn de geïnterviewde personen in het onderzoek tevreden over de looptijd van de BMKB en de garantiepercentages.

Een groot deel van zowel de non-bancaire als de bancaire financiers spreekt de wens uit om het proces te versnellen door digitalisering. Meer digitaliseren betekent ook dat meer gegevens gestructureerd aangeleverd kunnen worden en als dat niet digitaal goed geregeld kan worden, werkt dit belemmerend. Uiteindelijk kan een machine niet het eindoordeel vellen, is de heersende mening onder non-bancaire financiers. Digitalisering is dus wel een wens, maar het operationaliseren daarvan roept toch ook bij enkele financiers enige terughoudendheid op.

Om digitalisering mogelijk te maken, is het van belang om subjectieve onderdelen van de BMKB objectief te maken. Beoordelingscriteria zoals continuïteit en rentabiliteit zouden daarvoor objectief meetbaar gemaakt moeten worden. Hierdoor is de subjectieve toets niet – of beperkt – meer nodig. Naast een sneller proces, is er ook behoefte om vooraf duidelijkheid te krijgen over het toekennen van de garantie.

Non-bancaire financiers moeten vaker een voortoets laten doen door RVO, dit kan tijd kosten. Door digitalisering (en het objectiveren van beoordelingscriteria), kan de voortoets versneld plaatsvinden, waardoor de BMKB beter aansluit bij non-bancaire financiers.

Non-bancaire financiers benoemen overigens ook een andere reden dat de BMKB minder goed aansluit bij non-bancaire financiers dan bij banken. Omdat de werkwijze van non-bancaire financiers diverser is en niet alleen gedreven op zekerheden, past het minder goed bij de werking van de BMKB. Dan volgt de vraag: dient de BMKB ook ingezet te worden bij meer risico en niet alleen bij gebrek aan zekerheden?

Vereenvoudiging van de verruiming wordt genoemd als een tweede verbeterpunt, waarbij samenvoegen van bijvoorbeeld starters en kleinkrediet een versimpeling bewerkstelligt. Daarnaast wordt het innovatieve luik als erg duur gezien. Soms is werken met hele kwartalen onhandig en sluit de BMKB regeling niet goed aan op de werkwijze van crowdfundingplatforms. Deze organisaties worden genoodzaakt, voor dekking van de leningen, geld te lenen op de kapitaalmarkt. Dat veroorzaakt relatief hoge rentes voor de verstrekte leningen, waarmee hun concurrentiepositie ten opzichte van banken verslechtert.

De behoefte om de bovengrens met betrekking tot automatische kredietbeoordeling te verhogen is niet erg groot onder stakeholders, m.n. omdat men niet goed weet hoe hier zinvol invulling aan gegeven kan worden.

Toekomst van de BMKB

Geroemd wordt de flexibiliteit van de regeling, met name het inspelen op de Corona crisis werd als zeer positief ervaren. De geïnterviewden benoemen dat het de uitdaging is om verder in te spelen op actuele ontwikkelingen, in het bijzonder het bereiken van de klimaatdoelstellingen (met een versnelde invoering van de BMKB-Groen) en daarmee gepaard gaande investeringen door bedrijven. Ook de grondstoffencrisis en de geopolitieke situatie met stijgende energiekosten zijn volgens bevrageden aanleiding voor een belangrijke rol van de BMKB en dus voor de overheid om MKBs te ondersteunen. Doordat de BMKB er al is, kan een crisisvariant in korte tijd in werking gezet worden.

Via een verduurzamingsvariant van de BMKB (ook wel BMKB-Groen of BMKB-G genoemd) kan het MKB het investeringsbedrag uitspreiden over een langere termijn en liquiditeit behouden voor primaire bedrijfsactiviteiten. Dit met een hoger garantiepercentage dan regulier en zonder toets op het zekerhedentekort. De bevrageden benoemen tevens dat de BMKB-G zou kunnen worden gebruikt voor verduurzaming van bedrijfspanden, het wagenpark en andere bedrijfsmiddelen. Veruit de meeste geïnterviewden zijn voorstander van een duurzaamheidsvariant van de BMKB. Een nadeel is dat er een extra luik ontstaat. Enkele suggesties zijn aansluiting zoeken bij ESG-criteria, bewijsvoering door bedrijven o.b.v. energielabel en voor emissieklasse wagenpark de Groenverklaring.

InvestEU⁴ is van start gegaan en biedt mogelijkheden voor financiële intermediairs. Het instrumentarium is vergelijkbaar met de voorganger, het Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI), maar de samenhang is verbeterd. Eén van de belangrijkste veranderingen is dat de EU en daarmee de MKB-garantieregelingen gericht zijn op het stimuleren van duurzaamheid door het MKB. De taxonomie van de term duurzaamheid is vastgesteld en zal nu verder worden geconcretiseerd en worden verwerkt in de MKB garantieregelingen die door het European Investment Fund (EIF) worden geoperationaliseerd en dan door de financiële intermediairs moeten worden toegepast. InvestEU biedt ook mogelijkheden tot counter garanties zoals bijvoorbeeld is ingevoerd voor de Covid regeling binnen Innovfin⁵.

De behoefte aan een BMKB-variant voor achtergestelde leningen is bij de banken niet erg groot. Bij de non-bancaire financiers is meer draagvlak te bespeuren. De terughoudendheid heeft te maken met het relatief hoge risico en het hoge kapitaalbeslag voor banken bij het verstrekken van achtergestelde leningen. Daarnaast is het vooral twijfelachtig of er behoefte is vanuit de markt. De non-bancaire financiers en andere stakeholders zien wel een rol voor de BMKB wat betreft een achtergestelde leningvariant, maar de verwachting is dat de rentelasten voor dit type leningen hoog zal zijn, waardoor bedrijven minder snel hieraan zullen deelnemen.

Aanbevelingen met betrekking tot de toekomst van de BMKB

1. Objectiever subjectieve criteria om het kredietproces te digitaliseren. Beoordelingscriteria zoals bijvoorbeeld begrippen als 'voldoende rentabiliteits- en continuïteitsperspectief' en 'naar vermogen inbrengen' kunnen objectief toetsbaar gemaakt worden, waardoor de subjectieve toets niet meer nodig is en het kredietproces gedigitaliseerd versneld kan worden. Dit sluit beter aan bij bancaire financiers, maar zeker ook bij non-bancaire financiers; door het versnellen van het kredietproces wordt de regeling aantrekkelijker voor non-bancaire financiers en dit zijn met name aangewezen financiers voor de luiken starters en kleinkrediet. Dit zorgt er ook voor dat vooraf eerder en beter uitsluitel gegeven kan worden over het toekennen van de garantie.
2. Gebruik ook digitalisering om de goedkeuring van lening-aanvragen bij non-bancaire financiers en melding van gesloten BMKB leningen bij banken in batches te kunnen doen. Dit bespaart tijd en geld voor financiers.
3. Houd de regeling zo eenvoudig mogelijk. Denk na over het samenvoegen of verminderen van luiken, bijvoorbeeld samenvoegen van de luiken starters en kleinkrediet.
4. Op basis van analyses in dit onderzoek blijkt dat zowel het middenbedrijf als het kleinbedrijf significant (relatief) vaker gebruik maakt van de BMKB dan het microbedrijf. Maak het aantrekkelijker zodat het microbedrijf meer gebruik kan maken van de BMKB. Financiering aan microbedrijven wordt nu door financiers te veel als risicovol gezien. Ook voor de microbedrijven kan digitalisering helpen, zij maken vaker dan andere bedrijven gebruik van non-bancaire financiers en digitalisering kan, zoals boven al aangegeven, de drempel tot gebruik van de BMKB verlagen,
5. De provisie wordt door veel ondernemers als (erg) hoog geacht, met name voor het innovatieve luik. Overweeg om de provisie te verlagen.
6. Het werken met hele kwartalen richting RVO is lastig voor financiers. Meestal wordt een bedrijf gedurende een kwartaal klant. Het zou handiger zijn als men een datum in de maand kan instellen en de looptijd daarbij kan optellen. Dat voorkomt miscommunicatie en operationele fouten.
7. Wij verwachten dat het MKB, mede door de Coronacrisis en de geopolitieke crisis, de aankomende periode extra hulp nodig zal hebben bij het (verder)

⁴ Het InvestEU-programma ondersteunt duurzame investeringen, innovatie en het creëren van werkgelegenheid in Europa. Het brengt het Europees Fonds voor strategische investeringen en 13 andere financiële instrumenten van de EU samen.

⁵ InnovFin is een initiatief van de Europese Investeringsbank Groep (EIB en EIF) in samenwerking met de Europese Commissie. InnovFin beoogt de toegang tot financiering voor innovatieve bedrijven en entiteiten in Europa te vergemakkelijken en te versnellen.

verduurzamen. Dit helpt de overheid ook om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen. De ambitie en wil bij MKB-ondernemers is er wel om te verduurzamen, maar de middelen ontbreken door geslonken buffers door achtereenvolgende crisissen. Verduurzamen gaat gepaard met relatief hoge investeringsbedragen en lange terugverdiertijden. De overheid kan via een BMKB-Groen garant staan voor leningen aan bedrijven die willen verduurzamen. De BMKB is er bij uitstek voor geschikt vanwege de snelheid waarmee deze kan worden ingezet en de eenvoud van de regeling. De regeling is bekend bij financiers en het instrumentarium ligt er. De snelheid is belangrijk vanwege de urgentie die de problematiek met zich meebrengt. Via een verduurzamingsvariant van de BMKB kan het MKB het investeringsbedrag uitspreiden over een langere termijn en liquiditeit behouden voor primaire bedrijfsactiviteiten. Houdt daarbij rekening met de noodzaak tot een langere looptijd. Dit met een hoger garantiepercentage dan regulier en zonder toets op het zekerhedentekort. Daarnaast moet worden overwogen om gebruik te maken van de counter garantie faciliteit voor kredietgarantieinstellingen binnen InvestEU.

1 Inleiding

1.1 Achtergronden bij de evaluatie

1.1.1 Aanleiding

De regeling Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) is één van de oudste (1915) overheidsregelingen in Nederland. De BMKB heeft als doelstelling MKBs die in de kern gezond zijn qua rentabiliteit en continuïteit, maar te weinig zekerheden hebben, te ondersteunen bij het verkrijgen van krediet dat men anders niet zou hebben gekregen. De regeling wordt uitgevoerd door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

De BMKB is voor het laatst geëvalueerd door een ambtelijke werkgroep in samenwerking met het Centraal Planbureau.⁶ Deze evaluatie dateert al van een aantal jaren geleden. Daarmee is de tijd gekomen om de BMKB opnieuw op effectiviteit (werkt het?) en efficiëntie (wordt het doel zo goedkoop mogelijk bereikt?) te beoordelen. Het ministerie wil met deze ex-post evaluatie inzicht geven in de doeltreffendheid en doelmatigheid van de regeling over de jaren 2015-2020. Verder is een belangrijke drijfveer van deze evaluatie om te onderzoeken welke verbeteringen aangebracht kunnen worden rond het beleid en de uitvoering van de BMKB.

In de evaluatie wordt ook teruggekeken naar de aanbevelingen uit de vorige evaluatie (2015) welke vooral betrekking hadden op de kostendekking van de regeling.

De evaluatie zal door de Minister van Economische Zaken en Klimaat worden aangeboden aan de Tweede Kamer.

1.1.2 Beleidscontext

Na een pilot vanaf 2012 is de BMKB sinds 2017 permanent opengesteld voor non-bancaire financiers. Zij kunnen bij RVO een accreditatie-aanvraag indienen. Sinds 2017 zijn 6 non-bancaire financiers geaccrediteerd voor de BMKB, waaronder Qredits en enkele kredietunies. Onderzoek door Dialogic⁷ in 2019 wees uit dat de markt voor MKB-financiering, vooral voor de doelgroep klein MKB, nog diverse knelpunten kent. Tevens bleek uit onderzoek van het CPB, dat het MKB in Nederland minder financiering verkrijgt dan het Europese gemiddelde, mogelijk als gevolg van een lagere financieringsbehoefte van bedrijven, de marktconcentratie op de (bancaire) financieringsmarkt en de nog relatief beperkte omvang van de non-bancaire financieringsmarkt.⁸

In de kamerbrief d.d. 5 november 2019⁹ heeft de Staatssecretaris van EZK haar beleidsvisie op de MKB-financieringsmarkt uiteengezet, alsmede de acties om deze markt beter te laten functioneren. In de brief werden o.a. de volgende acties benoemd:

- Verdere stimulering van de non-bancaire financieringsmarkt,
- Handhaving van de verruimingen van de BMKB-regeling tot medio 2022; de verruimingen betreffen een hogere staatsgarantie op kleinere kredieten tot € 200.000 (67,5% i.p.v. 45%) en een maximaal borgstellingsbedrag van € 1,5 miljoen (voorheen € 1,0 miljoen).

⁶ Nut en noodzaak van de BMKB-regeling, Rapport werkgroep evaluatie van de Borgstelling MKB-kredieten, 1 september 2015.

⁷ Zie: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/11/05/kamerbrief-over-beleidsvisie-mkb-financieringsmarkt>.

⁸ CPB, MKB-bankfinanciering in Europees perspectief, 2019.

⁹ Kamerstuk 32 637, nr. 386.

De motie Aartsen¹⁰ riep op de BMKB-regeling zo aan te passen dat deze beter en meer beschikbaar wordt voor alternatieve financiers en specifiek werkbaar voor crowdfunding. De Staatssecretaris van EZK heeft daarop per brief¹¹ aangegeven dat crowdfundingplatforms verschillende bedrijfsmodellen hanteren, zoals op het gebied van risicobeheersing en co-financiering door een professionele partij. Om deze redenen kon de BMKB niet één op één worden opengesteld voor alle crowdfundingplatforms. En dat is de reden dat maatwerk moet worden toegepast wanneer een crowdfundingplatform een accrediteringsaanvraag indient.

Kort na de eerste lockdown in maart 2020 in verband met Corona is een verkorte accreditatieprocedure opgezet voor non-bancaire financiers voor de BMKB-C, de Coronamodule van de BMKB met een hogere staatsgarantie dan de reguliere BMKB. In de maanden daarna zijn 16 non-bancaire financiers geaccrediteerd voor de BMKB-C¹², waaronder enkele crowdfundingplatforms. Bij de accreditatie door RVO zijn non-bancaire financiers beoordeeld op professionaliteit/deskundigheid, betrouwbaarheid/integriteit, financiële draagkracht/stabiliteit en cofinanciering door een professionele partij. Door RVO zijn 11 accreditatie-aanvragen afgewezen omdat partijen niet voldeden aan één of meerdere criteria.

In de periode vóór Corona (2015-2019) werden jaarlijks ruim 3.000 BMKB-leningen verstrekt (ca. € 600 mln. per jaar). Daarmee werd 80-90% van het jaarlijkse garantiebudget benut. In 2020 zijn in totaal ruim 6.000 BMKB-leningen verstrekt voor een totaalbedrag van € 920 mln. Hiervan waren ca. 2.000 "reguliere" BMKB-leningen voor in totaal € 420 mln. en ca. 4.000 BMKB-C-leningen voor in totaal € 500 mln. Het BMKB garantiebudget voor 2020 bedroeg € 1,5 miljard (voor de "reguliere" BMKB en de Coronamodule samen). Het garantiebudget in 2020 is voor ca. 60% benut, en daarmee lager dan in voorgaande jaren. Vooral in Q3-Q4 van 2020 was sprake van een lage benutting van de BMKB-regeling (hetzelfde beeld als bij de andere garantieregelingen KKC en GO/GO-C). Van alle BMKB-leningen in 2020 is ruim 90% verstrekt via de banken, waardoor kan worden geconstateerd dat de inzet van de regeling via de non-bancaire financiers nog relatief beperkt is.

1.2 Analyse kader en afbakening

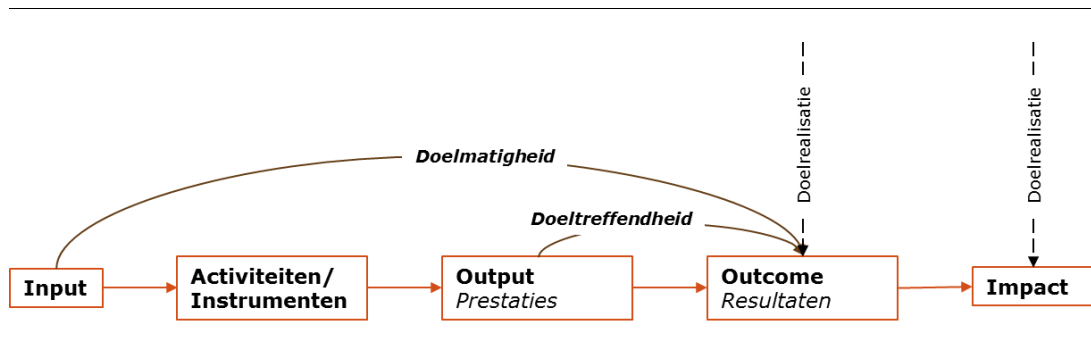
Periodiek evalueren is een essentieel onderdeel van de beleidscyclus. Het maakt duidelijk wat er terecht gekomen is van de plannen van een organisatie of het beleid. Het betreft aan de ene kant terugkijken, maar aan de andere kant ook zeker vooruitblikken. Onze visie is dat evalueren vooral wordt ingezet om te leren voor de toekomst. Welke activiteiten verdienen verbetering? Hoe kunnen mensen en middelen het beste ingezet worden? Welke prestaties kunnen worden verbeterd? Welke resultaten kunnen nog meer bereikt worden? Hoe kunnen de doeltreffendheid en doelmatigheid worden verhoogd? Hoe kan de impact vergroot worden? Figuur 1 geeft deze verbanden weer en het analysekader aan de hand waarvan de evaluatie is uitgevoerd.

¹⁰ Kamerstuk 32 637, nr. 404.

¹¹ Kamerstuk 32 637, nr. 414.

¹² Zie <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/borgstelling-mkb-kredieten-bmkb/deelnemen-als-financier>.

Figuur 1 Analyse kader / doelenboom

Bij deze evaluatie wordt uitgegaan van de zogenaamde Theeuwes-aanpak. Dat betekent concreet dat zo veel mogelijk gecontroleerd wordt voor selectiviteit door econometrische methoden toe te passen, waarbij gebruik wordt gemaakt van een controlegroep. Daarnaast worden bij de beantwoording van de kwalitatieve vragen enquêtes en interviews ingezet. Zij bieden informatie over ervaringen en percepties van bedrijven en kunnen statistische samenhangen duiden. Dit om empirisch inzichtelijk te maken wat de omvang en aard van de effecten zijn en of die er ook zouden zijn geweest zonder overheidsbemoediging en de inzet van overheidsgeld. Daarnaast wordt informatie opgehaald uit de documentenanalyse.

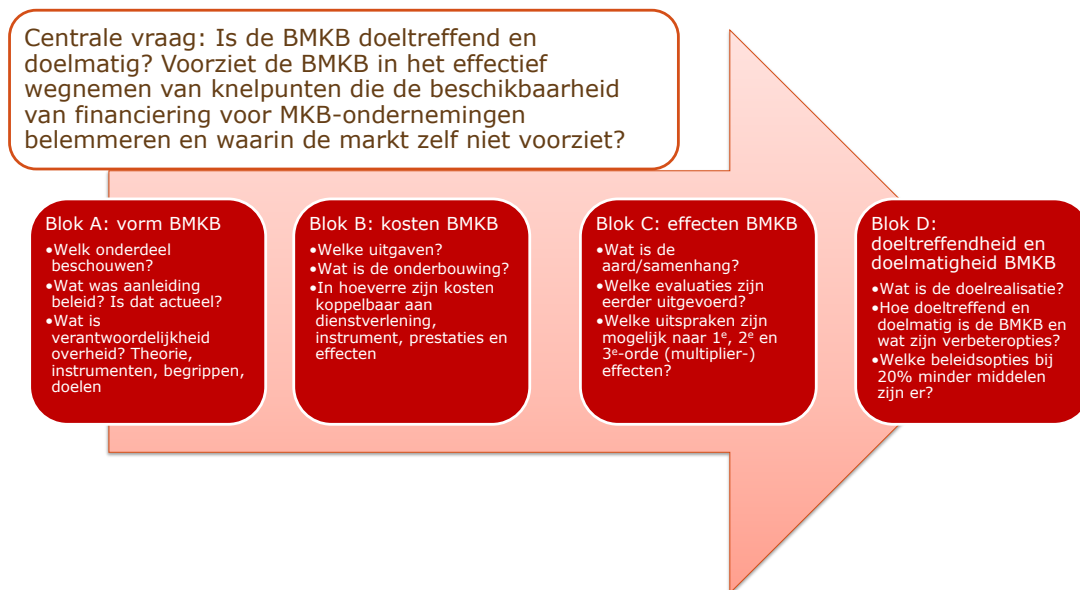
In maart 2020 is in verband met Corona een verkorte accreditatieprocedure opgezet voor non-bancaire financiers voor de BMKB-C, de Coronamodule van de BMKB met een hogere staatsgarantie dan de reguliere BMKB (de zogenoemde BMKB-C). De BMKB-C-regeling maakt geen onderdeel uit van deze evaluatie.

1.3 Onderzoeksvragen

De evaluatie van het beleidsinstrument BMKB betreft een ex-post evaluatie over de periode 2015 tot en met 2020, exclusief de BMKB-C. Daarin staat het onderzoeken van de doeltreffendheid en doelmatigheid van de BMKB centraal. De vraag is ook of de BMKB de komende jaren voldoende bijdraagt aan de financiering van het MKB, zijn er verbeteringen mogelijk en kunnen beleidskeuzes gemaakt worden in relatie tot de hoogte van de garantiepremie die aan ondernemers in rekening wordt gebracht.

Wij bepalen de doeltreffendheid en doelmatigheid mede aan de hand van beantwoording van de vragen van de Regeling Periodiek Evaluatieonderzoek (RPE), zoals die door de overheid is opgesteld. De centrale vraag in de evaluatie van de BMKB en de daarbij behorende vragen van RPE zijn in figuur 2 weergegeven. In figuur 2 zijn vier onderzoeksonderdelen benoemd:

- A. Vorm beleidsinstrument BMKB en uitvoering dienstverlening.
- B. Kosten van beleidsinstrument BMKB.
- C. Resultaten of effecten van de BMKB.
- D. Mate van doeltreffendheid en doelmatigheid van de BMKB.

Beantwoording van de vragen A t/m C van RPE schept een kader om ook de vragen onder onderdeel D te kunnen beantwoorden.

De onderzoeksvragen die het ministerie van EZK heeft geformuleerd zijn vooral een uitwerking van onderdeel D van de RPE. Deze gaan vooral over doeltreffendheid, doelmatigheid, de werking / voorwaarden en de behoeften in de toekomst. Deze onderzoeksvragen zijn weergegeven in figuur 3. Beantwoording van de onderzoeksvragen geeft een goed beeld van de doeltreffendheid, doelmatigheid, werking en mogelijke suggesties voor toekomst voor wat betreft de BMKB.

De doeltreffendheid en doelmatigheid van de BMKB wordt onderzocht aan de hand van de onderzoeksvragen 1 tot en met 8 van figuur 3. Onder doeltreffendheid verstaan wij de mate waarin de doelstelling dankzij de inzet van BMKB wordt gerealiseerd.

De onderzoeksvragen 9 en 10 van figuur 3 gaan over doelmatigheid. Onder doelmatigheid verstaan we de mate waarin het optimale effect van de BMKB tegen zo min mogelijk kosten en ongewenste neveneffecten wordt bewerkstelligd.

De werking van de BMKB wordt getoetst aan de hand van onderzoeksvragen 11 tot en met 13. Het toekomstbeeld komt tot stand via beantwoording van onderzoeksvragen 14 tot en met 16.

Figuur 3 Onderzoeksvragen ministerie naar doeltreffendheid, doelmatigheid, werking en de toekomst van de BMKB

Doeltreffendheid	1) Is de regeling doeltreffend? Wordt de regeling gebruikt waarvoor deze bedoeld is? In welke mate zorgt de regeling er voor dat er kredietverlening tot stand komt die zonder de regeling niet tot stand zou zijn gekomen?	2) Wat is de betekenis van de BMKB voor het MKB bij het aantrekken van krediet en welke voor- en nadelen zijn daaraan verbonden voor de financiers en de ondernemers?	3) In welke MKB-sectoren en -segmenten is de BMKB ingezet? Hoe is de risicospreiding binnen de BMKB-portefeuille?	4) In welke mate is gebruik gemaakt van verruimingen (starters, innovatief, klein krediet, verhoging borgstelling), is er een heldere afbakening, zijn parameters passend, welke argumenten om de verruimingen wel niet te verlengen?
	5) Welk deel van kredietaanvragen van MKB in welke sectoren /segmenten wordt afgewezen en waarom? In hoeverre wijken toegekende en afgewezen aanvragen af? Kunnen obstakels opgelost worden door financiers en overheid en hoe?	6) Hoe zou de BMKB aansluiting kunnen vinden bij de mogelijkheden die EU-instrumenten bieden?	7) Hoe verhoudt zich de effectiviteit en impact van de MKB in relatie tot garantie-instrumenten in andere EU-lidstaten?	8) Is de regeling voldoende bekend bij degenen die de regeling moeten inzetten? Zo nee, hoe kan de bekendheid verbeterd worden?
Doelmatigheid	9) Wordt de regeling voldoende efficiënt uitgevoerd en staan de uitvoeringskosten in aanvaardbare verhouding tot het gebruik van de regeling? Is de regeling doelmatig?	10) Hoe kan kostendekkendheid BMKB 2016-2020 worden gecontinueerd in de komende jaren en in de toekomst worden voorkomen dat de BMKB zoals in 2008-2015 gedurende een langere periode verlieslatend is?		
Werking en voorwaarden	11) Sluiten de selectiecriteria en voorwaarden van de BMKB voldoende aan bij de behoefte van bedrijven, bancaire en non-bancaire financiers? (looptijd, garantiepercentage, financierings- en aflossingsvormen).	12) Welke knelpunten ervaren (bancaire en non-bancaire) financiers en ondernemers bij de werking en de uitvoering van de BMKB-regeling en hoe kunnen deze knelpunten worden weggenomen?	13) Hoe kan de bovengrens voor geautomatiseerde kredietbeoordeling door financiers (thans € 250k) worden verhoogd, met behoud van kwaliteit van het kredietproces en zonder dat de schadequote hierdoor toeneemt?	
Toekomst	14) Is de BMKB in de huidige opzet voldoende toekomstbestendig en wat is de ratio voor de rol van de overheid? In hoeverre past BMKB in het totaal van instrumenten en zijn die instrumenten voldoende op elkaar afgestemd?	15) In welke mate is er behoefte om de BMKB-regeling aan te passen om betere ondersteuning te bieden bij leningen die bedoeld zijn om te verduurzamen?	16) In welke mate is er behoefte aan een BMKB-variant voor achtergestelde leningen en voor welk deel zijn financiers bereid mede risico te dragen?	

1.4 Opzet van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit een aantal onderdelen:

1. Deskresearch. Er is al veel gepubliceerd over de BMKB. We hebben deze bronnen verzameld en waar nodig gebruikt voor onze analyses. In bijlage 3 staat een overzicht van de geraadpleegde bronnen.
2. Kwantitatieve analyses. We hebben kwantitatieve analyses uitgevoerd op RVO- en CBS-data om te onderzoeken in hoeverre de kans dat bedrijven gebruik maken van de BMKB-garantieregeling afhangt van bedrijfskenmerken en wat het effect ervan is op bedrijfsresultaten in de periode nadat de garantie is verstrekt. Bijlagen 1 en 2 bevatten een uitgebreide toelichting op één resultaat van die analyses.
3. Interviews. We hebben circa vijftientig interviews gehouden met stakeholders. Deze interviews waren bedoeld om grip en inzicht te krijgen in de belangrijkste ervaringen. Ze hebben geholpen om een groot deel van de kwalitatieve onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.
4. Enquête onder ondernemers. We hebben een telefonische enquête gehouden onder 477 ondernemers die in de periode 2015 t/m 2020 gebruik hebben gemaakt van de BMKB, waarbij ondernemers zijn onderverdeeld in een aantal segmenten (bedrijfsgrootte, luik activiteiten¹³). De steekproef is, binnen deze segmenten, aselect getrokken. In de enquête is aan ondernemers gevraagd wat hun ervaringen zijn met de BMKB en in hoeverre ze zonder BMKB-financiering hadden kunnen krijgen. Bijlage 4 bevat een methodologische verantwoording van de enquête.

In tabel 1 is aangegeven welke onderzoeksvragen met welke methode(n) zijn beantwoord.

¹³ Starter, innovatief, kleinkrediet, gevestigd.

tabel 1 Methoden beantwoording onderzoeksvragen

Vraag	Effectiviteit en impact	Dataresearch	Interviews	Enquêtes
1	Is de regeling doeltreffend? Wordt de regeling gebruikt waarvoor deze bedoeld is? (bedrijven met een bevredigend rentabiliteitsperspectief en een tekort aan zekerheden helpen bij het aantrekken van krediet). In welke mate zorgt de regeling er voor dat er kredietverlening tot stand komt die zonder de regeling niet tot stand zou zijn gekomen (wat is de additionaliteit)?	x	x	x
2	Wat is de betekenis van de BMKB voor het mkb bij het aantrekken van krediet en welke voor- en nadelen zijn daaraan verbonden voor de financiers en de ondernemers?		x	x
3	In welke mkb-sectoren en -segmenten is de BMKB ingezet? (verdeling naar branches en bedrijfsgrootte). Hoe is de risicospreiding binnen de BMKB-portefeuille?	x		
4	In welke mate is gebruik gemaakt van de verruimingen voor specifieke doelgroepen (starters, innovatief, klein krediet) en van verhoging van het maximum borgstellingsbedrag naar € 1,5 mln.? Is de afbakening van de specifieke doelgroepen adequaat? Zijn de parameters van de verruimingen passend? Welke argumenten zijn er om de verruimingen wel of niet te verlengen?	x	x	x
5	Welk deel van de kredietaanvragen van mkb ondernemers wordt door de financiers afgewezen en wat zijn de belangrijkste redenen van afwijzing? In welke sectoren/segmenten vinden de meeste afwijzingen plaats? Wat zijn de belangrijkste redenen van afwijzen? In hoeverre wijken de kenmerken van de afgewezen aanvragen af van die van de toegekende aanvragen? Kunnen deze obstakels worden ondervangen door financiers en overheid? En zo ja, hoe?		x	
6	Hoe zou de BMKB aansluiting kunnen vinden bij de mogelijkheden die EU-instrumenten bieden?		x	
7	Hoe verhoudt zich de effectiviteit en impact van de BMKB-regeling in relatie tot garantie-instrumenten in andere EU-lidstaten?		x	
8	Is de regeling voldoende bekend bij degenen die de regeling moeten inzetten? Zo nee, hoe kan de bekendheid verbeterd worden?		x	x
	Doelmatigheid			
9	Wordt de regeling voldoende efficiënt uitgevoerd en staan de uitvoeringskosten in aanvaardbare verhouding tot het gebruik van de regeling? Is de regeling doelmatig?	x		
10	Hoe kan a) de kostendekkendheid van de BMKB in de periode 2016-2020 worden gecontinueerd in de komende jaren en b) in de toekomst worden voorkomen dat de BMKB zoals in de periode 2008-2015 gedurende een langere periode verlieslatend is?		x	
	Werking en voorwaarden			
11	Sluiten de selectiecriteria en voorwaarden van de BMKB voldoende aan bij de behoefte van bedrijven, bancaire en non-bancaire financiers? (looptijd, garantiepercentage, financierings- en aflossingsvormen).		x	
12	Welke knelpunten ervaren (bancaire en non-bancaire) financiers en ondernemers bij de werking en de uitvoering van de BMKB-regeling en hoe kunnen deze knelpunten worden weggenomen?		x	x
13	Hoe kan de bovengrens voor geautomatiseerde kredietbeoordeling door financiers (thans € 250k) worden verhoogd, met behoud van kwaliteit van het kredietproces en zonder dat de schadequote hierdoor toeneemt?		x	
	Toekomst			
14	Is de BMKB in de huidige opzet voldoende toekomstbestendig en wat is de ratio voor de rol van de overheid? In hoeverre past de BMKB in het totaal van instrumenten en zijn die instrumenten voldoende op elkaar afgestemd?		x	
15	In welke mate is er behoefte om de BMKB-regeling aan te passen om betere ondersteuning te bieden bij leningen die bedoeld zijn om te verduurzamen?		x	
16	In welke mate is er behoefte aan een BMKB-variant voor achtergestelde leningen en voor welk deel zijn financiers bereid mede risico te dragen?		x	

1.5 Leeswijzer

Het rapport is als volgt opgebouwd:

- **Hoofdstuk 2** behandelt de onderzoeksvragen, die behoren bij het onderwerp 'effectiviteit en impact van de BMKB'.
- **Hoofdstuk 3** gaat in op de onderzoeksvragen, die behoren bij het onderwerp 'doelmatigheid van de BMKB'.
- **Hoofdstuk 4** beantwoordt de onderzoeksvragen, die behoren bij het onderwerp 'werking en voorwaarden van de BMKB'.
- **Hoofdstuk 5** ziet op de onderzoeksvragen, die behoren bij het onderwerp 'toekomst van de BMKB'.
- In **hoofdstuk 6** trekken we conclusies en doen we aanbevelingen.
- In bijlage 1 wordt ingegaan op de PSM methodiek en op de resultaten
- In bijlage 2 wordt ingegaan op de uitgevoerde Probit analyses
- In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de gehanteerde bronnen bij het onderdeel desk research
- In bijlage 4 wordt een respons overzicht gegeven met betrekking tot de enquête onder BMKB bedrijven

2 Effectiviteit en impact van de BMKB

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de effectiviteit en impact van de BMKB op het MKB. We gaan in op de onderzoeksvragen 1 t/m 8:

1. Doeltreffendheid van de BMKB
2. Betekenis van de BMKB voor het MKB
3. Waar wordt de BMKB ingezet?
4. Gebruik van de verruimingsmogelijkheden
5. Welk deel van financieringsaanvragen wordt afgewezen met betrekking tot inzet van de BMKB?
6. Aansluiting van de BMKB bij EU-instrumenten
7. Hoe verhoudt effectiviteit en impact zich tot garantie-instrumenten in andere EU-lidstaten?
8. Hoe is de bekendheid van de regeling?

In de paragrafen 2.2 t/m 2.9 worden deze vragen beantwoord, op basis van een combinatie van data-analyse, interviews, deskresearch en een enquête onder ondernemers.

2.2 Doeltreffendheid van de BMKB

In dit gedeelte van het rapport staat de volgende onderzoeksvraag centraal, die wordt beantwoord door middel van een kwantitatieve analyse: *Is de regeling doeltreffend? Wordt de regeling gebruikt waarvoor deze bedoeld is?* Concreet wordt gekeken naar de effecten van de BMKB op de belangrijkste financiële en overige bedrijfsresultaten van gebruikers. Om deze effecten te meten ('schatten') wordt er een vergelijking gemaakt tussen MKBs die gebruik hebben gemaakt van de garantstelling en MKBs die dat niet hebben gedaan. In grote lijnen komt dit onderdeel van het onderzoek/rapport overeen met de vorige evaluatie *Inzicht in de BMKB (2015)*, uitgevoerd door het Centraal Planbureau (CPB), maar onderscheidt zich door een uitbreiding van de analyse.

Om de mate van doeltreffendheid wetenschappelijk verantwoord in kaart te brengen, wordt gebruik gemaakt van een econometrische methode *Propensity Score Matching (PSM)*, in lijn met de zogenoemde Theeuwes-aanpak.¹⁴ Dit houdt in dat gecontroleerd wordt voor selectiviteit, omdat de bedrijfsresultaten tussen gebruikers van de BMKB (behandelgroep) en niet-gebruikers (controlegroep) niet één op één vergeleken kunnen worden. Bijvoorbeeld: Omdat de BMKB zich specifiek richt op bedrijven met een tijdelijk of structureel zekerhedentekort, maar met goede vooruitzichten op de lange termijn, gaat een vergelijking mank met de prestaties van bedrijven met een groot zekerhedenoverschot. Omgekeerd geldt hetzelfde voor een vergelijking met bedrijven met minder rooskleurige prospecten op de lange termijn.

Op basis van de variabelen grootteklasse, eigen vermogen, zekerhedenoverschot (in vier kwartielen), omzetgroei in het jaar voor verstrekking van de BMKB, interactie tussen zekerhedenoverschot en omzetgroei in jaar T-1, sector en jaar wordt de kans berekend dat een bedrijf gebruik heeft gemaakt van de BMKB. Met 'gebruik maken' bedoelen we dat een bedrijf in de periode 2010 – 2020 krediet heeft ontvangen van een financier en waarbij de BMKB als garantieregeling is ingezet om de gewenste kredietverlening te faciliteren.

¹⁴ Expertwerkgroep Effectmeting. (2012). *Durf te meten*. Den Haag: Centraal Planbureau.

Op basis van deze score (de propensity score) wordt een bedrijf dat gebruik heeft gemaakt van de regeling vervolgens gekoppeld ('matched') aan een bedrijf dat nagenoeg dezelfde score heeft, maar met het enige verschil dat het geen gebruik heeft gemaakt van de regeling¹⁵. Door de bedrijfsresultaten van deze 'aanverwante bedrijven' econometrisch te vergelijken kan het gemiddelde deelname-effect van de BMKB berekend worden. De kwantitatieve data zijn geleverd door het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) en RVO.

Het overheidsingrijpen, in de vorm van het beschikbaar stellen van middelen als zekerheidsstelling voor kredietverstrekkers heeft diverse effecten, die verder te onderscheiden zijn in *directe* en *indirecte effecten*.

2.2.1 Toekenning van de BMKB: directe effecten

De directe effecten, oftewel de output, heeft betrekking op de gevolgen direct voortkomend uit het verstrekken van de BMKB aan bedrijven: het aantal verstrekte borgstellingen, de omvang van de verstrekte kredieten en, uiteindelijk, de kredieten op basis van de borgstellingen.

Midden- en kleinbedrijven maken relatief meer gebruik van BMKB dan microbedrijven

Door middel van de hierboven beschreven probit-regressieanalyse¹⁶ kan berekend worden wat voor type ondernemingen, op basis van diverse bedrijfskenmerken, relatief vaker 'gebruik maken' van de BMKB-regeling, als econometrisch gecontroleerd voor de verschillen.¹⁷ Op basis van deze analyse kan geconcludeerd worden dat zowel het midden- als kleinbedrijf significant, relatief vaker gebruik maakt van de BMKB dan het microbedrijf, controlerend voor andere verschillen.¹⁸ Enerzijds komt dat mogelijk omdat er veel meer microbedrijven zijn en slechts een klein deel een financieringsbehoefte heeft. Anderzijds past dit bij het beeld, dat de BMKB bewerkelijker is bij hele kleine kredieten. Om dit praktisch te duiden: Dit zegt dus niet dat het midden- en kleinbedrijf *absoluut* meer gebruik maakt van de regeling, zie hiervoor *Hoofdstuk 2.4*. Maar dient geïnterpreteerd te worden dat, als econometrisch rekening gehouden wordt met bijvoorbeeld het totale aantal bedrijven in deze grootteklasse, zekerhedenoverschot, eigen vermogen, en andere verschillen, midden- en kleinbedrijven *relatief* meer gebruik maken van de BMKB dan microbedrijven. Daarnaast maakt het middenbedrijf ook relatief meer gebruik van de regeling dan het kleinbedrijf. Verder wordt de regeling relatief het minst vaak toegekend aan ZZP'ers.

¹⁵ Bedrijven, die geen gebruik hebben gemaakt van de BMKB regeling, komen niet voor in de lijst BMKB-registraties van RVO in de periode 2010 t/m 2020, of komen daarin wel voor in 2020 met uitsluitend een BMKB-C-regeling. Voor de duidelijkheid: we hebben niet de beschikking over een controlegroep, die bestaat uit uitsluitend bedrijven die krediet zoeken c.q. hebben gezocht; wel matchen we de bedrijven met BMKB 1-op-1 aan bedrijven met vergelijkbare kans op verkrijgen BMKB, deze bedrijven zijn vergelijkbaar met de bedrijven in de testgroep

¹⁶ In *Bijlage 2* wordt een meer gedetailleerde, technische uiteenzetting gegeven de uitgevoerde analyse.

¹⁷ Om verwarring en associatie met een loterij te voorkomen, wat de BMKB-regeling zeker niet is, is gekozen om het econometrisch/statistisch passendere begrip 'kans' te vermijden. Echter, aangezien het een probit-regressieanalyse betreft, kan de uiteenzetting correct geïnterpreteerd worden dat, rekening houdend met andere verschillen, dat bijvoorbeeld het middenbedrijf de meeste kans maakt op toekenning. Deze bedrijfskenmerken zijn echter relatief vaststaand, dus deze resultaten beïnvloeden de aanvraag- en toekenningsprocedure voor de BMKB niet.

¹⁸ Op basis van de vastgestelde definitie van het MKB door de Europese Commissie (2004), in lijn met RVO, worden de volgende definities gehanteerd: Een microbedrijf heeft minder dan 10 werknemers (FTE) en hoogstens €2 miljoen jaaromzet en/of een jaarbalanswaarde kleiner of gelijk aan €2 miljoen. Een kleinbedrijf heeft minder dan 50 werknemers en maximaal een jaaromzet van €10 miljoen en/of een balans kleiner of gelijk aan €10 miljoen. Een middelgrote onderneming heeft minder dan 250 werknemers en een jaaromzet van minder dan €50 miljoen en/of een balans kleiner of gelijk aan €43 miljoen.

BMKB relatief vaak ingezet bij starters

Tevens wordt de regeling (relatief gezien) significant vaker toegewezen aan startende bedrijven dan aan niet-starters, als gecontroleerd wordt voor andere verschillen. Dit is begrijpelijk, aangezien starters voor financiers een hoger risicoprofiel hebben dan niet-starters en waarbij de inzet van BMKB voor financiers het risico kan verlagen. Deze observaties zijn in overeenstemming met de eerdere BMKB notitie door het CPB¹⁹.

Bedrijven met een laag zekerhedenoverschot maken relatief meer gebruik van BMKB dan bedrijven met een hoog zekerhedenoverschot

Bedrijven in het tweede kwartiel²⁰ qua zekerhedenoverschot maken relatief het meest gebruik van de regeling, gevolgd door bedrijven in het eerste kwartiel, controlerend voor de andere verschillen.²¹ De bedrijven in het derde kwartiel maken in verhouding tot de voorgaande groepen relatief minder vaak gebruik van de regeling. Dit geldt nog in sterkere mate voor MKBs in het vierde kwartiel van het zekerhedenoverschot. Dit is ook in overeenstemming met de hypothese en eerdere analyse door het CPB; de BMKB richt zich specifiek op bedrijven met een (tijdelijk) zekerhedentekort maar met bevredigende perspectieven qua rentabiliteit en continuïteit.

Bedrijven met een laag eigen vermogen maken relatief meer gebruik van BMKB dan bedrijven met een hoog eigen vermogen

Verder maken MKBs met meer Eigen Vermogen (EV) relatief minder vaak gebruik van de BMKB dan bedrijven met minder eigen vermogen; er is een significant, negatieve relatie tussen de hoogte van het eigen vermogen en de relatieve toekenning van de BMKB. Dit is ook logisch aangezien deze bedrijven minder afhankelijk zijn van externe kapitaalverstrekking, maar zelf hun innovatieprojecten kunnen financieren. Bedrijven met veel eigen vermogen hebben, in het algemeen, ook meer zekerheden, dan wel beperkt zekerhedentekort.

Omzetgroei heeft geen effect op BMKB gebruik

Daarnaast heeft omzetgroei in het voorgaande jaar geen effect op BMKB-gebruik. Er zijn wel verschillen tussen de diverse economische sectoren: MKBs in de CBS-sectoren bouwnijverheid (F), gezondheids- en welzijnzorg (Q) en specialistische zakelijke dienstverlening (M) krijgen relatief, significant minder vaak de regeling toegewezen. Echter er zijn geen sectoren die relatief, significant meer gebruikmaken van de regeling; de CBS-sectoren die relatief vaker, maar statistisch niet-significant, gebruiken maken van de regeling zijn horeca (I), industrie (C) en handel (G).

BMKB-gebruik hangt samen met conjunctuur

Opvallend is dat er significante verschillen zijn tussen de verschillende jaren: MKBs maakten in het ene jaar relatief meer gebruik van de regeling dan in andere jaren, econometrisch rekening houdend met de andere verschillen. Voor rechtspersonen werd de regeling relatief het vaakst toegewezen in 2010, 2011 en 2016 en relatief minder vaak in 2013, 2014 en 2020. Niet-rechtspersonen, daarentegen, maakten het meest gebruik van de regeling in 2016, 2017 en 2018 en een relatief minder vaak in 2013, 2014 en 2019. Het is opvallend dat vooral 2013, 2014, 2019 en 2020, terugkomen als jaren waarin zowel rechtspersonen als niet-rechtspersonen significant minder gebruik

¹⁹ CPB notitie. (2015) *Inzicht in de BMKB*.

²⁰ Eerste kwartiel: 25% van de bedrijven met laagste zekerhedenoverschot; Vierde kwartiel: 25% van de bedrijven met hoogste zekerhedenoverschot.

²¹ Het zekerhedenoverschot is een ratio die de verhouding weergeeft tussen de verpandbare bezittingen met aftrek van het vreemde vermogen (schulden) van een onderneming en het totale vermogen van een onderneming. $\text{Zekerhedenoverschot} = (\text{Vast activa} + \text{voorraden} + \text{debiteuren (vorderingen)}) - \text{vreemd vermogen} / \text{Totale vermogen}$.

maakten van de regeling. Kortom, het relatieve gebruik van de BMKB lijkt samen te hangen met de algemene conjuncturele ontwikkeling van de Nederlandse economie.

2.2.2 Effecten van BMKB-verstrekking op bedrijfsresultaten: indirecte effecten

Omdat het doel van de BMKB is om bedrijven te helpen die moeilijk aan financiering komen, maar met vooraf gewogen bevredigende perspectieven qua rentabiliteit en continuïteit, is het ook van belang om te kijken naar de indirecte effecten van de borgstelling. Concreet houdt dit in dat gekeken wordt naar de effecten van het verstrekte kapitaal, verkregen door gebruik te maken van de regeling, op de resultaten van de ondernemingen. Onder tweede-orde-effecten wordt verstaan wat de resultaten zijn van wat het geleende kapitaal mogelijk maakt, bijvoorbeeld het aantal vervolginvesteringen dat is ontvangen.

Derde-orde-effecten zijn de effecten van de BMKB op de bedrijfsresultaten – een hogere omzet en een verbetering van de financiële ratio's - en de economie in het geheel, een hogere werkgelegenheid (FTE's) en meer investeringen. *Het is belangrijk om nogmaals te benadrukken dat, door toepassing van de PSM-methode, de gepresenteerde verschillen in de ontwikkeling van de financiële ratio's van BMKB en niet-BMKB (met enig voorbehoud) hoofdzakelijk toegeschreven kan worden aan de toekenning van de regeling.*

tabel 2 Beschrijvende statistieken: kengetallen onderzochte bedrijven rechtspersonen

	Rechtspersonen					
	BMKB			Geen BMKB		
	Gemiddelde	SD	N	Gemiddelde	SD	N
Rentabiliteit	0.012	0.149	5.249	0.062	0.15	2.108.496
Werknemers	8.304	7.735	5.259	4.048	5.891	2.233.604
Solvabiliteit	11.908	33.602	5.565	35.928	41.847	2.107.368
Zekerhedenoverschot	-0.199	0.372	5.569	-0.079	0.435	2.107.782
Netto omzet	1727.916	1707.445	5.257	960.143	1409.758	2.113.280

Bron: CBS, , bewerking ECE

tabel 3 Beschrijvende statistieken: kengetallen onderzochte bedrijven niet-rechtspersonen

	Niet-rechtspersonen					
	BMKB			Geen BMKB		
	Gemiddelde	SD	N	Gemiddelde	SD	N
Rentabiliteit	0.127	0.344	9.659	1.199	1.746	6.536.232
Werknemers	2.571	2.005	9.097	1.143	1.13	11.282.717
Solvabiliteit	8.557	34.987	9.951	54.178	51.664	6.865.173
Zekerhedenoverschot	-0.027	0.362	9.929	0.148	0.49	6.536.210
Netto omzet	485.083	395.554	8.039	155.794	254.642	6.982.099

Bron: CBS, , bewerking ECE

Bovenstaande tabellen geven de gemiddelden, standaardafwijkingen (SD) en aantal observaties (N) weer van relevante kengetallen van de onderzochte bedrijven. Dit is weergegeven voor de bedrijven, die gebruik hebben gemaakt van de BMKB en de bedrijven die dat niet hebben gedaan. De bovenste tabel beschrijft dit voor rechtspersonen, de onderste tabel voor niet-rechtspersonen. De beschrijvende

statistieken zijn weergegeven voor de rentabiliteit, aantal werknemers (om iets te zeggen over werkgelegenheid), solvabiliteit, zekerhedenoverschot en netto omzet.

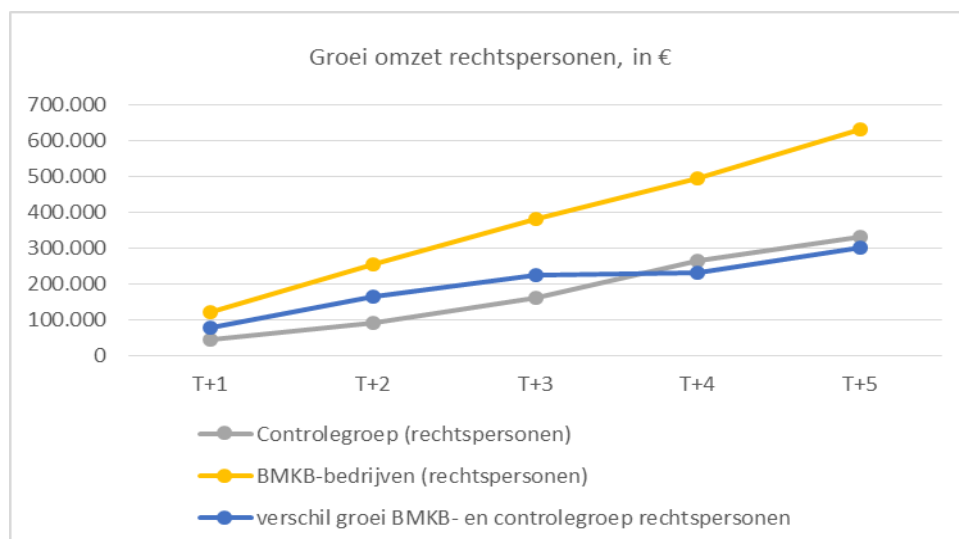
Verschillen in resultaten tussen rechtspersonen (BV, etc.) en niet-rechtspersonen (ZZP'ers, zelfstandigen met personeel)

Opmerkelijk is dat er een aantal (statistische) verschillen zijn in de uitwerking van de BMKB op niet-rechtspersonen inclusief ZZP'ers, en de rechtspersonen. Uit de resultaten blijkt dat het effect van de regeling, niet de richting (positief/negatief), verschilt tussen relatief kleinere en grotere MKBs. Dit wil zeggen dat de meeste derde-orde-effecten van de BMKB soortgelijke effecten hebben op rechtspersonen en niet-rechtspersonen, maar dat de sterkte en significantie van dit effect verschilt. Een voor de hand liggende verklaring voor dit waargenomen verschil is dat er ook bedrijfskundig, qua (financiële) ratio's, bedrijfsschaal, e.d., grote verschillen zijn tussen rechtspersonen en niet-rechtspersonen. In *Bijlage 1* worden de econometrische resultaten gedeeld en volgt een meer gedetailleerde beschrijving van de gevolgde methode.

Netto omzetgroei: BMKB zorgt voor toenemende omzetgroei

De bedrijven, die een BMKB-lening ontvangen, zullen de verkregen financiering inzetten om groei te realiseren. Zowel voor de rechtspersonen als de niet-rechtspersonen heeft toekenning van de BMKB positieve, significante verschillen op de gerealiseerde omzet, als vergeleken wordt met soortgelijke bedrijven die geen BMKB hebben ontvangen. Bovendien neemt het verschil in de jaarlijkse omzetgroei fors toe in de jaren na toekenning. Waar ten opzichte van niet-BMKB bedrijven het verschil in omzetgroei nog 5,4% bedraagt in het eerste jaar, loopt dit verschil op tot 20,6% in het vijfde jaar. Het CPB vond significante, positieve effecten van de BMKB op de netto omzetgroei tussen de 3,5% en 4,2%, in het eerste jaar; voor deze beleidsanalyseperiode 2015 – 2020 ligt het positieve effect van de BMKB op omzetgroei dus hoger.

figuur 4 Grafische weergave van de ontwikkeling van de omzetgroei (in €) voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (controlegroep) in de vijf jaren na verstrekking van de regeling (T+1 t/m T+5), voor rechtspersonen

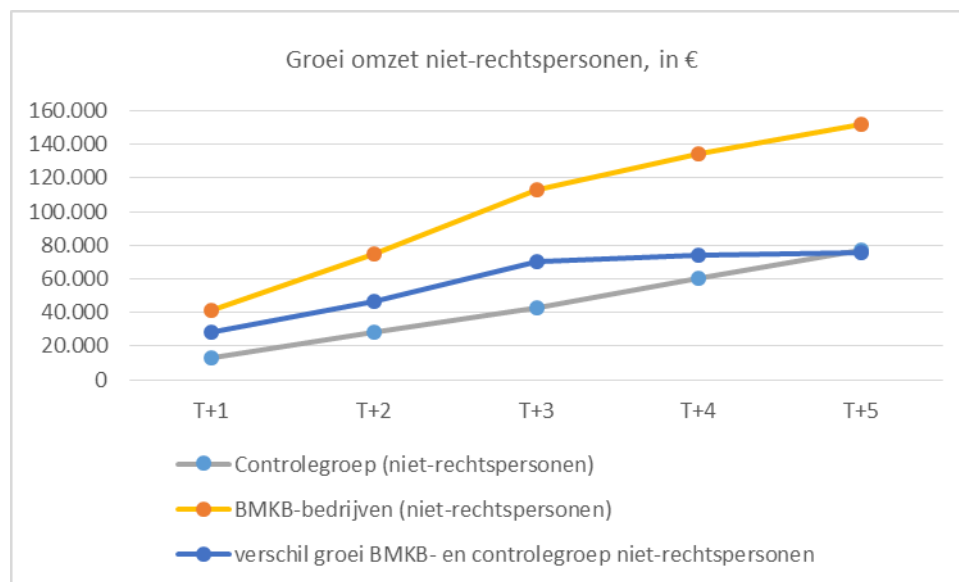

Bron: CSB, bewerking ECE

Note: in deze en volgende grafieken wordt voor de groep BMKB-bedrijven en voor de controlegroep de (absolute) groei van het betreffende kengetal weergegeven ten opzicht van een jaar eerder. Dit wordt getoond voor vijf opeenvolgende jaren na verstrekking van de BMKB regeling. Tevens wordt het verschil

in groei per jaar getoond, waarbij een waarde groter dan 0 betekent dat de groep BMKB bedrijven gemiddeld een hogere groei laten zien dan de controlegroep en een waarde kleiner dan 0, dat de BMKB bedrijven gemiddeld een lagere groei laten zien dan de controlegroep.

figuur 5 Grafische weergave van de ontwikkeling van de omzetgroei (in €) voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (controlegroep) in de vijf jaren na verstrekking van de regeling (T+1 t/m T+5), voor niet-rechtspersonen

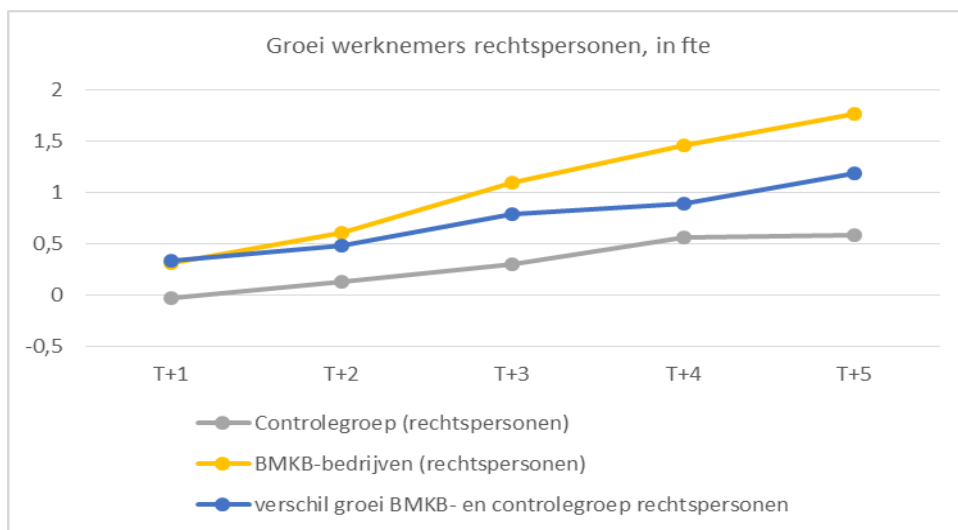
Bron: CSB, bewerking ECE

Om dit procentuele verschil concreet te maken, kijken we naar de waarde in euro's van de omzetgroei. Voor de rechtspersonen onder de BMKB-bedrijven groeit de omzet met €121.000 in het eerste jaar, terwijl dit voor de controlegroep 'slechts' €45.000 is: een verschil van meer dan €75.000. In het vijfde jaar is de gemiddelde omzetgroei voor BMKB-bedrijven €398.000, in vergelijking tot €300.000 voor niet-BMKB-bedrijven. Echter, omdat bedrijven met een laag zekerhedenoverschot, die geen gebruik hebben gemaakt van de regeling, moeite hebben met groeien, is het lastig om te interpreteren of dit effect groot is. Voor de niet-rechtspersonen ligt dit aantal fors lager, maar het verschil tussen BMKB- en controlegroep blijft significant.

Groei in werknemers: BMKB zorgt voor toename werkgelegenheid

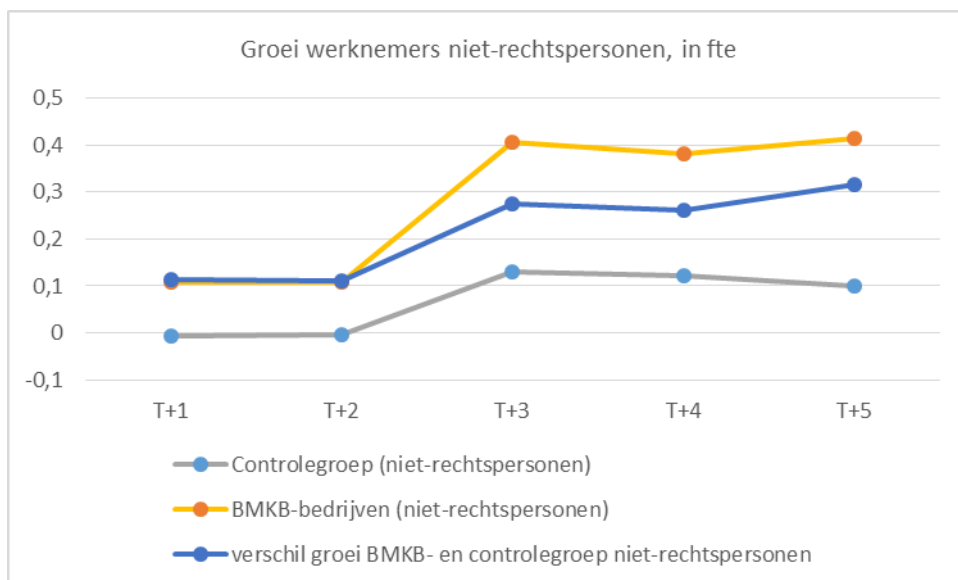
Zowel voor rechtspersonen als de niet-rechtspersonen suggereert de PSM-analyse dat gebruikmaken van de BMKB, waardoor extern kapitaal verkregen wordt, positieve effecten heeft op de groei van het aantal werknemers, in vergelijking met identieke niet-BMKB bedrijven. Het verschil in groei van werkgelegenheid tussen BMKB- en niet-BMKB-bedrijven neemt verder toe over de geanalyseerde periode. Waar BMKB-bedrijven na één jaar gemiddeld met 0,3 FTE zijn gegroeid, krimpt het aantal werknemers van bedrijven in de controlegroep met 0,2 FTE. In het vijfde jaar na toekenning is het verschil tussen behandel- en controlegroep gegroeid tot 1,2 FTE. Hoewel indicatief, leert dat dit enkel voor bedrijven in de netto steekproef van BMKB-bedrijven (N = 1.149 in T+5) geresulteerd heeft in 1.360 extra, nieuwe banen (FTE) in het vijfde jaar na toekenning, ten gevolge van BMKB-financiering.

figuur 6 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei in werknemers (FTE) voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (controlegroep) in de vijf jaren na verstrekking van de regeling (T+1 t/m T+5), voor rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

figuur 7 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei in werknemers (FTE) voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (controlegroep) in de vijf jaren na verstrekking van de regeling (T+1 t/m T+5), voor niet-rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

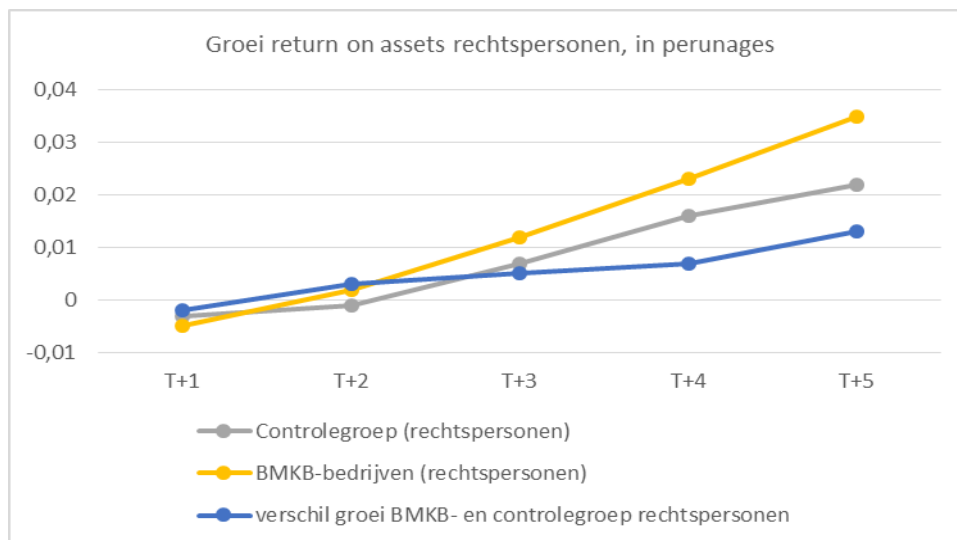
Return on Assets (ROA): Positief effect van BMKB voor niet-rechtspersonen

De Return on Assets (ROA) is een indicator van de mate van winstgevendheid van een bedrijf, op basis van de behaalde winst per euro geïnvesteerd vermogen. De ratio geeft de verhouding weer tussen het nettoresultaat en het balanstotaal. De PSM-analyse wijst

erop dat toekenning van de BMKB, via de verstrekte lening, positieve effecten heeft op de ROA. Ook hier vinden wij verschillen in de resultaten, als wij wel of geen rekening houden met ZZP'ers. Als er geen ZZP'ers meegenomen worden, heeft het verstrekken van de regeling pas positieve effecten in het vijfde jaar (T+5) en zelfs dan is het slechts significant op 10%-level. Er is dus geen overtuigend statistisch bewijs dat toekenning van BMKB leidt tot verschillen in ROA voor rechtspersonen.

Dit in tegenstelling tot de situatie wanneer wel ZZP'ers worden meegenomen in de analyse; Niet-rechtspersonen met BMKB realiseren vanaf het tweede jaar na verstrekking al een significant hogere rendementsgroei dan vergelijkbare bedrijven in de controlegroep. Voor niet-rechtspersonen neemt de ratio tussen de 0.047 (T+2) en de 0.09 (T+4) toe. De econometrische analyse duidt er dus op dat toekenning van de BMKB leidt tot een significant hogere return on assets voor niet-rechtspersonen, controlerend voor andere verschillen.

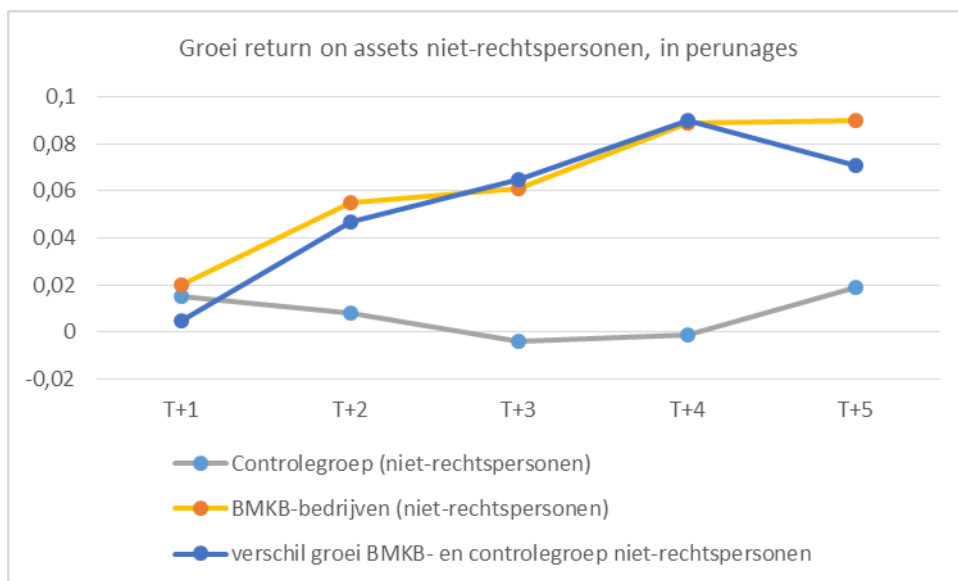
figuur 8 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei van Return on Assets voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

Note: Alle ratio's zijn weergegeven in perunages, een groei van de ratio van 0,035 betekent in ons geval dat deze ten opzichte van een jaar eerder gestegen is met 3,5 procentpunten. Het zijn dus absolute verschillen van de ratio's. Weergave in percentages (stijging met 3,5%) zou ten onrechte suggereren dat het om een relatieve groei gaat.

figuur 9 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei van Return on Assets voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor niet-rechtspersonen

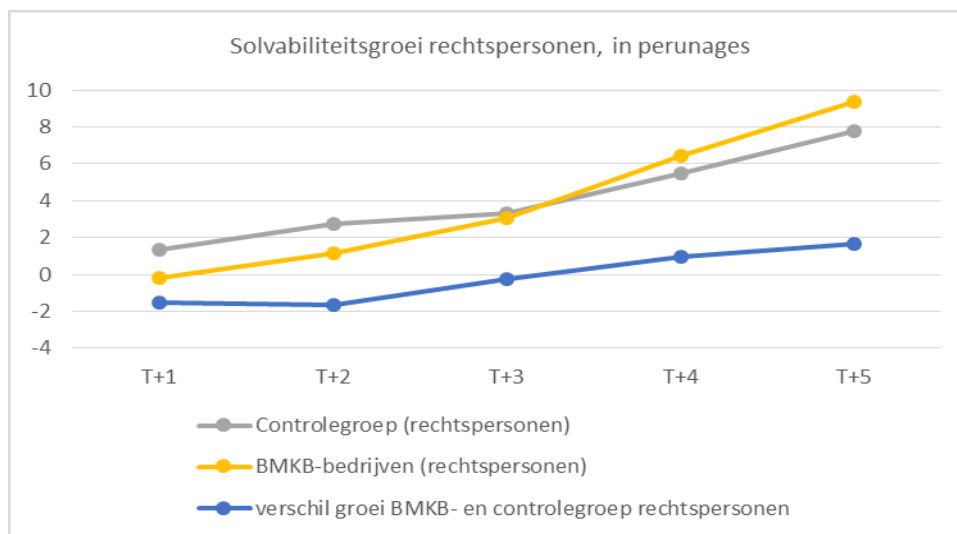
Bron: CBS, bewerking ECE

Solvabiliteit: Beperkt toenemend, positief effect van BMKB op de lange(re) termijn

Solvabiliteit is een ratio die de verhouding tussen het eigen vermogen en het balanstotaal weergeeft en is een indicatie van de mate waarin een onderneming in het geval van liquidatie kan voldoen aan de financiële verplichtingen. Het verkrijgen van externe financiering, verkregen door het gebruikmaken van de regeling, zorgt voor een toename van het vreemd vermogen op de balans. Dit is ook terug te zien in de effecten van de borgstelling.

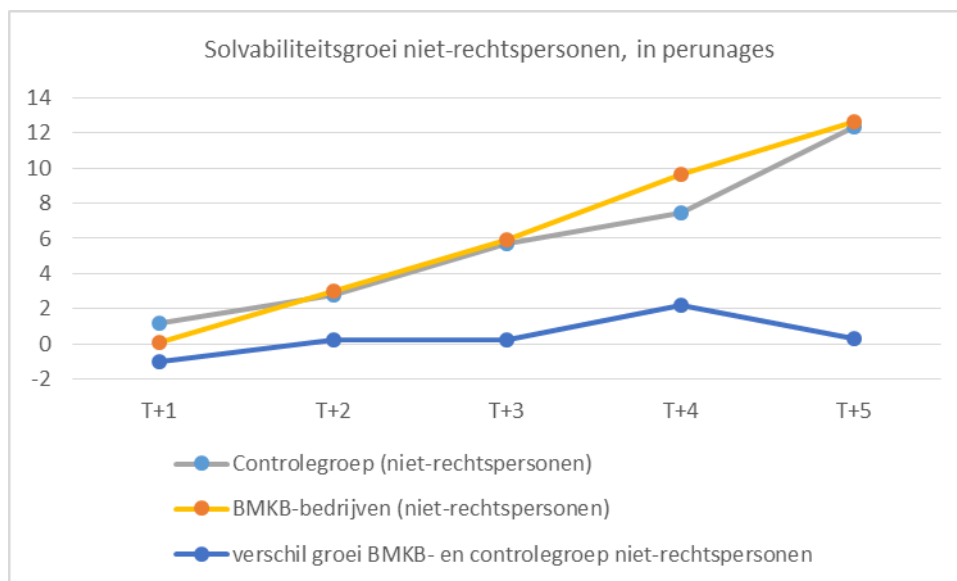
De solvabiliteit van gebruikers van de BMKB ligt in het jaar vóór het verstrekken van de regeling en in het jaar van het verstrekken van de regeling lager dan van niet-gebruikers. De lagere solvabiliteit valt deels te verklaren door de aard van de regeling, omdat het balanstotaal toeneemt, door een vergroting van het vreemd vermogen, maar het eigen vermogen blijft gelijk, *ceteris paribus*. Daarnaast gaat een lagere solvabiliteit ook vaak samen met een zekerhedentekort, wat het waarschijnlijker maakt dat deze bedrijven een beroep doen op de BMKB.

figuur 10 Grafische weergave van de ontwikkeling van de solvabiliteitsgroei voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

figuur 11 Grafische weergave van de ontwikkeling van de solvabiliteitsgroei voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor niet-rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

Uit de PSM-analyse komt naar voren dat de invloed van de BMKB een aantal jaar na toekenning een beperkt significant, positief effect op de solvabiliteitsgroei heeft, met een initiële daling in de eerste periode(s) na toekenning. Echter, er zijn verschillen in de timing van het omslagpunt van daling naar stijging tussen rechtspersonen en niet-rechtspersonen en de positieve effecten zijn slechts significant in een volledige periode van 5 jaar. De trend is dat de solvabiliteit verder daalt bij het verstrekken van de regeling en dat ongeveer na twee jaar de solvabiliteit weer begint toe te nemen. Over

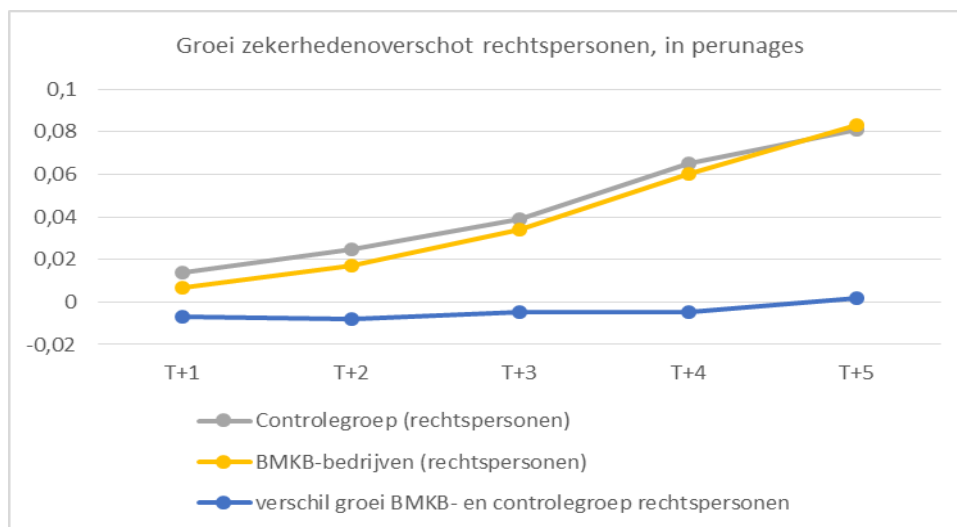
de lange termijn (> vijf jaar) neemt de solvabiliteit zelfs toe ten opzichte van de periode voordat de BMKB werd ingezet. Een waarnemingsprobleem is dat enkel bedrijven die niet failliet zijn gegaan, meegenomen zijn in de analyse.

De econometrische analyse wijst er dus op dat er voor rechtspersonen sprake is van een significant, lagere solvabiliteitsgroei voor BMKB-bedrijven in vergelijking met niet-BMKB-bedrijven. Waar de solvabiliteit van de controlegroep gemiddeld groeit met 1.35, neemt dit met 0.17 af voor BMKB-bedrijven in het eerste jaar na toekenning. Dit verschil neemt af rond het derde jaar na verstrekking en verandert in een positief effect in het vierde en vijfde jaar. Echter, het moment waarop het negatieve effect omslaat in een positief effect verschilt tussen rechtspersonen (T+4) en niet-rechtspersonen (T+3). In het vijfde jaar groeit de solvabiliteit van BMKB-bedrijven met een factor 1.63 sneller dan voor niet-BMKB-bedrijven. Kanttekening is dat het positieve effect niet significant is voor rechtspersonen in het vierde jaar na verstrekking en hetzelfde geldt voor niet-rechtspersonen in jaar vijf.

Zekerhedenoverschot: Ambigu effect van BMKB

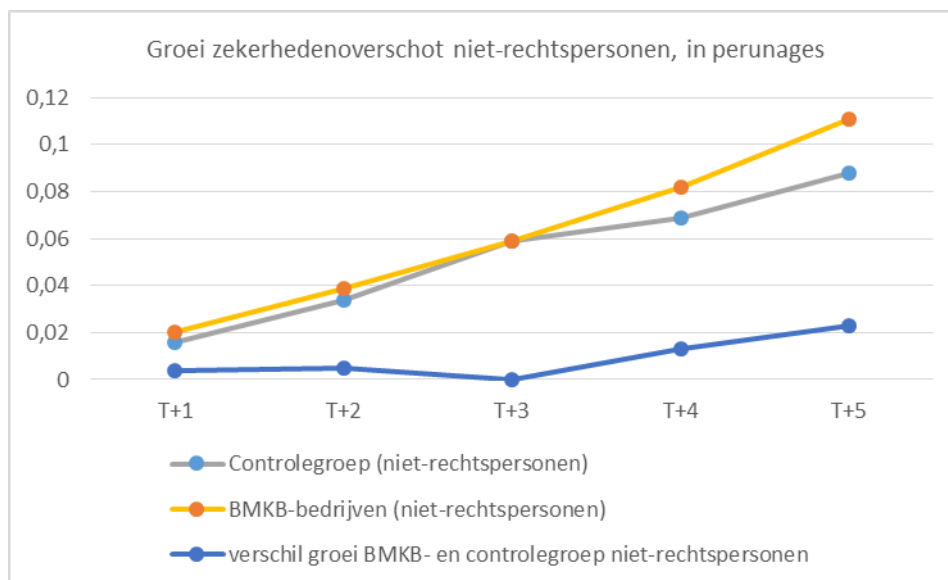
Het zekerhedenoverschot geeft de ratio weer van de waarde van verpandbare bezittingen in verhouding tot het totale vermogen van een onderneming, op basis van de bedrijfsbalans. Omdat de BMKB gericht is op bedrijven met een tijdelijk zekerhedentekort maar met bevredigende perspectieven qua rentabiliteit en continuïteit is er sprake van een *selectiebias*.

figuur 12 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei van het zekerhedenoverschot voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

figuur 13 Grafische weergave van de ontwikkeling van de groei van het zekerhedenoverschot voor BMKB-bedrijven (behandelgroep) en niet-BMKB-bedrijven (testgroep) in het eerste (T+1) t/m vijfde jaar (T+5) na verstrekking van de BMKB, voor niet-rechtspersonen

Bron: CBS, bewerking ECE

Uit de PSM-analyse komt verder naar voren dat het effect van de toekenning van de BMKB op het zekerhedenoverschot ambigu is. Voor niet-rechtspersonen worden er significant, positieve effecten gevonden op de groei van het zekerhedenoverschot. Echter, voor rechtspersonen zijn de effecten de eerste vier jaar significant negatief, al is er sprake van een minder negatieve trend. Praktisch gezien zijn de effecten relatief klein: In het eerste jaar ligt de groei van de solvabiliteitsratio 0.007 lager voor BMKB-bedrijven, terwijl het in het vijfde jaar 0.002 hoger ligt. In het vijfde jaar verandert ook het teken voor de rechtspersonen en heeft de regeling een positief, significant effect op de groei van het zekerhedenoverschot. Een mogelijke verklaring is dat 'goodwill' bij rechtspersonen, in het algemeen, een grotere post is op de bedrijfsbalans. Bij kleinere bedrijven is vaak sprake van beperktere overwinsten en daarmee fors lagere goodwill bij overdrachten. Een andere mogelijke verklaring is dat het verschil in de bedrijfsschaal en absolute grootte van het zekerhedentekort tussen rechtspersonen en niet-rechtspersonen zorgt voor het verschil in de uitwerking van BMKB op groei van het zekerhedenoverschot.

2.2.3 Uitkomsten interviews en enquête

Tot slot worden hieronder de uitkomsten van de interviews en de enquête uiteengezet. Voor specifiek de vraag over doeltreffendheid: "Wordt de regeling gebruikt waarvoor deze bedoeld is?" worden de uitkomsten kort beschreven. Datzelfde geldt voor de vraag over additionaliteit " In welke mate zorgt de regeling er voor dat er kredietverlening tot stand komt die zonder de regeling niet tot stand zou zijn gekomen?".

De bancaire financiers bevestigen dat de BMKB gebruikt wordt voor bedrijven die in de kern gezond zijn, maar te weinig zekerheden hebben. Daarbij wordt echter wel benoemd dat het voor een bank essentieel blijft dat een onderneming gezond is volgens de maatstaf van de bank, ongeacht de zekerheden. Pas ná hun toets op rentabiliteit en continuïteit wordt er gekeken naar de zekerheden. Als de zekerheden onvoldoende zijn, wordt het inzetten van de BMKB overwogen.

De bancaire financiers geven aan dat ze een aanzienlijk deel van de verstrekte BMKB-leningen niet zouden verstrekken zonder de BMKB. Het is voor de respondenten moeilijk in te schatten hoe groot dit deel is. Ook kunnen banken bij een lening meer krediet verstrekken, wat bij groeiende bedrijven - in het geval van bijvoorbeeld een overname - doorslaggevend kan zijn voor het maken van een volgende stap in het uitbreiden van hun onderneming. Voor een financier is het op de lange termijn ook een nuttig instrument, om er zeker van te zijn een klant te kunnen helpen als men voor een tweede keer een investering nodig heeft.

Non-bancaire financiers geven aan dat de BMKB meerwaarde heeft voor riskantere ondernemers en dat de BMKB zijn werk doet in het opvullen van een zekerheidstekort. Enkele financiers geven aan dat ze een deel van de BMKB-leningen zouden kunnen vervangen door Europese garantieregelingen. Een ander deel van de BMKB-leningen zou niet gefinancierd worden als de BMKB er niet meer zou zijn. Juist bij groeiende ondernemingen zou dat het geval zijn, omdat het onbekend is hoe bestendig deze groei is.

Brancheorganisaties en andere stakeholders geven een gemengd beeld. Sommigen geven aan dat de BMKB juist ingezet wordt als het doeltreffend is. De provisie zou er voor zorgen dat het alleen gebruikt wordt wanneer dit nodig is, waardoor het in dat

geval juist doeltreffend is. Een enkeling geeft echter aan dat praktijkgevallen er op wijzen dat banken de BMKB inzetten bij kredieten die ze toch al gingen verstrekken.

In tabel 4 zien we dat het merendeel van de bedrijven die borgstellingskrediet hebben ontvangen aangeeft dat de werkgelegenheid is toegenomen sinds het verkrijgen van het borgstellingskrediet. Dit komt overeen met de resultaten uit de PSM-aanpak, waar een positief effect van de BMKB op de werkgelegenheid is aangetoond. We zien tevens dat de werkgelegenheidsstijging veruit het vaakst voorkomt bij de groep innovatieve BMKB-bedrijven.

Tabel 4 Ontwikkeling aantal werknemers sinds het verkrijgen van het borgstellingskrediet (n=466)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Afname aantal werknemers	13%	0%	22%	21%	20%
Gelijkblijvend aantal werknemers	31%	9%	27%	21%	24%
Toename aantal werknemers	56%	91%	51%	58%	56%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Ook zien we dat de omzet van bedrijven, die borgstellingskrediet hebben ontvangen, sinds het verkrijgen van het krediet flink is toegenomen (zie tabel 5). In paragraaf 2.2.2 zagen we dat ook de gemiddelde omzetgroei ten opzichte van vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven, vrij groot was. Evenals het geval is bij de werkgelegenheidsstijging, is de omzetgroei het grootst bij innovatieve BMKB bedrijven²².

Tabel 5 Gemiddelde jaarlijkse groei van de omzet sinds het krediet met BMKB (n=406)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Gemiddelde jaarlijkse groei	8,8%	13,2%	4,4%	5,5%	5,7%
Geschatte gemiddelde jaarlijkse groei als er geen Corona-pandemie was geweest	8,4%	14,5%	6,4%	5,8%	6,5%

Bron: Panteia, 2022.

Uit tabel 6 valt allereerst op hoe groot het aantal BMKB-bedrijven is, dat aangeeft geen knelpunten te hebben ondervonden bij het zoeken naar financiering. Waarschijnlijk heeft de inzet van de BMKB ervoor gezorgd dat het zekerheidsknelpunt niet meer van toepassing was voor deze bedrijven. Daar waar wel knelpunten zijn ondervonden, betreft het vaak gebrek aan zekerheid, maar ook gebrek aan interesse en/of vertrouwen door financiers en soms administratieve lasten. Deze knelpunten bleken uiteindelijk niet onoverkomelijk, gezien het feit dat met de BMKB een krediet tot stand is gekomen voor alle ondervraagde bedrijven.

²² Hiermee is niet aangetoond, dat deze groei uitsluitend het gevolg is van BMKB kredietverlening. In paragraaf 2.2.2 hebben we wel een sterk BMKB effect op de omzetgroei kunnen aantonen.

tabel 6 Belangrijkste knelpunten waar men tegen aan liep bij het zoeken naar externe financiering (n=469)

<i>Knelpunt</i>	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Banken of financiers wilden geen kleine lening verstrekken	3%	4%	3%	1%	2%
De banken of financiers vroegen teveel zekerheden	6%	21%	15%	8%	10%
De banken of financiers hadden geen vertrouwen in mij (of mijn bedrijf)	4%	9%	4%	1%	3%
De banken of financiers verdiepten zich niet in mijn bedrijf / product	1%	4%	6%	1%	3%
Anders	18%	12%	17%	10%	13%
Er waren geen knelpunten	71%	53%	65%	79%	73%

Bron: Panteia, 2022.

Bij de categorie "anders" kwamen het meest antwoorden voor als: lastig als starter, veel info aan moeten leveren (administratieve lasten), traagheid bank, te weinig eigen vermogen, geen vertrouwen in branche (horeca).

In de enquête wordt door een deel van de respondenten aangegeven dat, als men geen krediet zou hebben gekregen, men toch aan financiering zou zijn gekomen (zie tabel 7). Onduidelijk is of respondenten zich voldoende rekenschap hebben gegeven van het feit dat het BMKB-deel juist doorslaggevend kan zijn om de gehele financiering tot stand te kunnen brengen. Een deel van de ondernemers geeft aan, dat zij alleen voor een lager bedrag bij een andere aanbieder terecht konden.

tabel 7 Mate waarin respondenten op een andere wijze financiering zouden verkrijgen als men geen krediet kreeg (n=416)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
ja, voor hetzelfde bedrag	51%	36%	53%	54%	53%
ja, maar in beperktere omvang	10%	36%	18%	16%	16%
nee, helemaal niet	39%	28%	29%	30%	31%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Uit tabel 8 blijkt dat maar een beperkt deel van de respondenten andere banken of financiers benaderd heeft voor concurrerende offertes.

Tabel 8 Mate waarin respondenten andere banken of financiers hebben benaderd voor concurrerende offertes (n=472)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Ja, één andere bank of financier	13%	9%	13%	9%	11%
Ja, meerdere banken of financiers	27%	30%	14%	18%	18%
Nee	60%	61%	73%	73%	71%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Tabel 9 geeft aan dat van degene die andere banken of financiers hebben benaderd voor concurrerende offertes bijna de helft ook daar een lening zou kunnen krijgen. In hoeverre bij alternatieve aanbieders geen BMKB zou zijn ingezet, is onbekend, en daarmee kunnen we niet zonder meer stellen dat BMKB niet in alle gevallen nodig was voor de kredietverlening.

Tabel 9 Mate waarin respondenten die andere banken of financiers hebben benaderd voor concurrerende offertes ook daar een lening konden krijgen (n=124)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Ja, ook elders lening	43%	23%	38%	58%	48%

Bron: Panteia, 2022.

We zien wel een groot verschil met de vorige evaluatie van tien jaar geleden: toen gaf minder dan 15% aan dat alternatieve financiering mogelijk was en meer dan 50% dat er geen andere mogelijkheid was. Uit tabel 10 blijkt dat 40% van de respondenten aangaf dat zij ook zonder krediet het financieringsdoel zouden hebben gerealiseerd. In de vorige evaluatie was dit in slechts 9% van de kredieten het geval. Voor ruim 40% was het krediet echt noodzakelijk. In de evaluatie van 10 jaar geleden was dit 60%. Het lijkt erop dat, ten opzichte van 10 jaar terug, meer financieringsmogelijkheden zoals crowdfunding zich aandienen voor ondernemers om hun doelen te bereiken en dat de BMKB daar niet altijd voor nodig is.

tabel 10 Mate waarin respondenten het doel van de financiering zouden kunnen realiseren als men geen krediet kreeg (n=452)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
ja, in dezelfde vorm	32%	31%	40%	43%	40%
nee, in beperktere vorm	16%	27%	18%	17%	17%
nee, zou dan helemaal niet zijn gerealiseerd	52%	42%	42%	40%	43%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

2.3 Betekenis van de BMKB voor het MKB

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vraag 2 van dit onderzoek. Het betreft de vraag wat de betekenis is van de BMKB voor het MKB bij het aantrekken van krediet en welke voor- en nadelen daaraan verbonden zijn voor financiers en ondernemers.

Banken geven aan vooral voordelen te hebben aan het inzetten van de BMKB. Een veel genoemd voordeel is het vaker kunnen verstrekken van een lening. Dit zorgt ervoor dat banken minder vaak klanten hoeven af te wijzen en dat de omzet groter is.

Verschillende nadelen zijn benoemd. Eén daarvan is dat de meldingen voor de BMKB per lening moeten worden ingediend, in plaats van per partij aan leningen. Doordat banken relatief grote aantallen BMKB-leningen verstrekken, zorgt dit voor veel extra werk. Een tweede nadeel dat meermalig benoemd is, betreft de subjectiviteit van de toets van de aanvraag. Doordat er vanuit de BMKB regeling geen objectieve criteria voor rentabiliteit en continuïteit gehanteerd worden, is het proces traag. Een enkeling benoemt als nadeel voor de banken dat de BMKB meerdere luiken heeft die andere voorwaarden hebben, wat de complexiteit verhoogt.

Banken geven aan dat het voordeel voor ondernemers evident is: ze krijgen financiering die ze zonder de BMKB misschien niet zouden krijgen, tegen een acceptabele rente. Daar staat tegenover dat ondernemers de provisie vaak erg hoog vinden.

Non-bancaire financiers geven aan dat de BMKB vooral voor MKBs die anders geen financiering krijgen erg belangrijk is. Daarbij wordt ook benoemd dat er door Corona een groot zekerheidstekort is, wat ervoor zorgt dat de BMKB juist erg belangrijk zal zijn in de komende jaren. Veel Corona-steunmaatregelen moeten nog worden (terug)betaald zoals het belastinguitstel, wat zal zorgen voor een groter buffertekort bij ondernemers. De BMKB zou volgens een aantal non-bancaire financiers daar een belangrijke rol in kunnen spelen. Daarnaast vindt een aantal dat het proces van voorttoetsing te langzaam is. Omdat non-bancaire financiers in de regel hun klanten juist snel willen voorzien van financiering, past de duur van het proces niet bij hun visie.

De brancheorganisaties zijn van mening dat het belang van de BMKB aanwezig is, doordat het nog steeds positief bijdraagt aan het financieren van het MKB. Ondanks dat er voor zowel bancaire als non-bancaire financiers verbeterpunten zijn (zie ook paragraaf 4.3), vinden de brancheorganisaties het nog altijd een goed inpasbaar instrument om MKB-ondernemers met onvoldoende zekerheden te voorzien van financiering.

Voor de financier zijn er enkele nadelen benoemd. Voor de banken gaat dit over het extra administratieve werk, doordat de lening meldingen per stuk moeten worden ingediend. Voor de non-bancaire financier gaat dit over snelheid: wanneer de non-bancaire financier de klant graag snel wil voorzien van krediet, duurt de voor toets van een BMKB-melding daar te lang voor.

Het voordeel voor de financier is de grotere hoeveelheid aan krediet dat verstrekt kan worden, alsook een groter aantal klanten dat kan worden geholpen. Wat betreft het nadeel voor ondernemers, benoemen de brancheorganisaties vooral de kleinere ondernemers. Kleine ondernemers sluiten doorgaans een kleinere lening af, waarbij

het rentevoordeel kleiner kan zijn dan de provisiekosten. Ook hebben kleine ondernemers vaker behoefte aan een snel proces, omdat hun liquiditeitsbuffer klein is. Daarin kan de BMKB tekort schieten, omdat het te lang duurt voordat een aanvraag is goedgekeurd en er daadwerkelijk krediet verstrekt wordt wanneer men aanklopt bij een non-bancaire financier. Het voordeel voor de ondernemers is dat er krediet verstrekt kan worden tegen een acceptabele rente, dat zonder de BMKB misschien niet verstrekt zou kunnen worden.

Dit komt overeen met eerdergenoemde uitkomsten vanuit de enquête: het is niet alleen een kwestie van wel of geen krediet krijgen, de BMKB kan ook de financieringskosten voor ondernemers drukken.

De enquête-uitkomsten bevestigen dat de BMKB-regeling belangrijk is voor de gebruikers ervan. De overgrote meerderheid van de respondenten zegt dat de verkregen lening "belangrijk" of "zeer belangrijk" is, ongeacht het luik. Ook geeft de meerderheid van de respondenten in alle luiken aan geen nadelen te ondervinden van de BMKB. Ondernemers in het innovatieve luik ondervinden dan nog de meeste nadelen blijkt uit zowel de interviews als uit de enquête: 18% van deze respondenten vindt de garantieprovisie een nadeel. De enquête bevestigt de interviewuitkomst: de BMKB is het meest van belang voor bedrijven die anders geen lening kunnen krijgen.

Ook blijkt uit de enquête dat werkkapitaal, onroerend goed en overnames de meest voorkomende doelen zijn van de BMKB regeling (zie tabel 11).

Tabel 11 Doel van de lening met BMKB (n=475)

<i>Doel</i>	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Werkkapitaal	39%	64%	35%	29%	33%
Onroerend goed, hypothecaire krediet	8%	8%	20%	46%	31%
Uitbreiding van productiemiddelen	5%	19%	14%	8%	9%
Herstructurering en betalingsproblemen	0%	2%	4%	0%	1%
Immateriële activa	1%	12%	3%	1%	1%
Buitenlandse activiteiten en export	0%	4%	0%	1%	0%
Overname	52%	8%	28%	20%	27%
Anders	4%	10%	11%	6%	7%

Bron: Panteia, 2022.

De verkregen lening is vaak van cruciaal belang voor de ondernemer. Zie tabel 12.

Tabel 12 Belang van de verkregen lening voor de ondernemer (n=477)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Zeer belangrijk	73%	67%	59%	62%	63%
Belangrijk	25%	28%	37%	36%	34%
Niet belangrijk/niet onbelangrijk	2%	5%	4%	2%	3%
Onbelangrijk	0%	0%	0%	0%	0%
Zeer onbelangrijk	0%	0%	0%	0%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

In de enquête ziet het overgrote deel (80%) geen nadelen of weet die niet te benoemen. Zie tabel 13.

Tabel 13 Nadelen BMKB voor de ondernemer (n=473)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Nee	73%	57%	65%	70%	69%
Ja, de garantieprovisie	8%	18%	6%	10%	9%
Ja, iets anders	6%	23%	15%	10%	11%
Weet niet	13%	2%	14%	10%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

De garantieprovisie wordt door 9% van de respondent expliciet als nadeel benoemd. De overige nadelen in de categorie anders zijn vooral gerelateerd aan niet vervroegd af kunnen lossen, extra werk, extra kosten en hogere rente.

Als sterke punten van de borgstellingsregeling BMKB worden het meest genoemd: dat men toch een lening kan krijgen, meer zekerheid bij de bank, lagere rente en snelheid en gemak.

2.4 Waar wordt de BMKB ingezet?

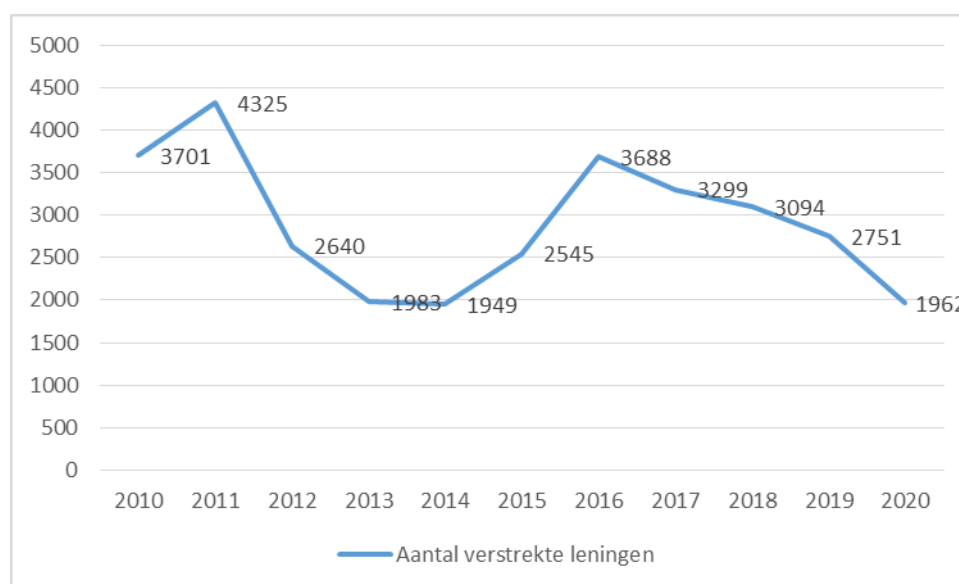
In deze paragraaf wordt er antwoord gegeven op vraag 3 van dit onderzoek. Het betreft de vraag in welke MKB-sectoren en -segmenten de BMKB is ingezet (verdeling naar branches en bedrijfsgrootte); en hoe de risicospreiding is binnen de BMKB-portefeuille.

2.4.1 Verstrekte leningen

Daling van het aantal verstrekte leningen vanaf 2016

Figuur 14 laat het aantal verstrekte BMKB-leningen per jaar zien. Vanaf 2011 is er een sterke daling zichtbaar tot 2014, waarna er zich weer een sterke stijging voordoet tot 2016. Na 2016 daalt het aantal weer gestaag. Deze trend komt overeen met de conjunctuur (in bbp) van de Nederlandse economie. In 2020 is het aantal verstrekte leningen opvallend laag, maar dit heeft er waarschijnlijk mee te maken dat bedrijven meer gebruik hebben gemaakt van de specifieke BMKB-C (de Corona variant) en steunmaatregelen waardoor er een substitutie effect is opgetreden. Het hoge aantal verstrekte leningen in 2011 zien we niet meer terugkomen, er lijkt eerder sprake van een trendmatige daling in een periode van hoogconjunctuur (los van Coronajaar 2020). Een verklaring voor de piek in 2011 kan zijn dat in dat jaar sprake was van een economische opleving na de kredietcrisis, die gevolgd wordt door de Eurocrisis. Bij de trendmatige daling vanaf 2016 kan sprake zijn van steeds minder behoefte bij financiers om risico's af te dekken tijdens een langere periode van economische groei.

figuur 14 Aantal verstrekte leningen per jaar

Bron: RVO

Lager aandeel verstrekte BMKB leningen aan starters in 2015 – 2020

Tabel 14 geeft het aantal verstrekte leningen per luik weer, tevens als percentage van het totaal. De perioden 2010-2014 wordt vergeleken met de evaluatieperiode 2015-2020. Het aandeel verstrekte leningen aan starters is gedaald met 7%-punt, dat van kleinkrediet is gestegen met 6%-punt. Uit interviews blijkt dat banken steeds minder geneigd lijken om de startersgroep te financieren. De financiering van deze groep, wordt steeds meer overgenomen door Crowdfunding.

Het aandeel innovatief is gedaald met 3%-punt tot slechts 1% van het aantal verstrekte leningen. Gezien het relatief hoge gemiddeld borgstellingsbedrag in het innovatieve luik, blijft het luik desalniettemin van belang in termen van absolute bedragen (zie figuur 16). Het lage aandeel heeft vrijwel zeker te maken met de scherpe afbakening van wat onder 'innovatief' wordt verstaan (grotendeels WBSO-gerechtigden), maar de sterke daling tussen de twee perioden is opvallend en kan te maken hebben met het grotere aantal alternatieve regelingen (vanuit de overheid).²³ Het aandeel gevestigd is gestegen met 3%-punt.

tabel 14 Aantal verstrekte leningen naar Luik

	2010-2014		2015-2020	
		% van totaal		% van totaal
Totaal	14.598		17.339	
Starter	4.730	32%	4.309	25%
Kleinkrediet	3.304	23%	5.108	29%
Innovatief	518	4%	232	1%
Gevestigd	6.046	41%	7.690	44%

Bron: RVO

80% van de leningen verstrekt aan bedrijven tot 10 werkzame personen

In tabel 15 zien we dat de verdeling van het aandeel verstrekte leningen naar bedrijfsgrootte nauwelijks verschilt tussen de twee deelperioden. 80% van het aantal leningen wordt verstrekt aan bedrijven tot 10 werkzame personen (micro-bedrijven).

tabel 15 Aantal verstrekte leningen naar bedrijfsgrootte

	2012-2014		2015-2020	
		% van totaal		% van totaal
Totaal	6.572		17.339	
1-10 wp	5.341	81.3%	13.889	80.1%
10-50 wp	1.049	16.0%	2.910	16.8%
50-250 wp	167	2.5%	441	2.5%

²³ Zo zijn er een aantal regelingen vanuit de overheid, zoals de WBSO, de vroegefasefinanciering, het innovatiekrediet en de MKB innovatiestimulering Regio en Topsectoren.

Bron: RVO, Note: Voor 2010 en 2011 is geen bedrijfsgrootte beschikbaar

Relatief meer leningen in 2015-2020 naar bedrijven met een beperkt faillissementsrisico en minder naar bedrijven met een hoog risico

Tabel 16 geeft inzicht in de risicospreiding van de leningen, die op basis van BMKB zijn verstrekt. In de evaluatieperiode 2015 – 2020 wordt slechts 19% van de leningen verstrekt aan bedrijven die niet of nauwelijks risico lopen om failliet te gaan. Vóór 2015 was dit nog 31%. We zien derhalve dat een beperkt risico op faillissement in de evaluatieperiode vaker wordt geaccepteerd dan in de jaren daarvoor. Daarentegen worden faillissementsrisico's van 5% of hoger na 2015 juist wat minder vaak geaccepteerd.

tabel 16 Aantal verstrekte leningen naar probability of default categorie

	2010-2014		2015-2020	
		% van totaal		% van totaal
Totaal	14.598		17.339	
0-0,5%	4.558	31%	3.323	19%
0,5%-2,5%	2.531	17%	6.066	35%
2,5%-5%	4.672	32%	5.757	33%
5%-10%	2.508	17%	1.978	11%
>10%	329	2%	215	1%

Bron: RVO

80% van de BMKB leningen naar de Tertiaire sector

In tabel 17 wordt de verdeling van de BMKB-leningen naar sector²⁴ gegeven. Er worden niet of nauwelijks leningen verstrekt aan de primaire sector (landbouw en delfstoffenwinning)²⁵, veruit de meeste leningen worden verstrekt aan de tertiaire sector (handel, horeca, transport en commerciële dienstverlening). Dit is niet verrassend: ondernemers in de land- en tuinbouw vallen buiten de doelgroep van de BMKB, daarvoor is de Borgstelling voor de Landbouw (BL) bedoeld. Verder zien we nauwelijks verschillen tussen de twee deelperiodes.

tabel 17 Aantal verstrekte leningen naar sector

	2010-2014		2015-2020	
		% van totaal		% van totaal
Totaal	14.598		17.336	
Primair	79	1%	75	0%
Secundair	1.876	13%	2.022	12%
Tertiair	11.892	81%	14.426	83%
Quartair	749	5%	813	5%

²⁴ Primair: landbouw en delfstoffenwinning; Secundair: industrie, Tertiair: handel, transport en commerciële dienstverlening; Quartair: publieke sector en niet commerciële dienstverlening.

²⁵ BMKB kent een sectoruitsluiting waarbij veel bedrijven in de primaire sector (land- en tuinbouw), de vastgoedexploitatie, het bank- en verzekeringsbedrijf en de publiek verzekerde zorg zijn uitgesloten.

Bron: RVO

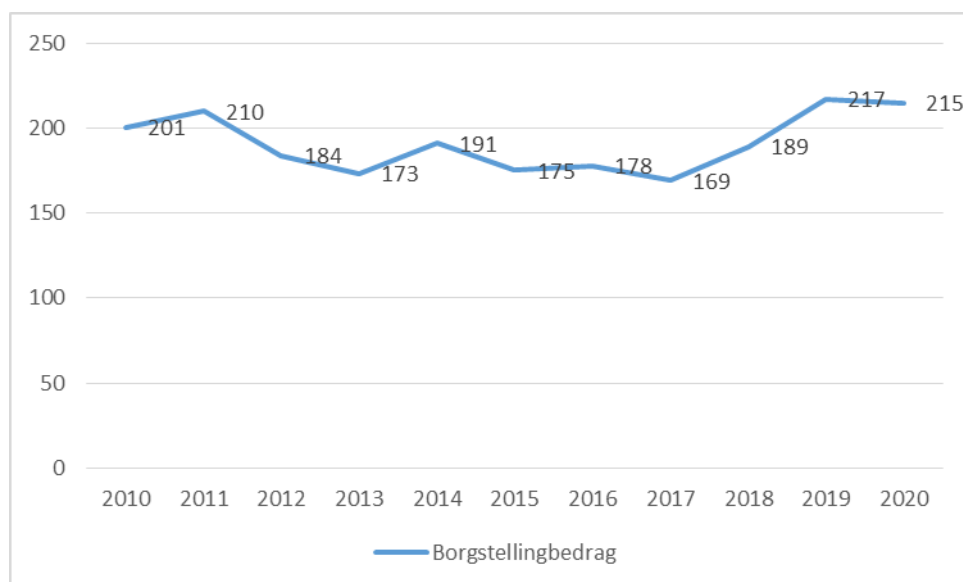
2.4.2 Borgstellingbedrag

In deze subparagraaf kijken we naar de hoogte van de verstrekte borgstellingbedragen. Het borgstellingbedrag is het deel van de verstrekte lening door de bank, waarvoor de BMKB-regeling van toepassing is.

Gemiddelde borgstellingbedrag neemt toe na 2017

In figuur 15 zien we met name voor de evaluatieperiode vanaf 2015 een ander patroon dan in de grafiek met het aantal verstrekte leningen. Daar waar het aantal leningen na 2016 gestaag begon te dalen, stijgt het gemiddelde borgstellingbedrag na 2017. Ten opzichte van de periode voor 2015 zijn de gemiddelde borgstellingbedragen niet noemenswaardig gestegen.

figuur 15 Gemiddeld borgstellingbedrag per jaar x € 1.000

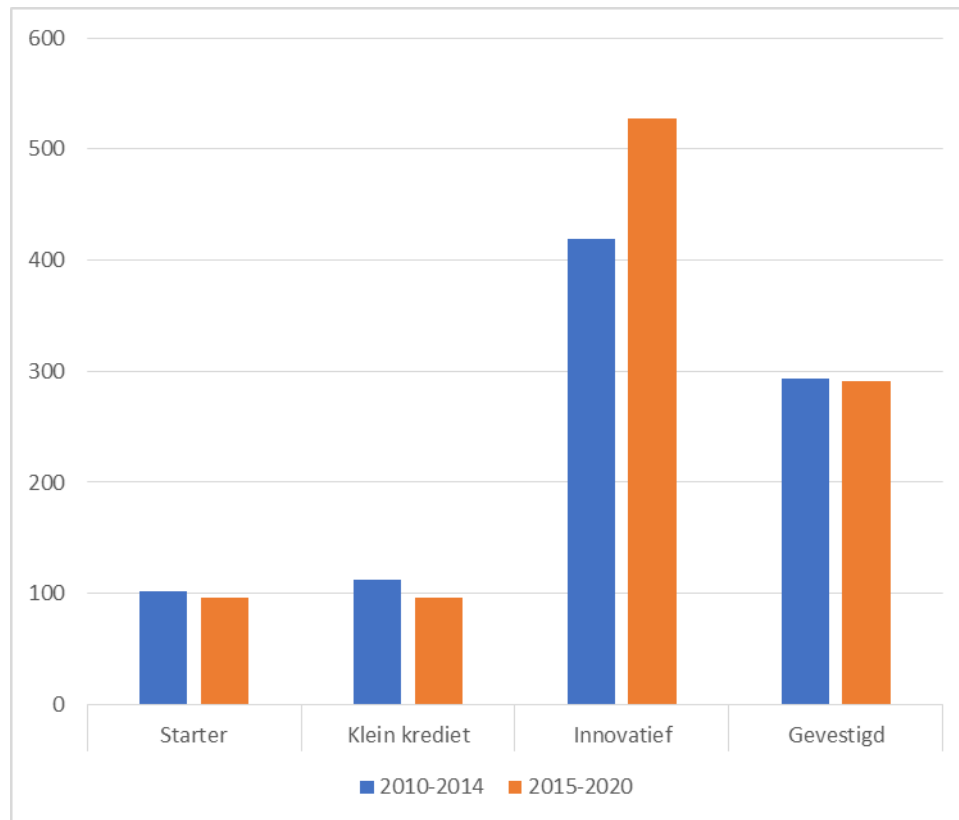

Bron: RVO

Gemiddeld hoge bedragen voor innovatieve bedrijven en lage bedragen voor starters en kleinkrediet bedrijven

In figuur 16 zien we de gemiddelde borgstellingbedragen per luikcategorie. Opvallend is het hoge bedrag voor innovatieve bedrijven, terwijl het aantal verstrekte leningen aan deze bedrijven relatief laag is. Omgekeerd zijn de gemiddelde bedragen voor starters en bedrijven met kleinkrediet relatief laag, terwijl het aantal verstrekte leningen relatief hoog is. We zien in de evaluatieperiode 2015 – 2020 een hoger gemiddeld borgstellingbedrag voor innovatieve bedrijven ten opzichte van de periode 2010 – 2014.

figuur 16 Gemiddeld borgstellingbedrag per luik x € 1.000

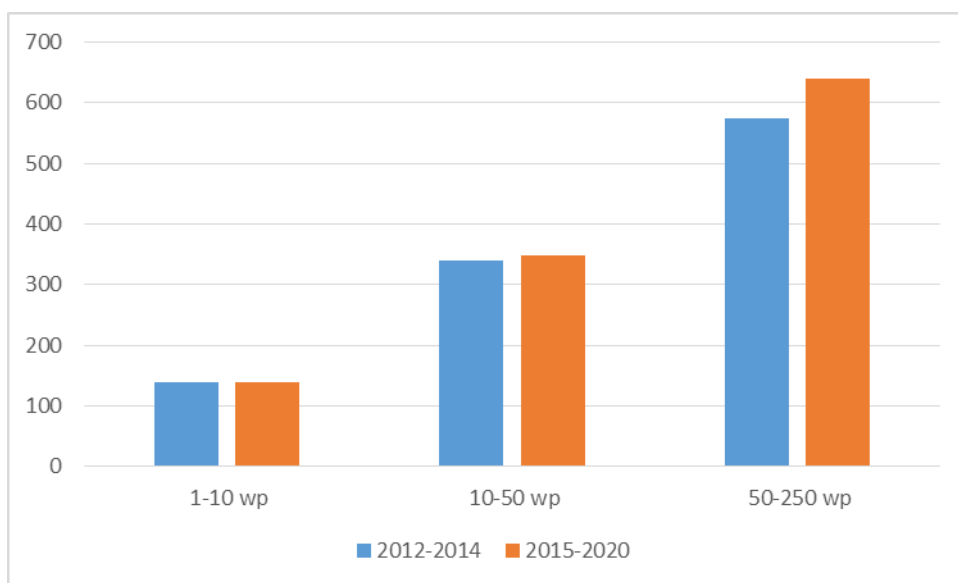

Bron: RVO

Gemiddelde borgstellingbedrag neemt toe met de bedrijfsgrootte en zijn in 2015-2020 voor het middenbedrijf hoger dan in de periode daarvoor

Het gemiddelde borgstellingsbedrag zien we, zoals verwacht, oplopen met de bedrijfsgrootte, zoals uit figuur 17 blijkt. Voor de microbedrijven was het gemiddelde bedrag € 140.000 in de evaluatieperiode, voor de kleinbedrijven is dit ruim het dubbele daarvan en voor de middenbedrijven is de gemiddelde waarde weer twee keer zo groot als voor het kleinbedrijf. Ten opzichte van de periode voor 2015 valt op dat de bedragen voor de middenbedrijven gemiddeld zijn gestegen, terwijl die voor de kleinere bedrijven nagenoeg gelijk zijn gebleven.

figuur 17 Gemiddeld borgstellingbedrag per bedrijfsgrootte x € 1.000

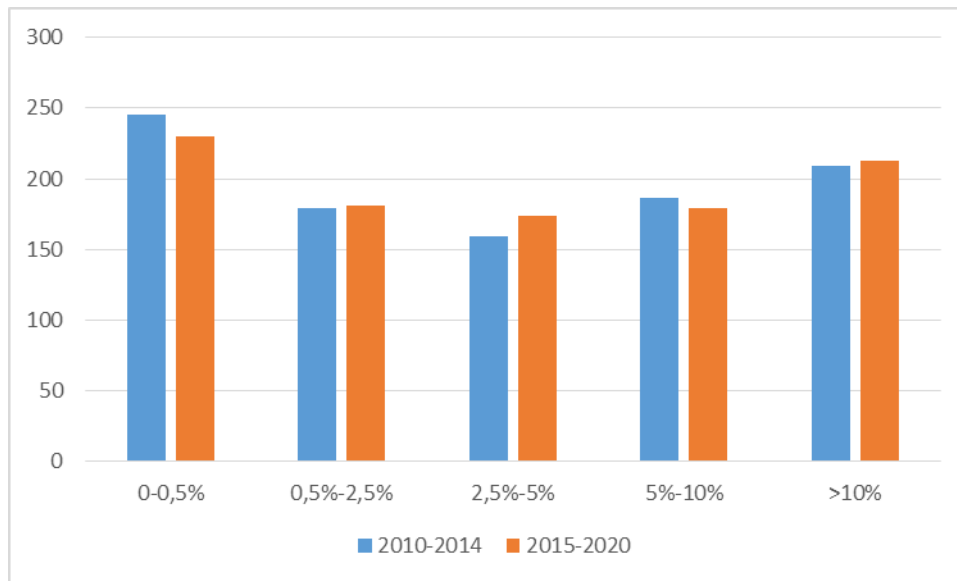

Bron: RVO

Gemiddelde borgstellingbedragen het hoogst voor de laagste risicogroep én voor de hoogste risicogroep

Wanneer we de gemiddelde borgstellingbedragen uitrekenen per risicogroep, valt op dat zij het hoogst zijn voor de laagste risicogroep én voor de hoogste risicogroep (zie figuur 18). Tot 5% defaultkans nemen de bedragen gemiddeld af met oplopend risico, daarna nemen zij gemiddeld weer toe. Ten opzichte van 2010 – 2014 zien we een lichte verschuiving van gemiddeld lagere bedragen voor bedrijven zonder defaultrisico naar gemiddeld hogere bedragen voor bedrijven met defaultrisico. Deze tendens om meer risico te accepteren zagen we ook eerder terug in het aantal verstrekkingen.

figuur 18 Gemiddeld borgstellingbedrag per probability of default categorie x € 1.000

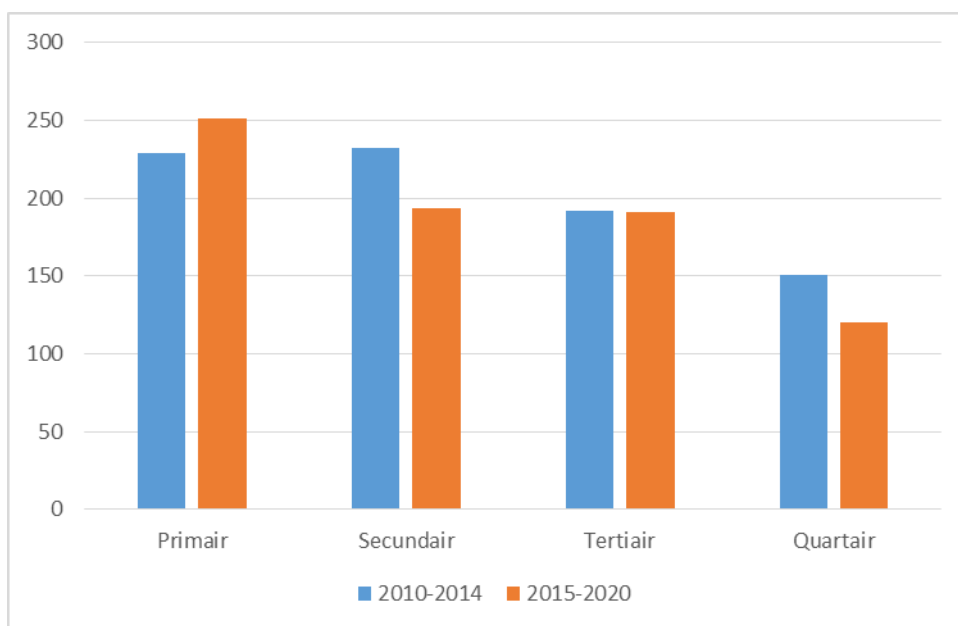

Bron: RVO

Gemiddelde borgstellingbedragen het hoogst in de primaire sector (landbouw en delfstoffenwinning) en in de secundaire sector (industrie)

In figuur 19 zien we dat de gemiddelde borgstellingbedragen het hoogst zijn in de primaire sector en het laagst in de quataire sector (publieke sector en niet-commerciële dienstverlening). Voor de primaire sector gaat het in dit geval om een zeer kleine groep bedrijven, die een BMKB-lening hebben ontvangen. Ten opzichte van de periode 2010 – 2014 zien we een daling van de gemiddelde bedragen in de secundaire sector (industrie) en de quataire sector en een stabilisatie in de tertiaire sector.

Figuur 19 Gemiddeld borgstellingbedrag per sector x € 1.000

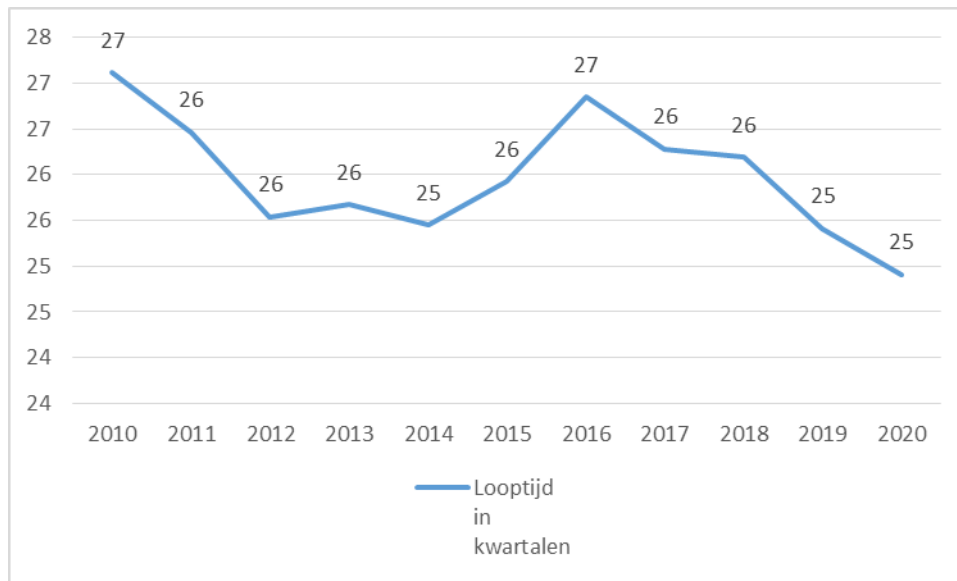
Bron: RVO

2.4.3 Looptijd

Gemiddeld afnemende looptijden leningen na 2016

De derde parameter met betrekking tot BMKB kredietverlening, die we onderzoeken, is de looptijd van de borgstelling in aantal kwartalen (zie figuur 20). Het verloop over de jaren komt sterk overeen met het verloop van het aantal verstrekte leningen: gemiddeld de langste looptijden in 2010 en 2016, kortere looptijden in 2012 – 2014 en afnemende looptijden vanaf 2017. Deze overeenkomstige ontwikkeling van het aantal leningen en de looptijd van de leningen zien we niet terug in de gemiddelde verstrekte bedragen.

figuur 20 Gemiddelde looptijd in kwartalen

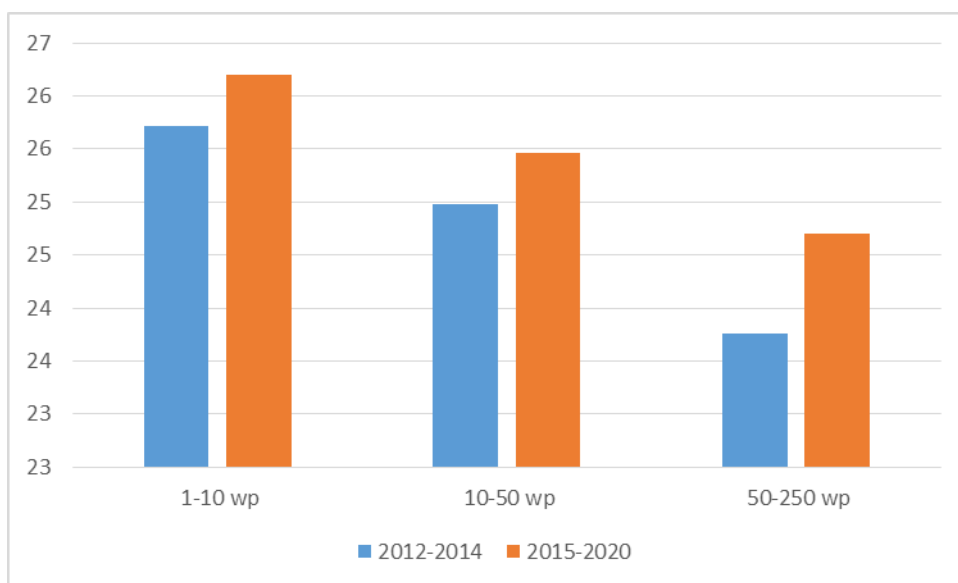

Bron: RVO

Gemiddelde looptijd neemt af met de bedrijfsgrootte

Bij de gemiddelde looptijd van de verstrekte borgstellingen, uitgesplitst naar bedrijfsgrootte, valt op dat de gemiddelde looptijd afneemt met de bedrijfsgrootte: voor de microbedrijven gelden de langste looptijden en voor de middenbedrijven gelden de kortste looptijden (gemiddeld). Zie figuur 21. Een mogelijke verklaring kan zijn dat de BMKB voor de microbedrijven vaker ingezet wordt voor financiering van een bedrijfspand. Voor dit type investeringen is een langere looptijd mogelijk. Daarnaast spelen er bij middenbedrijven vaker zaken als een overdracht, fusie of een overname. Dan wordt de financiering afgelost of geherfinancierd met een nieuwe garantie. Dat zou kunnen verklaren waarom ze gemiddeld kortere looptijden hebben dan micro- en kleine bedrijven. We zien ook dat de gemiddelde looptijden in de evaluatieperiode 2015 – 2020 aanmerkelijk langer zijn dan in de periode 2010 – 2014.

Figuur 21 Gemiddelde looptijd per bedrijfsgrootte in kwartalen

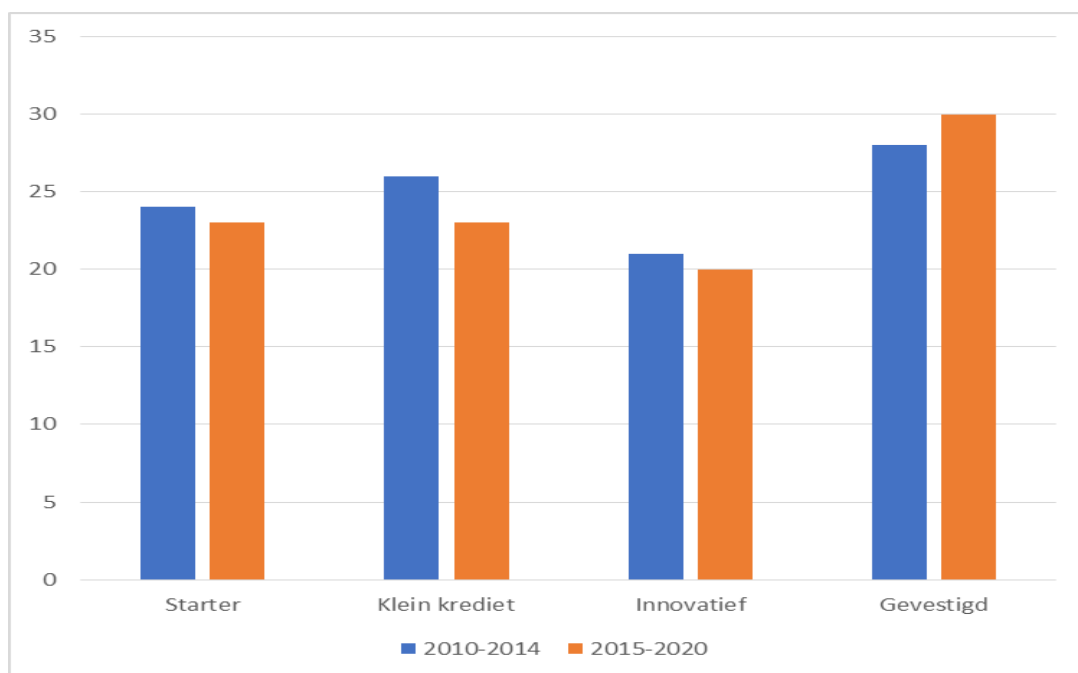

Bron: RVO

Gemiddeld kortere looptijden voor starters, innovatieve bedrijven en kleinkrediet bedrijven

Uit figuur 22 blijkt dat de gemiddelde looptijd van de BMKB-leningen niet veel verschilt tussen de luikcategorieën. Wel zien we dat ze gemiddeld voor de specifieke luikgroepen starters, kleinkrediet en innovatief korter zijn dan voor de overige bedrijven en dit fenomeen is wat sterker in de periode 2015 – 2020 dan in de periode daarvoor. Dit hangt waarschijnlijk samen met het risico en het doel van de financiering.

figuur 22 Gemiddelde looptijd per luik in kwartalen

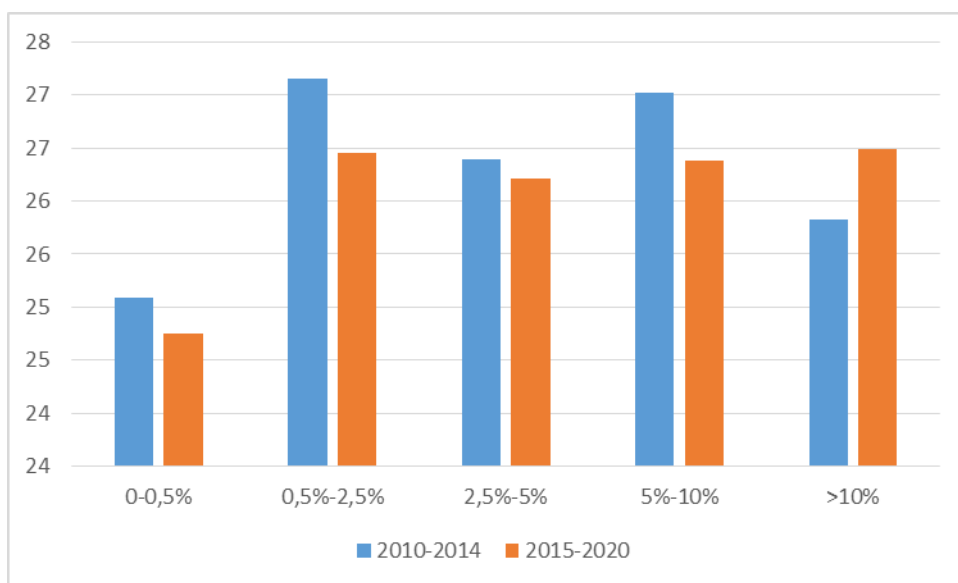

Bron: RVO

Gemiddeld kortste looptijden voor bedrijven met laagste risico op faillissement

In figuur 23 zien we dat, gemiddeld genomen, voor de bedrijven met het laagste defaultrisico de kortste looptijden van de borgstellingen gelden. Deze looptijden zijn voor alle risicogroepen gemiddeld korter geworden in de evaluatieperiode dan in de periode daarvoor, behalve voor de hoogste risicogroep.

figuur 23 Gemiddelde looptijd per probability of default in kwartalen

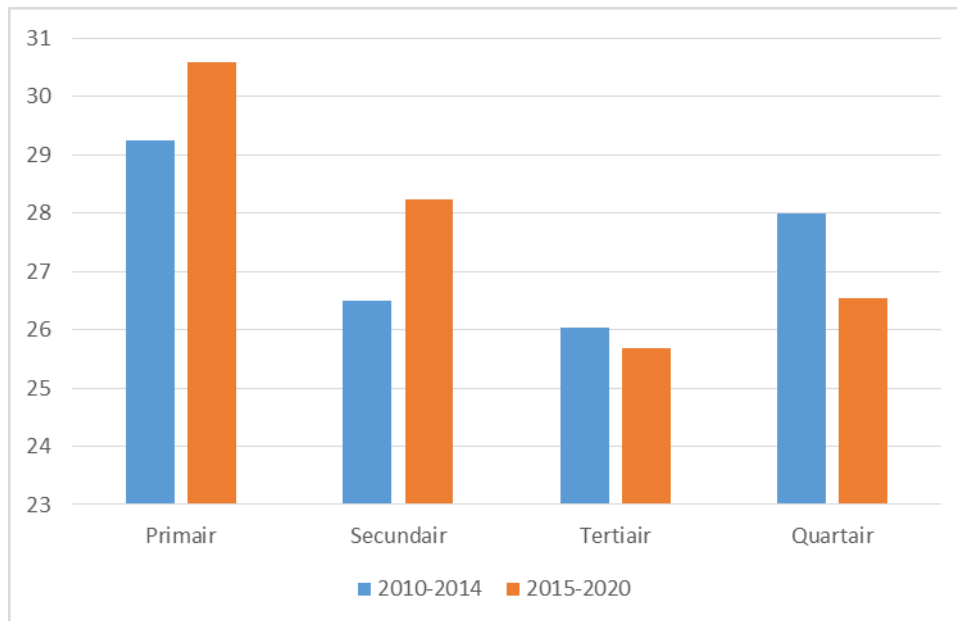

Bron: RVO

Gemiddeld langste looptijden in Primaire en Secundaire sectoren

Evenals het geval is voor de gemiddelde bedragen, zijn ook de gemiddelde looptijden van de BMKB-leningen het hoogst in de primaire sector, zoals blijkt uit figuur 24. We zien ook dat de looptijden het laagst zijn in de tertiaire sector en dat zij ten opzichte van 2010 – 2014 zijn gestegen in de primaire en secundaire sector en zijn gedaald in de tertiaire en quataire sector.

figuur 24 Gemiddelde looptijd per sector in kwartalen

Bron: RVO

2.5 Gebruik van de verruimingen van de BMKB

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vraag 4 van dit onderzoek. Het betreft de vraag in welke mate er gebruik gemaakt is van de verruimingen voor specifieke doelgroepen (starters, innovatief, kleinkrediet); of de afbakening adequaat is; in welke mate er gebruik gemaakt is van de verruimingen van de verhoging van het maximum borgstellingsbedrag naar € 1,5 mln. en of de parameters passend zijn van de verruimingen.

De regelingsvoorwaarden zijn hetzelfde voor zowel bancaire als non-bancaire financiers. Er kunnen bij accreditatie wel aanvullende voorwaarden gesteld worden. Verder geldt dat na accreditatie een non-bancaire financier altijd eerst begint met het proces van voortoetsen. Dat wil zeggen dat RVO voorafgaand aan de verstrekking het financieringsvoorstel beoordeelt. Zodra er voldoende en goede ervaring is opgedaan met de betreffende financier kan op verzoek van de financier de voortoetsing worden losgelaten.

Bij een aantal financiers is bij de accreditatie een maximumbedrag opgesteld. Dit geldt voor financiers die zich toeleggen op kleine kredieten. Financiering van kleine kredieten heeft een andere benadering dan financiering van grotere financieringen. RVO wil voorkomen dat na accreditatie een financier een andere doelgroep gaat bedienen zonder dat ze hebben kunnen beoordelen of daar een passende aanpak bij is. Een gemotiveerd verzoek tot een aanpassing van de accreditatievoorwaarden kan altijd bij RVO worden neergelegd. Bij majeure wijzigingen zal de adviescommissie betrokken worden.

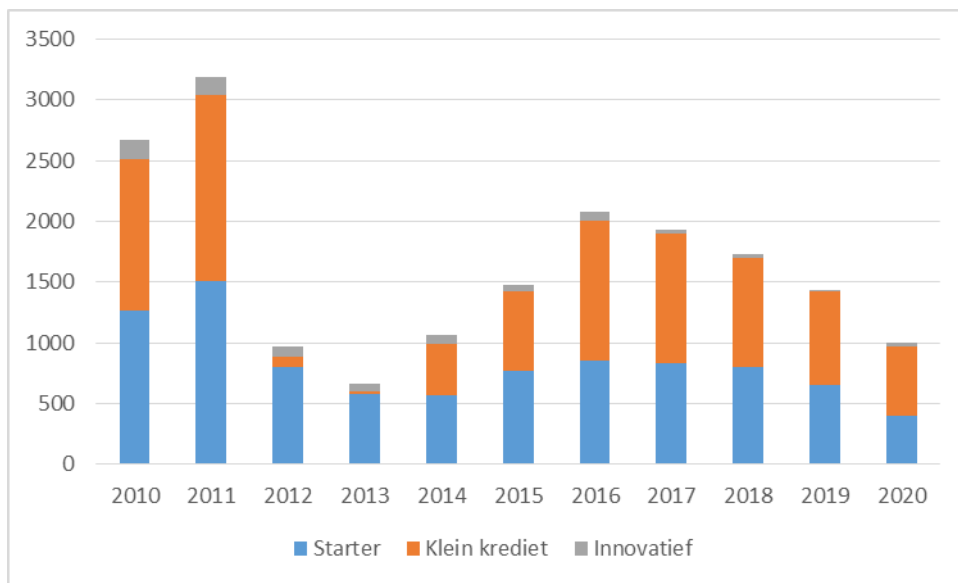
Bij de beoordeling in de voortoetsing heeft RVO als extra aandachtspunt om naar de financieringsvoorwaarden te kijken. De geaccrediteerde partijen zijn voor RVO nieuw

en ze willen hen ervan vergewissen dat er met staatsgarantie geen voorwaarden worden gehanteerd die ongepast zijn voor staatsgarantie.

Aantal verstrekte BMKB leningen op basis van de verruiming met de luik categorieën volgt dezelfde trend als het totaal aantal verstrekte BMKB leningen

Figuur 25 laat zien dat de verruiming met de luik-categorieën ongeveer gelijke trend houdt met het totaal aantal verstrekte leningen: relatief lage aantallen in 2012 – 2014, vervolgens een maximum in 2016 en een geleidelijke daling in de jaren daarna. Daarmee zijn deze verruiming wat betreft aantal verstrekte BMKB-leningen in de evaluatie periode niet hoger dan in de periode daarvoor.

figuur 25 Aantal leningen per jaar op basis van verruiming met de luikcategorieën

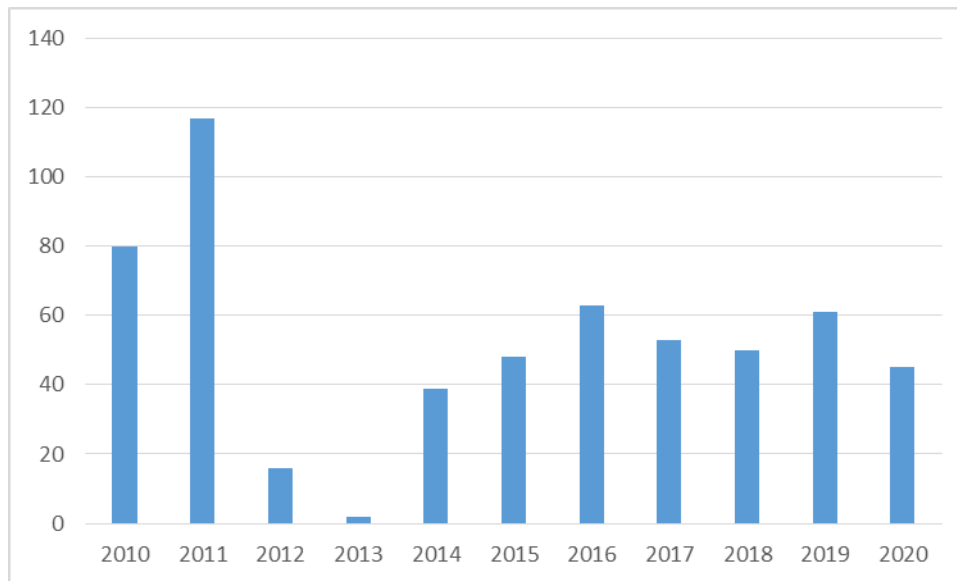

Bron: RVO

Aantal verstrekte BMKB leningen tot € 1,5 miljoen kent een piek in 2010 en 2011

Ook de verruiming met leningen tussen 1 miljoen en 1,5 miljoen euro kent een piek in 2010 en 2011, maar het aantal blijft over de jaren redelijk stabiel in de evaluatieperiode 2015 – 2020, zoals blijkt uit figuur 26. Door de nasleep van de financiële crisis en het groot aantal faillissementen, zijn er in 2012 en 2013 weinig leningen verstrekt van boven de 1 miljoen euro.

figuur 26 Aantal verstrekte leningen boven de 1 miljoen euro borgstellingbedrag

Bron: RVO

De bancaire financiers zijn over de gehele linie van mening dat de verruimingen wel nut hebben, maar dat de BMKB-regeling ook zo eenvoudig mogelijk moet worden gemaakt. Dat helpt zowel de financier als de klant. Een enkele respondent stelt voor om het startersluik en het kleinkredietluik samen te voegen, omdat de voorwaarden daarvan nu toch hetzelfde zijn.

De banken geven aan dat ondernemers die onder kleinkrediet vallen het lastig hebben en dat de verruimingen daarvan behouden moeten worden. Een enkele bank geeft aan het innovatieve luik weinig te gebruiken omdat de provisie daarvan veel hoger is geworden in de laatste jaren. Zo zijn er aanvragen waarbij de bank de ondernemer onder het reguliere luik laat vallen omdat de ondernemer de provisie van het innovatieve luik te hoog vindt. Toch wordt het innovatieve luik wel als een relevante uitsplitsing gezien, maar zou de relatief hoge provisie financiering soms belemmeren.

Ook is er voorgesteld om de verruiming van het maximum borgstellingbedrag naar 1,5 mln. permanent te maken. Dit zou vanwege inflatie gerechtvaardigd zijn en voor banken passender.

Voor de non-bancaire financiers zijn de verruimingen niet altijd van toepassing, omdat er bij de accreditatie een maximum borgstellingsbedrag is afgesproken met RVO dat lager ligt dan de verruimingen. Ook zijn er non-bancaire financiers die vanuit hun eigen beleid een lager maximumbedrag verstrekken dan de verruimingen. Enkele non-bancaire financiers zouden daar meer ruimte in willen en grotere leningen verstrekken met de BMKB, om op dezelfde voet te staan als de banken.

Een groot deel van de non-bancaire financiers vindt de luiken logisch. Ook de verruiming van het maximum borgstellingsbedrag wordt gezien als logisch, gezien de inflatie. Een indexering voor inflatie is opgeworpen als idee om jaarlijks toe te passen. De verruimingen hebben gezorgd voor kredietverstrekking met grotere bedragen. Dat brengt nog meer aan het licht dat het onhandig is dat de BMKB per leningaanvraag

moet worden goedgekeurd door RVO. Dan wegen de voordelen soms niet op tegen de moeite. Ondanks een accreditatie blijft het volgens de geïnterviewden veel werk.

2.6 Afgewezen BMKB aanvragen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vraag 5 van dit onderzoek. Dit betreft de volgende sub-vragen. Welk deel van de kredietaanvragen van MKB ondernemers wordt door de financiers afgewezen en wat zijn de belangrijkste redenen van afwijzing? In welke sectoren/segmenten vinden de meeste afwijzingen plaats? In hoeverre wijken de kenmerken van de afgewezen aanvragen af van die van de toegekende aanvragen? Kunnen deze obstakels worden ondervangen door financiers en overheid? En zo ja, hoe?

Afwijzingen van kredietaanvragen voor de BMKB worden door de banken afgehandeld en er is geen formele toets door RVO vooraf. Soms wordt er een voorstel voorgelegd aan RVO, niet omdat de bank niet de deskundigheid heeft, maar omdat de beoordeling wat arbitrair kan zijn. In dat geval wordt er overlegd om te zorgen dat RVO en de bank op dezelfde manier naar de lening kijken.

Het komt ook wel eens voor dat RVO het afwijst, maar dat kan om allerlei redenen zijn. Bijvoorbeeld door regeling technische zaken of twijfels over waar de regeling voor is bedoeld.

Uit de financieringsmonitor²⁶ blijkt dat 79% van het MKB financiering krijgt na het doen van een aanvraag. Onder het microbedrijf is dit het laagst (77%) en onder het middenbedrijf het hoogst (88%). De meest voorkomende reden tot afwijzing is dat de ondernemer onvoldoende zekerheid – zoals onderpand – kan bieden aan de financier. Vervolgens wordt slechts 12% gewezen op alternatieven.

De banken geven aan dat de toets op rentabiliteit en continuïteit een belangrijk criterium blijft, ongeacht het gebruik van de BMKB. Als ondernemers daar niet doorkomen dan gaat de bank er niet mee door, ook als ze wel staatsgarantie zouden krijgen. De aanvraag kan ook in andere afdelingen van de bank intern worden tegengehouden, doordat het verkeerd gebruikt wordt – zoals voor herfinanciering – of omdat de documentatie niet op orde is. Een enkele bank wil dat de lening een maatschappelijke bijdrage levert en wijst ongeveer de helft van de aanvragen daarop af.

De non-bancaire financiers noemen schuldenproblematiek, onvoldoende vertrouwen in de plannen en onhaalbaarheid als belangrijke punten bij afwijzingen. Doordat er bij het inzetten van de BMKB een risico is dat RVO het niet goedkeurt, gaan financiers dieper in op de risico's en is dat soms een reden om niet verder te gaan met de aanvraag. Een enkele financier vindt dat het financiers in Nederland verplicht zouden moeten worden om bij afwijzingen door te verwijzen naar andere financiers; dat zou in andere landen al gebeuren.

De brancheorganisaties en andere stakeholders kunnen weinig inzicht geven over afwijzingen. Een enkele partij denkt dat banken veel afwijzen als de sector te weinig toekomstperspectief heeft. Bijvoorbeeld een restaurantondernemer die wel financiering had gekregen als hij/zij een accountant was geweest, aangezien er alleen

²⁶ CBS, Financieringsmonitor, 2019 & 2020.

maar zwarte cijfers worden geschreven. Doordat de horeca niet toekomstbestendig genoeg is, zou het dan toch niet door gaan.

Uit de enquête blijkt ook dat onvoldoende zekerheden een belangrijke reden is voor afwijzingen bij andere banken of financiers waar om een concurrerende offerte is gevraagd (zie tabel 18). Dit geldt voor alle luiken. Daarnaast blijkt dat de onzekerheid van de branche zoals in de horeca en de zorg, een te klein bedrag en te weinig vertrouwen in het ondernemingsplan belangrijke redenen zijn voor afwijzingen. Uit de interviews blijkt dat de BMKB alleen bij onvoldoende zekerheden de reden tot afwijzing kan ondervangen.

tabel 18 Redenen waarom respondenten die andere banken of financiers hebben benaderd voor concurrerende offertes daar geen lening kregen (n=72)

Reden	Starter	Innovatief	Klein-krediet	Gevestigd	Totaal
Onvoldoende zekerheden	47%	33%	39%	40%	41%
Onvoldoende rendement	0%	15%	17%	7%	9%
Anders	53%	30%	42%	53%	48%
Geen reden	0%	0%	5%	7%	4%

Bron: Panteia, 2022.

2.7 Aansluiting BMKB op InvestEU

Hoe sluit de BMKB aan bij verwachte kredietgarantieregelingen InvestEU?

Op Europees niveau is InvestEU het belangrijkste programma dat kredietgarantieregelingen vergelijkbaar met de BMKB gaat uitvoeren. Het InvestEU-programma loopt van 2021 tot 2027 en is de opvolger van het Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSD). InvestEU omvat financiële instrumenten ter ondersteuning van investeringen die van belang zijn voor economische groei in de Europese Unie (EU). InvestEU sluit aan bij het huidige instrumentarium maar met meer aandacht voor de samenhang tussen de instrumenten. Het uitgangspunt is om het goede te behouden en te verbeteren waar nodig. De focus ligt op het ondersteunen van duurzame investeringen, innovatie en werkgelegenheidsgroei. Het InvestEU-programma bestaat uit drie onderdelen: het InvestEU-fonds, de Advieshub en het InvestEU-projectenportaal.

Het InvestEU fonds heeft een budget beschikbaar voor EU-garanties van ruim 26 miljard euro. Zowel de Europese Investeringsbank (EIB), maar ook de nationale stimuleringsbanken en internationale financiële instituties zoals de European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), the Council of Europe Development Bank (CEB) en the Nordic Investment Bank (NIB) kunnen gebruik maken van deze garantiemogelijkheden. Dit is de eerste keer dat een EU-garantieregeling openstaat voor de twee laatste groepen. De Advieshub gaat technische ondersteuning verstrekken aan de 'implementing partners' zoals RVO, Invest-NL en de regionale ontwikkelingsmaatschappijen. Het InvestEU-portaal is een databank die investeerders en projectontwikkelaars bijeen brengt.

De vier pijlers (windows)

InvestEU onderscheidt 4 pijlers (windows).

- Duurzame infrastructuur: beschikbaar budget € 9,9 miljard
- Onderzoek, innovatie en digitalisering: beschikbaar budget € 6,6 miljard
- MKB: beschikbaar budget € 6,9 miljard
- Sociale investeringen en vaardigheden: beschikbaar budget € 2,8 miljard

InvestEU zal een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van duurzaamheid; minstens 30% van de investering van InvestEU moet gericht zijn op het behalen van de klimaatdoelstellingen van de Europese Unie (European Green Deal). Binnen alle 4 de pijlers zullen projecten worden gefinancierd gericht op het bereiken van klimaatneutraliteit in de EU. Daarnaast mogen de ondersteunde projecten geen grote schade toebrengen aan het milieu.

Waar richten de 4 pijlers zich op?

Duurzame infrastructuur, omvat thema's zoals:

- Vervoer: schone en duurzame vormen van vervoer, verkeersveiligheid, vernieuwing en onderhoud van spoor- en weginfrastructuur etc.
- Energie: hernieuwbare energie, energie-efficiëntie en renovatieprojecten gebouwen gericht op energiebesparing en de integratie van gebouwen in een verbonden energiebron, opslag, digitaal en transportsysteem, etc.
- Digitale connectiviteit en toegang, ook in landelijke gebieden
- Aanbod en verwerking van grondstoffen, ruimte, oceanen, water inclusief binnenwateren, afvalbeheer in lijn met de afvalhiërarchie en circulaire economie
- Natuur en andere milieu-infrastructuur
- Cultureel erfgoed en toerisme
- Apparatuur en mobiele middelen en inzet van innovatieve technologieën die bijdragen aan de ecologische klimaatbestendigheid of sociale duurzaamheidsdoelstellingen van de EU, en voldoen aan de ecologische of sociale duurzaamheidsnormen van de EU

Onderzoek, innovatie en digitalisering, omvat thema's zoals:

- Activiteiten op het gebied van onderzoek, productontwikkeling en innovatie
- Overdracht van technologieën en onderzoeksresultaten naar de markt, ondersteuning van marktbevorderende factoren en samenwerking tussen ondernemingen
- Demonstratie en inzet van innovatieve oplossingen en ondersteuning bij opschaling van innovatieve bedrijven en digitalisering van de EU-industrie

MKB: omvat thema's zoals

- Toegang tot en beschikbaarheid van financiering, met name voor het MKB inclusief innovatieve bedrijven die actief zijn in de culturele en creatieve sectoren, en kleine midcaps
- Ondersteuning van met name bedrijven die moeilijk toegang hebben tot financiering: start-ups, jongere en kleinere bedrijven, bedrijven met een verhoogd risico en te weinig zekerheden, en innovatieve bedrijven

Sociale investering en vaardigheden, omvat thema's zoals

- Microfinanciering
- Financiering van sociale ondernemingen en sociale economie
- Maatregelen ter bevordering van competentie betreffende gendergelijkheid, onderwijs, opleiding en aanverwante diensten
- Sociale infrastructuur (inclusief gezondheids- en onderwijsinfrastructuur en sociale en studentenhuisvesting)
- Sociale innovatie, inclusief sociale impact, impactbeleggen en contracteren van sociale resultaten
- Gezondheid en langdurige zorg

- Inclusie en toegankelijkheid
- Culturele en creatieve activiteiten met een maatschappelijk doel
- Integratie van kwetsbare mensen, inclusief inwoners van derde landen

De garantieverstrekking wordt uitgevoerd in samenwerking met een geselecteerde groep van financiële partners (implementing partners). De belangrijkste uitvoerder is de European Investment Group (EIG Group) die bestaat uit de European Investment Bank (EIB) en het European Investment Fund (EIF). De EIG Group zal verantwoordelijk zijn voor 75% van de EU garantie. Door Covid is de inwerkingtreding van InvestEU vertraagd, maar op 7 maart 2022 is het contract met de EIG Group en de EU getekend, wat betekent dat de EIG Group nu van start kan gaan met de uitvoering. Stap 1 is de promotie en verdere ontwikkelingen van het programma.

Garantieregelingen EIF die aansluiten op MKB

Het EIF voert een variëteit aan regelingen uit die gericht zijn op het verkrijgen van leningen en van eigen vermogen aan het MKB. In het kader van deze evaluatie van de MKB, zijn de kredietgarantieregelingen voor het MKB van het EIF relevant. Banken, alternatieve kredietverstrekkers, garantieverstrekking, onderlinge waarborgmaatschappijen en nationale promotiebanken kunnen deelnemen aan kredietgarantieregelingen van het EIF en/of gebruik van de mogelijkheden tot countergarantie. De partijen moeten gevestigd zijn in een EU-Lidstaat of mogen in een Lidstaat opereren volgens de relevante wet- en regelgeving. De regelingen richten zich op de volgende thema's: duurzaamheid, concurrentiepositie en groei, sociale impact en inclusieve financiering, competenties en educatie, innovatie en digitalisering en de cultuur en creatieve sectoren.

InvestEU zal voortbouwen op European Fund for Strategic Investments (EFSI) en zal hetzelfde organisatiemodel volgen voor de kredietgarantieregelingen van InvestEU. Het EIF verstrekt, namens de Europese Commissie, garanties of counter garanties aan geselecteerde nationale financiële intermediairs. Deze intermediairs verstrekken vervolgens kredieten aan bedrijven die aan de in de regeling vastgestelde eisen voldoen.

Regelingen binnen Invest-EU zullen de huidige regelingen als COSME en InnovFin vervangen maar het model van verstrekken van garanties blijft vergelijkbaar. In het kader van de huidige InnovFin SME Guarantee Facility verstrekt het EIF garanties en counter garanties voor leningen voor research-based en innovatieve MKBs en kleine Mid-caps gevestigd in de EU en de Horizon 2020 geassocieerde landen. Financiële intermediairs die deelnemen zijn banken, leasemaatschappijen, garantiestellingen etc. Binnen InnovFin zijn de laatste jaren speciale regelingen ontwikkeld voor leningen aan bedrijven die hard geraakt zijn door Covid, voor leningen gerelateerd aan digitalisering en voor leningen aan grote Mid-caps.^{27 28}

Binnen het Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises (COSME) programma bestaan onder het EFSI twee regelingen die toegang tot

²⁷ https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/innovfin-guarantee-facility/index.htm.

²⁸ Andere garantieregelingen EIF zijn: 1. Cultural and Creative Sectors Guarantee Facility (CCS GF): deze regeling richtte zich op micro bedrijven en MKB bedrijven actief in de creatieve en cultuur sector. De regeling was open voor alle landen die deelnamen aan het Creative Europe programme (2014-2020). Naast garantieverstrekking, konden de deelnemende intermediairs een training ontvangen over hoe kredietaanvragen in deze specifiek sectoren te beoordelen. 2. Skills & Education Guarantee Pilot is gericht op het stimuleren van investeringen in onderwijs en training om toetreding tot de arbeidsmarkt en aanpassing beroepsbevolking te verbeteren. 3. Daarnaast voert EIF nog regionale garantieregelingen uit in het kader van de EU Structuurfondsen, het SME Initiative en regeling micro credits.

financiering van het MKB moeten verbeteren, waaronder een kredietgarantieregeling, de Loan Guarantee Facility (LFG).²⁹ Binnen deze faciliteit worden garanties verstrekt aan financiële intermediairs (banken, leasemaatschappijen, garantieverstrekken organisaties en nationale promotiebanken), die vervolgens de kredieten verstrekken. De regeling wordt uitgevoerd door het European Investment Fund (EIF).³⁰ Ook deze regeling krijgt een vervolg binnen InvestEU.

Duurzaamheid en het bereiken van de Europese klimaatdoelstellingen (Green deal) zijn de hoofddoelstellingen van InvestEU. Bij het operationaliseren van de regelingen is het definiëren van duurzaamheid van belang. Samen met de Lidstaten heeft de EU en de EIB Group een taxonomie van het begrip duurzaamheid opgesteld.

Criteria begrip duurzaamheid

Op basis hiervan worden de criteria ontwikkeld waarmee financiële instellingen kunnen bepalen of een MKB-krediet onder de regelingen valt en waarmee ze het risico kunnen beoordelen. In eerste instantie wordt gestart met een 'levend' document dat door de tijd verder wordt geconcretiseerd. De taxonomie en dit document zijn ook relevant voor overheden die beleid willen voeren gericht op het stimuleren van duurzaamheid, zowel nationale kredietgarantieregelingen maar ook andere vormen van beleid.

Counter garanties

Daarnaast biedt, zoals beschreven, InvestEU, mogelijkheden voor counter garantie van kredietgarantieinstellingen, hetgeen als voordeel heeft dat mogelijke verliezen voor een deel gecompenseerd worden door EIF. Deze mogelijkheid is bijvoorbeeld al ingevoerd voor de Covid regeling.

Het EIF organiseert promotiebijeenkomsten in de Lidstaten voor financiële intermediairs, maar intermediairs kunnen het EIF ook direct benaderen voor informatie over de mogelijkheden die het EIF biedt. Bedrijven inclusief het MKB kunnen inzicht krijgen in de mogelijkheden die EU-Invest en andere door EU-ondersteunde regelingen gericht op het toegang tot financiering, en de betrokken intermediairs in Nederland via de website Your Europe³¹. De deelname van Nederlands financiële intermediairs lijkt beperkt.³²

Conclusie

De relatie tussen BMKB en de kredietgarantieregelingen voor het MKB die uitgevoerd zullen gaan worden binnen InvestEU zal niet wezenlijk anders zijn dan de relatie tussen de BMKB en EFSI. Een van de belangrijke veranderingen is dat EU-garantieregelingen meer focus gaan leggen op het stimuleren van duurzaamheid door het MKB. De taxonomie van de term duurzaamheid is vastgesteld en zal nu verder worden geconcretiseerd zodat deze door de EIF en de financiële intermediairs kan worden toegepast. InvestEU biedt ook mogelijkheden tot counter garanties zoals bijvoorbeeld al is ingevoerd voor de Covid regeling binnen Innovfin.

²⁹ https://ec.europa.eu/growth/access-finance-smes/cosme-financial-instruments_en.

³⁰ https://www.eif.org/what_we_do/guarantees/single_eu_debt_instrument/cosme-loan-facility-growth/index.htm.

³¹ https://europa.eu/youreurope/business/finance-funding/getting-funding/access-finance/index_nl.htm.

³² https://www.eif.org/what_we_do/where/nl/index.htm.

2.8 Garantiereregelingen in andere landen

Wat zijn succesfactoren van kredietgarantie regelingen voor het MKB in Europa?

Op basis van interviews en deskresearch is inzicht verzameld in vergelijkbare garantiereregelingen voor het MKB in andere Europese landen. Garantiereregelingen verschillen sterk in termen van:

- Doel van de regelingen is het in het algemeen meer krediet verschaffen bij onvoldoende beschikbaarheid van zekerheden en/of in combinatie met andere beleidsdoelen zoals het stimuleren van ondernemerschap en/of innovatie.³³
- Sommige regelingen richten zich op bedrijven in alle fasen van de bedrijfscyclus, sommige alleen op een bepaalde groep bijv. starters.
- Sommige regelingen richten zich op sectoren (bijv. landbouw), anderen bestrijken alle sectoren.
- In een enkel geval bestaat er ook een regeling voor doelgroepen, zoals een regeling in Zwitserland³⁴ die specifiek gericht is op vrouwen.
- Regelingen kunnen zowel gelden voor het gehele land, terwijl anderen worden uitgevoerd op regionaal niveau (bijv. Länder in Duitsland).
- De criteria deelname van bancaire en niet-bancaire intermediairs zijn in het algemeen gelijk maar de beoordeling van de criteria verschilt.³⁵
- Het percentage van de lening dat gegarandeerd wordt verschilt.
- De kosten van de regeling worden op verschillende wijze gecompenseerd. In sommige gevallen wordt een provisie doorberekend aan de MKBs die de lening ontvangen. De hoogte van de provisie verschilt sterk en in sommige gevallen moet deze direct bij verstrekking van de lening betaald worden en in andere gevallen betaalt het bedrijf jaarlijks een provisie.³⁶ Ook worden de kosten van de betrokken kredietinstellingen soms gesubsidieerd.
- Om de administratieve lasten voor de financiële intermediairs te verminderen wordt overgegaan naar portfolio garantie.³⁷
- Regelingen die zich specifiek richten op het garanderen van leningen voor het verbeteren van duurzaamheid zijn nog beperkt. Maar staan ook in andere landen op de agenda of zijn in ontwikkeling, mede gezien de regelingen binnen InvestEU.
- Frankrijk kent een regeling specifiek gericht op de sociale economie.
- Aandacht voor het verbeteren van digitaliseren van het MKB door middel van het verstrekken van gegarandeerde leningen krijgt steeds meer aandacht.

De organisatie van de garantieverstrekking verschilt ook. Bij sommige regelingen voert de garantieverstrekkende organisatie ad hoc-beoordelingen van verzoeken tot garantie uit. In andere gevallen voert de garantieverstrekkende organisatie altijd een

³³ Uit desk research and interviews blijkt dat meeste landen aparte regelingen hebben voor starters, voor innovatieve bedrijven etc. en deze niet zoals bij de BMKB samengevoegd zijn in een regeling.

³⁴ Bijv De Saffa regeling in Zwitserland <https://www.saffa.ch/fr/saffa>.

³⁵ Banken bestaan vaak lang, hebben een sterk management, goed werkende controle systemen, track record etc. Niet-bancaire intermediairs bestaan vaak korter, wat betekent dat de criteria anders moeten worden beoordeeld en gewogen door de kredietgarantieinstellingen. Daarnaast worden specifieke promotieactiviteiten ontwikkeld om dit type intermediairs te informeren en te werven, voor niet alleen de kredietgarantiereregelingen, maar ook voor andere regelingen gericht op verbetering van de toegang tot financiering voor het MKB. Door de specifieke Covid regelingen en de noodzaak om snel financiële middelen ter beschikking te stellen aan het bedrijfsleven, is het aantal niet-bancaire intermediairs dat deelneemt aan deze regelingen soms relatief hoog. Deelname door crowdfundingplatforms is nog in ontwikkeling.

³⁶ Bijv. in België, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk. De keuze voor een eenmalige of een jaarlijkse provisie is niet echt onderzocht. Een jaarlijkse lagere provisie bevordert naar verwachting de deelname van bedrijven. Een hoog bedrag bij start schrikt af. Daarnaast is er een voorkeur voor betaling van de provisie aan de overheid via de kredietvertrekker. Dit betekent minder administratieve lasten en onduidelijkheid voor de ondernemer. Bovendien nemen de kredietverstrekkers de provisie dan mee in de bepaling van de kosten van het krediet. De garantie geeft de kredietinstellingen de mogelijkheid om tegen lagere kosten krediet te verschaffen en dit voordeel door te sluisen naar de bedrijven bij de berekening van de kosten van de lening.

³⁷ Zie bijv. <https://www.altum.lv/en/>.

risicobeoordeling uit die de financiële instellingen vervolgens meenemen in hun besluit tot kredietverstrekking. Daarnaast zijn sommige kredietgarantieinstellingen volledig zelfvoorzienend, bij andere worden de verliezen gedekt door de verantwoordelijke overheid en gaan winsten terug naar de overheid.

De European Association of Guarantee Institutions (AECM)³⁸ is opgericht in 1992 en is de belangrijkste vertegenwoordiging van garantieverstrekende organisaties in de EU. In februari 2022 heeft de AECM 48 leden waarvan 40 volledig publieke garantieinstellingen. Vier leden betreft een mix van publiek en privaat, hetgeen betekent dat de organisaties privaat zijn maar een countergarantie hebben van de verantwoordelijke overheid. De overige leden zijn compleet privaat.

Het gemeenschappelijke doel is het verstrekken van garanties voor economisch rendabele leningen aan het MKB die niet kunnen worden gegeven door gebrek aan zekerheden. Sommige leden zijn volledig zelfvoorzienend, bij anderen worden verliezen gedekt door de verantwoordelijke overheid. In 2020 stonden de leden van AECM samen garant voor een portfolio van 330,3 miljard EUR waarmee 5,2 mln MKBs ondersteund zijn. RVO is lid van AECM. Ten gevolge van Covid is het gegarandeerd bedrag van de leden enorm gestegen. In de 2019 – 2020 steeg dit bedrag met rond de 200%, in vergelijking tot een stijging van 27% in 2008-2018.

Garanties gelieerd aan **duurzaamheid** heeft aandacht van veel leden, mede gezien prioriteiten binnen InvestEU, en binnen AECM is een werkgroep opgericht om kennis, ervaring en ideeën hierover te delen. In samenwerking met de Wereldbank is een enquête onder de leden uitgezet met het doel om inzicht te krijgen in de wijze waarop de risicobeoordelingen van dit soort type activiteiten goed kunnen worden uitgevoerd. De resultaten zullen in september 2022 gepresenteerd worden op het jaarlijkse congres van de AECM.

Door de grote verschillen zijn vergelijkingen tussen garantieregelingen niet goed mogelijk. Daarnaast zijn evaluaties vaak niet openbaar en/of worden niet geregeld uitgevoerd. Op basis van interviews en deskresearch kunnen de volgende aandachtspunten worden genoemd:

- De administratieve lasten voor de financiële intermediairs en de deelnemende MKBs moeten zo laag mogelijk zijn.
- De provisies die worden doorberekend aan het MKB moeten realistisch zijn, zodat krediet betaalbaar is.
- Garantieregelingen in bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk, België en Duitsland kennen geen eenmalig afsluitprovisie bij de start, maar een jaarlijkse provisie. Jaarlijkse betaling van de provisie wordt als aantrekkelijker gezien voor deelname door het MKB dan een afsluitprovisie bij de start.
- De focus van kredietgarantieregelingen ligt vaak op een tekort aan zekerheden. Kredietverleners beoordelen een kredietaanvraag niet alleen op de beschikbaarheid van zekerheden maar op de mate waarin verwacht wordt dat de lening terugbetaald kan worden. Als dat laatste onvoldoende is zullen de kredietverleners geen beroep doen op garantieregelingen.
- Het informeren van het MKB over het bestaan van de regelingen is van belang. Naast het publiceren en verspreiden van informatie, is het aan te bevelen om een bij voorbeeld zogeheten digitale klantreis aan te bieden op de website voor MKBs of een specifieke groep bijvoorbeeld starters en scale-ups en/of een concrete

³⁸ <https://aecm.eu/>.

korte handleiding te publiceren.³⁹ Ook informatieverstrekking via MKB belangenorganisaties is een belangrijke succesfactor.

- Daarnaast kan het MKB in sommige regelingen rechtstreeks contact opnemen met de garantie-instelling die vervolgens een aanvraag beoordeelt en de financiële intermediair erbij zoekt. Ook dit proces kan worden gedigitaliseerd.⁴⁰
- Hetzelfde geldt voor de eisen die worden gesteld aan de leningen als aan de deelnemende bedrijven.
- De criteria voor deelname van financiële intermediairs moeten niet te gecompliceerd zijn. Hoe gecompliceerder hoe minder aantrekkelijk. Gezien de karakteristieken worden criteria bij bancaire en non-bancaire intermediairs op een andere manier worden gewogen.
- Regelmatige evaluaties en monitoring van de impact zijn van belang om indien nodig de regelingen tijdig te kunnen bijstellen.
- De mogelijkheden tot countergarantie door bijvoorbeeld het EIF kunnen de kosten van overheden bij verlies verlagen.
- De Europese regelingen (InvestEU) zijn aanvullend op nationale regelingen.
- Nationale garantie-instellingen en financiële intermediairs zouden meer gebruik moeten maken van de adviesdiensten van het EIF over wat het EIF biedt en gaat bieden binnen InvestEU.

2.9 Bekendheid van de BMKB

Voor de toepassing van de BMKB-regeling is het van belang te weten in hoeverre de BMKB bekend is. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden tussen de bekendheid van de BMKB onder ondernemers en de bekendheid van de BMKB onder banken en non-bancaire financiers. Daarmee wordt er in deze paragraaf antwoord gegeven op vraag 8 van dit onderzoek. Dit betreft de vraag of de regeling voldoende bekend is bij degenen die de regeling moeten inzetten; en zo nee, hoe kan de bekendheid verbeterd worden?

De geïnterviewde stakeholders geven daarbij vrij unaniem aan dat de bekendheid onder ondernemers niet noodzakelijk groot hoeft te zijn. Ondernemers hebben een financieringsbehoefte en wenden zich daarmee tot een bank of non-bancaire financier. De ondernemer komt daarbij nooit voor een specifiek product als de BMKB. De accountmanager, relatiemanager, adviseur van de financier moet de BMKB kennen en dat weet men in de regel dan ook. Onderdeel van het curriculum is ook zeker bekendheid met de BMKB. Ondernemers kennen de BMKB vaak pas als ze met een financier praten. De bekendheid bij ondernemers is beperkt ook omdat het inhoudelijk vrij technisch is. Ondernemers weten vaak niet hoe het werkt, maar dat is niet zozeer een probleem omdat de ondernemer wegwijs wordt gemaakt door de financier.

Het is wel handig als ondernemers met weinig zekerheden de BMKB kennen, maar uiteindelijk moet een financier beoordelen of de risico's opwegen tegen de voordelen. Primair is het belangrijk dat de financier het weet, omdat financiers grondig inzien wanneer het zinvol is de regeling toe te passen vaak ook naast andere type leningen.

De gedachten vanuit de interviews worden bevestigd in de enquête onder ondernemers. Op de vraag hoe men bekend is geraakt met de BMKB geeft het overgrote deel aan dat via de bank of financier vernomen te hebben (zie tabel 19). Bij de categorie "anders" werden ook intermediairs genoemd als de accountant, de boekhouder of de adviseur.

³⁹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.british-business-bank.co.uk/start-up/> en.

⁴⁰ Zie bijvoorbeeld <https://vdb.ermoeglicher.de/>.

tabel 19 Eerste bekendheid met de BMKB (n=468)

<i>Bron</i>	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Via mijn bank of financier	76%	70%	83%	84%	82%
Via een intermediair	1%		7%	3%	4%
Via een branche-organisatie	1%			1%	1%
Via de media	1%	10%	3%	2%	2%
Anders	21%	20%	7%	10%	11%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Overigens gaf ongeveer 7% van de benaderde bedrijven met BMKB-krediet aan niet bekend te zijn met de BMKB. Deze bedrijven hebben daarom niet verder deelgenomen aan de enquête.

3 Doelmatigheid van de BMKB

3.1 Inleiding

Onder doelmatigheid verstaan we de mate waarin het optimale effect van de BMKB tegen zo min mogelijk kosten en ongewenste neveneffecten wordt bewerkstelligd. In dit hoofdstuk is daar invulling aangegeven door beantwoording van de onderzoeksvragen 9 en 10 uit figuur 3 die luiden:

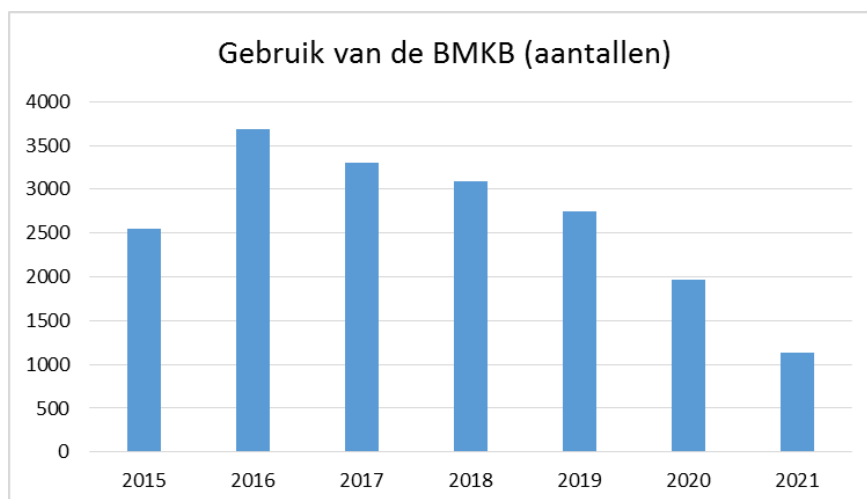
9. Wordt de regeling voldoende efficiënt uitgevoerd en staan de uitvoeringskosten in aanvaardbare verhouding tot het gebruik van de regeling?
10. Hoe kan de kostendekkendheid van de BMKB in 2016-2020 worden gecontinueerd in de komende jaren en in de toekomst worden voorkomen dat de BMKB zoals in 2008-2015 gedurende een langere periode verlieslatend is?

Hierna gaan we eerst in op het gebruik van de BMKB. Daarna gaan we in op de uitgaven van de BMKB en daarna komen de ontvangsten aan de orde. Tot slot gaan we in op de kostendekkendheid van de BMKB.

3.2 Gebruik van de BMKB

Het gebruik van de BMKB is na 2016 jaarlijks gedaald, zoals blijkt uit Figuur 27. Het gebruik van de BMKB hangt sterk samen met de kredietaanvraag en onderliggende bedrijfsinvesteringen. Hierbij is de stand van de conjunctuur van belang. In 2020 en 2021 is het gebruik van de BMKB substantieel gedaald. Mogelijk is het aantal kredietaanvragen gedrukt doordat bedrijven in de Corona-periode door mogelijkheden tot uitstel van belasting en steunmaatregelen minder behoefte hadden aan kredieten. Verder is het ook goed mogelijk dat de Coronacrisis een rem op bedrijfsinvesteringen tot gevolg heeft gehad.

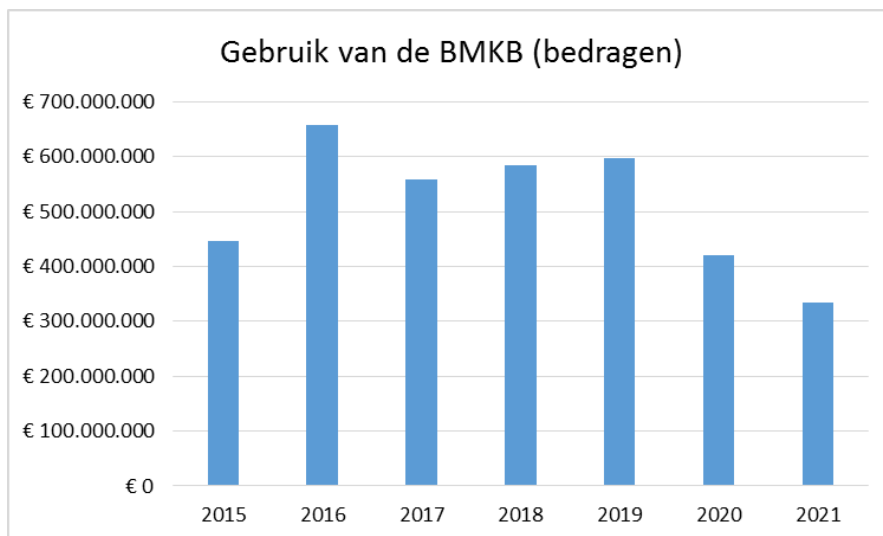
Figuur 27 Ontwikkeling gebruik van de BMKB in aantallen

Bron: RVO

Het bedrag aan BMKB is na 2016 in de jaren 2017-2019 redelijk stabiel gebleven (zie Figuur 28). In 2020 en 2021 neemt het gebruik in bedrag duidelijk af.

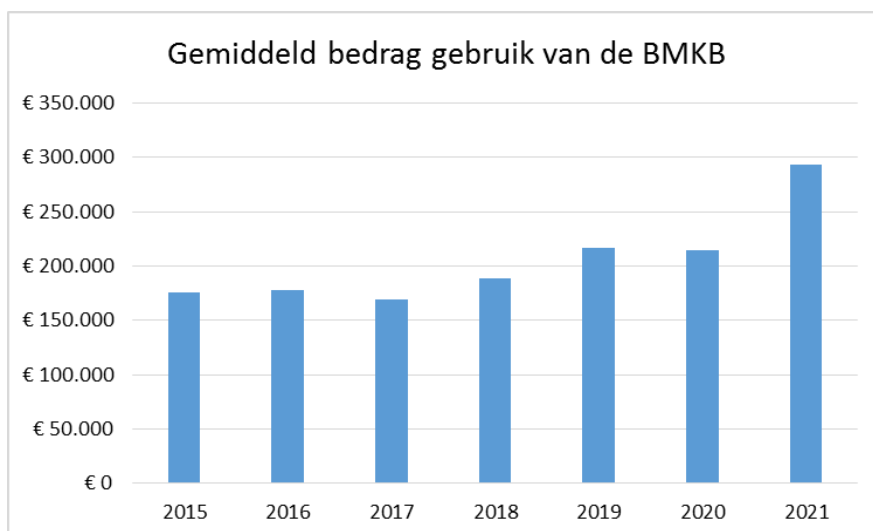
Figuur 28 Ontwikkeling gebruik van de BMKB in bedragen

Bron: RVO

Kijkend naar het gemiddeld bedrag van het gebruik van de BMKB dan neemt dat na 2017 toe (zie Figuur 29). Opvallend is het jaar 2021 waarin het gemiddeld bedrag sterk is toegenomen. Kennelijk hebben degenen die gebruik maken van de BMKB, ook al is dat een dalend aantal, gemiddeld in 2021 een veel groter bedrag aan BMKB gebruikt.

Figuur 29 Ontwikkeling gemiddeld bedrag aan BMKB

Bron: RVO

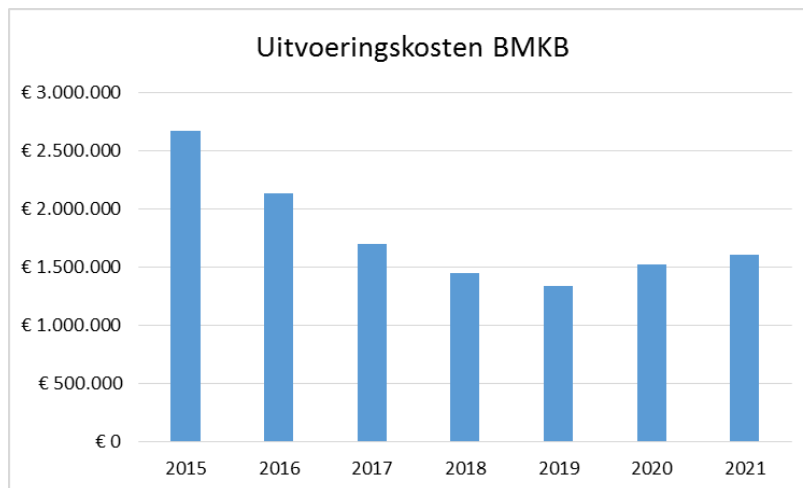
3.3 Ontwikkeling uitgaven BMKB

De uitgaven aan de BMKB bestaan uit de uitvoeringskosten van RVO en de verliesdeclaraties van de BMKB (claims). Beide komen hierna achtereenvolgens aan bod.

3.3.1 Ontwikkeling uitvoeringskosten

Figuur 30 toont de ontwikkeling van de uitvoeringskosten van de BMKB door RVO. Het betreft de kosten van personeel, huisvesting, administratie en communicatie. De uitvoeringskosten hebben betrekking op de beoordeling van de ingediende voorstellen en de kosten van beheer. In de beschouwde periode van de evaluatie over de jaren 2015-2020 bedroegen de uitvoeringskosten € 10,8 miljoen ofwel gemiddeld € 1,8 miljoen per jaar.

Figuur 30 Ontwikkeling uitvoeringskosten BMKB

Figuur 30 laat zien dat de uitvoeringskosten die in 2015 nog bijna € 2,7 miljoen euro bedroegen, gestaag zijn gedaald naar ruim € 1,3 miljoen euro in 2019. De belangrijkste reden daarvan is dat er in deze periode veel minder verliesdeclaraties waren en minder beoordelingen en adviezen nodig waren waardoor minder capaciteitsinzet nodig was van RVO. In 2021 zijn de uitvoeringskosten toegenomen, omdat er juist weer meer verliesdeclaraties waren en meer beoordelingen door RVO.

Uit interviews blijkt dat er unaniem veel waardering is voor RVO. RVO is constructief, behulpzaam, deskundig en is bereid om in oplossingen te denken. Zeker op beleidsniveau. Beoordelingen van RVO worden doeltreffend beantwoord via het webportal. Het komt overigens wel voor dat klanten van financiers vaak acute behoefte hebben aan snelle financiering, waarbij de check van RVO dan naar het gevoel enigszins te lang duurt. De reactietijd is wisselend, zeker in drukkere maanden. De registratie van de garantie gaat via het portal en dan wordt een garantienummer verkregen. Een paar dagen later volgt dan bevestiging dat de garantie is geregistreerd. Dat is nog geen toekenning. Vervolgens moet de provisie overgemaakt worden. Financiers streven vaak naar verstrekking binnen 24 tot 48 uur, maar het geheel duurt soms twee weken. Dit komt doordat de beoordeling op subjectieve criteria bij MKB-klanten handmatig plaatsvindt, terwijl andere verstrekkingseisen bij financiers grotendeels geautomatiseerd plaatsvinden. Het feit

dat sommige gevallen lang duren, komt vooral door het *gehele proces van kredietverstrekking* en niet zozeer door de handelingen van RVO (zie tabel 20). Vooral voor gevestigde bedrijven en bedrijven in het innovatieve luik duurt het relatief lang.

tabel 20 Aantal weken waarna uitsluitel over de toekenning van de borgstelling (n=352)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Aantal weken	3,9	4,9	3,6	4,5	4,2

Bron: Panteia, 2022.

Een enkele non-bancaire financier geeft aan geen aanvraag te hebben gedaan voor het luik innovatief. Een mogelijke verklaring voor de extra lange duur van het kredietproces bij het innovatieve luik, is het criterium om daarvoor een WBSO-verklaring te hebben.

De algemene mening van geïnterviewden is dat RVO efficiënt is in de uitvoering van de regeling. De vraag is of RVO dezelfde of betere dienstverlening kan bieden, indien 20% minder middelen beschikbaar zouden zijn aan uitvoeringskosten. Een aantal keren is de digitalisering wel als verbeterpunt genoemd. Dat is tweeledig. Ten eerste zouden de voorwaarden van de BMKB meer geobjectiveerd kunnen worden, waardoor steeds meer geautomatiseerd kan worden bepaald of de BMKB van toepassing kan zijn, waardoor minder zaken aan RVO voorgelegd hoeven te worden. Ten tweede geven vooral banken aan meldingen in batches voor te willen leggen aan RVO via het webportal en terug te ontvangen in plaats van stuk voor stuk per lening. Daarvoor is echter eerst een investering in IT noodzakelijk, alvorens daarvan structureel de revenuen kunnen worden ingeboekt.

Voor alle luiken, heeft het grootste deel van de ondernemers geen extra administratieve lasten ervaren bij de aanvraag van de BMKB lening (zie tabel 21).

tabel 21 Mate waarin de borgstelling bij de aanvraag van de lening heeft geleid tot extra administratieve lasten (n=454)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Geen extra administratieve lasten	89%	78%	78%	85%	84%
Een beetje meer tijd	4%	16%	13%	8%	9%
Meer tijd	5%	6%	5%	6%	5%
Veel meer tijd	2%	0%	4%	1%	2%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

De provisie wordt door een deel als te hoog ervaren: tussen de 22% (starter) en 39% (innovatief) vindt de provisie "te hoog" en rond de 20% (alle luiken) vindt het "hoog" (zie tabel 22).

Tabel 22 Oordeel over eenmalige provisie van de BMKB (n=371)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Goed	58%	39%	47%	51%	51%
Laag	0%	5%	0%	2%	1%
Te laag	3%	0%	1%	0%	1%
Hoog	17%	17%	22%	19%	19%
Te hoog	22%	39%	30%	28%	28%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Het grootste deel van de ondernemers (tussen de 60% bij kleinkrediet en 89% bij innovatief) vindt de rente op het borgstellingskrediet "goed" ten opzichte van de rente op normale kredieten (zie tabel 23).

Tabel 23 Oordeel over de rente op het borgstellingskrediet in vergelijking met rente op normale kredieten (n=395)

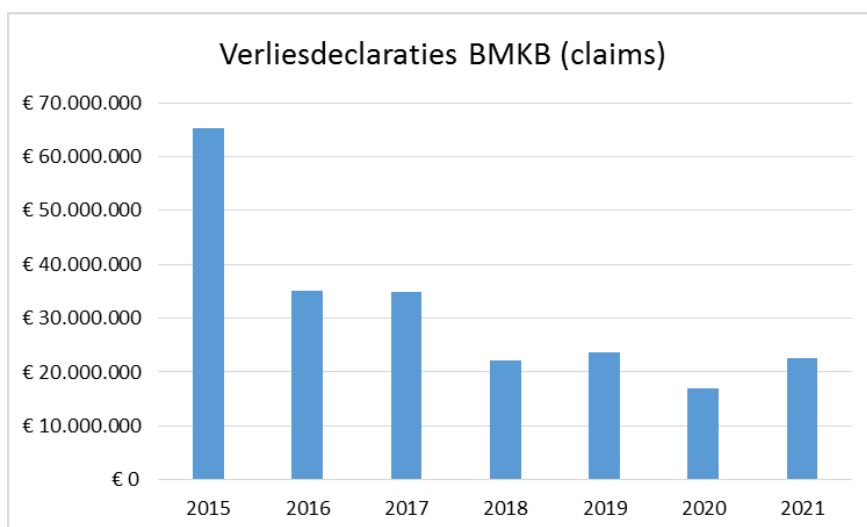
	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein- krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Goed	66%	89%	60%	75%	70%
Laag	2%	0%	2%	1%	1%
Hoog	18%	5%	20%	14%	16%
Te hoog	14%	6%	18%	10%	13%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

3.3.2 Ontwikkeling verliesdeclaraties

In totaal heeft de rijksoverheid € 181 miljoen moeten compenseren in de evaluatieperiode 2015-2019 (nog aanvullen naar 2020) blijkt uit Figuur 31.

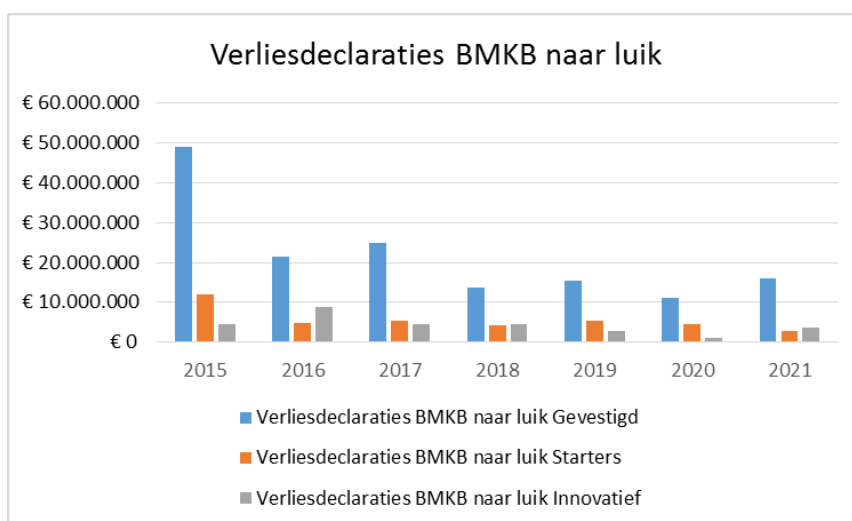
Figuur 31 Ontwikkeling verliesdeclaraties BMKB

De verliesdeclaraties zijn daarbij sinds 2015 sterk verminderd. Deze omvatten in 2015 nog een bedrag van ruim € 65 miljoen, wat daalde naar bijna € 17 miljoen in 2020 en daarna weer iets toenam.

Zoals uit Figuur 32 is af te leiden is de omvang van de verliesdeclaratie het grootst bij de reguliere variant van de BMKB. Vooral in 2015 waren daar de verliesdeclaraties omvangrijk als mogelijk gevolg nog van onder meer faillissementen door de kredietcrisis. In latere jaren is de economie hersteld waardoor de verliesdeclaraties afnamen. De verliesdeclaraties voor starters zijn in 2017, 2019 en 2020 groter dan voor innovatieven. In 2016 en 2018 is dat andersom. De verliesdeclaratie voor de reguliere variant is in vergelijking met 2015 substantieel gedaald, terwijl dat voor de liiken starters en innovatieven veel minder het geval is.

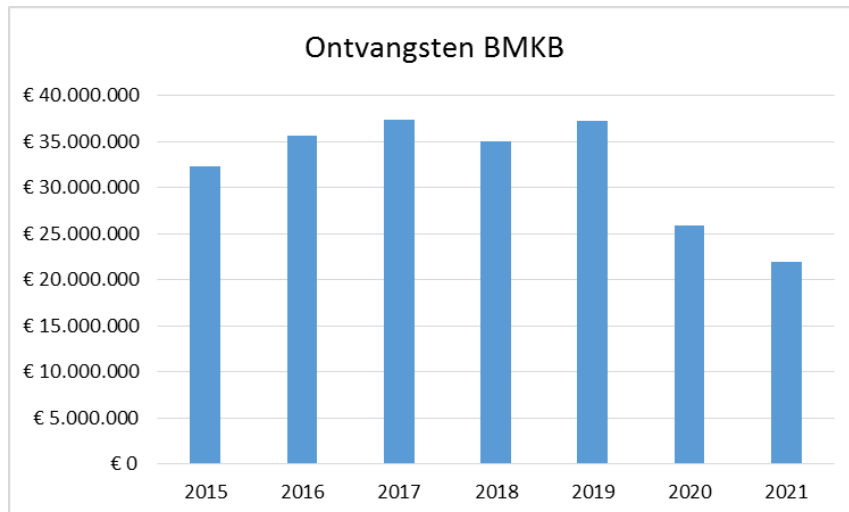
Figuur 32 Ontwikkeling verliesdeclaratie BMKB naar luik

3.4 Ontwikkeling ontvangsten BMKB

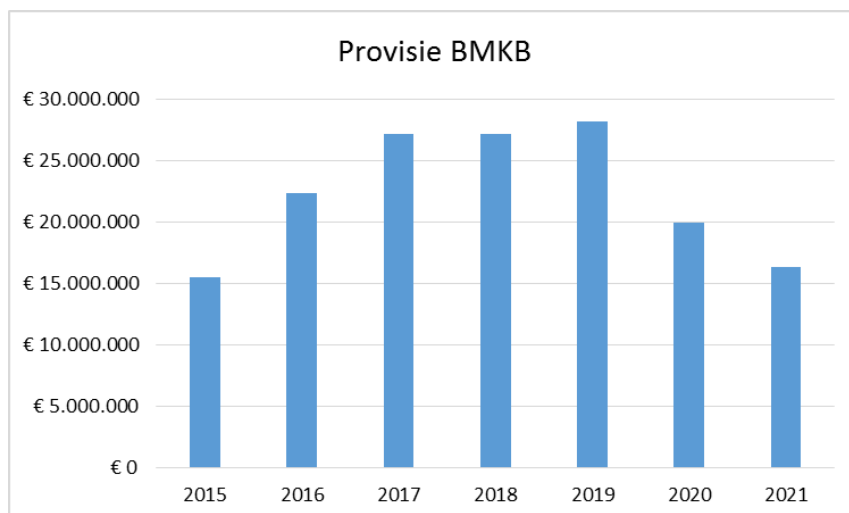
De totale ontvangsten van de BMKB over de periode 2015-2020 waren ruim € 203 miljoen (zie Figuur 33). Dit is een gemiddelde van bijna € 34 miljoen per jaar. De ontvangsten bestaan uit de provisie en afgewezen verliesdeclaraties.

Figuur 33 Ontwikkeling ontvangsten BMKB

Sinds 2017 is de provisie van de BMKB verhoogd. Door middel van de provisie voor de garantstelling wordt een premie berekend om de regeling kostendekkend te maken. De inkomsten uit provisie hangen overigens ook af van de mate waarin financiers de BMKB benutten en het gebruik dat van de BMKB wordt gemaakt. De inkomsten uit provisie nemen tot 2019 toe en verminderen door het mindere gebruik (in termen van bedragen) in 2020 en 2021 (zie Figuur 34).

Figuur 34 Ontwikkeling provisie BMKB

3.5 Kostendekkendheid BMKB

De op grond van de BMKB te verlenen subsidie is een vorm van staatssteun die wordt gerechtvaardigd door de algemene de-minimisverordening.⁴¹ Op grond van de BMKB kan een borgstelling verstrekt worden aan een financier voor het sluiten van bepaalde kredietovereenkomsten met MKB-ondernemers. De desbetreffende MKB-ondernemer is de eindbegunstigde van de subsidie (de niet marktconforme borgstelling) die aan de financier verstrekt wordt. Om die reden dient bij toepassing van de BMKB ten behoeve van de borgstelling de zogenaamde de-minimisverklaring van de MKB-ondernemer deel uit te maken van het bancaire dossier. Indien de MKB-ondernemer aangeeft boven de gestelde normen uit te gaan, kan de financier niet de BMKB gebruiken. De regeling moet daarmee voldoen aan de eisen van de Europese Commissie. inzake staatssteun. Om tot een kostendekkende, marktconforme opzet te komen, dienen de banken een marktconforme rente in rekening te brengen bij de onderneming en een daarvan afgeleide marktconforme garantieprovisie aan de staat te betalen. Dit premiesysteem waarborgt in grote mate de regeling.

De kostendekkendheid van de BMKB kan worden bepaald door de ontvangsten te vergelijken met de uitgaven. In de jaren 2015, 2016 en in 2021 was de BMKB verlieslatend. In 2018, 2019 en 2020 was de BMKB wel kostendekkend.

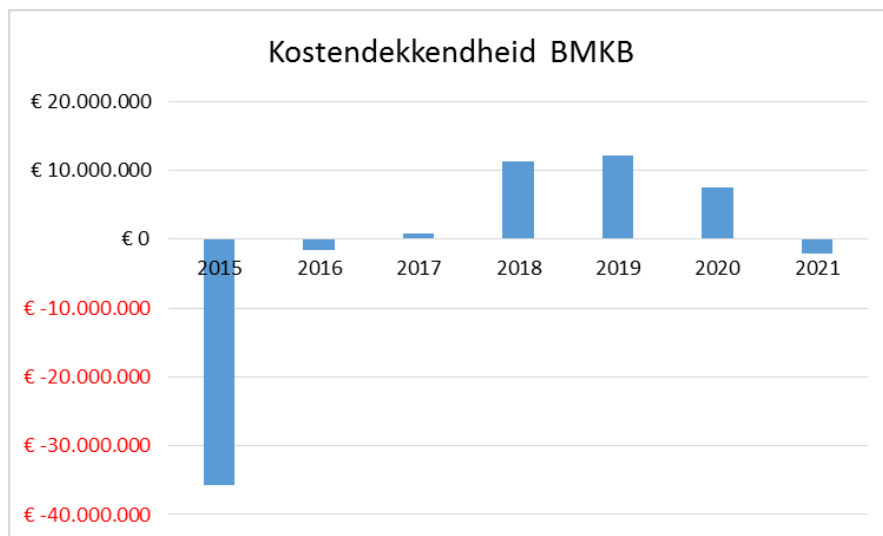
De totale uitgaven aan de BMKB bedragen in de periode 2015 – 2020 € 208,7 miljoen, te weten €10,8 miljoen aan uitvoeringskosten en € 197,9 miljoen aan verliesdeclaraties. De ontvangsten bedragen € 203,3 miljoen in de periode 2015-2020. Dit betekent een verlies van ruim € 5 miljoen over 2015-2020 (zie Figuur 35).

Deze negatieve balans wordt vooral veroorzaakt door het jaar 2015 waar de uitgaven bijna € 68 miljoen betroffen en de opbrengsten ruim € 32 miljoen waren. Ofwel een verlies van circa € 36 miljoen. Hier ligt ook meteen het risico met betrekking tot de kostendekkendheid, omdat een jaar met grote verliesposten kan zorgen voor een verlieslatende regeling. Over 2016 tot en met 2020 waren de uitgaven € 140,7 miljoen en de ontvangsten ruim € 171 miljoen ofwel een marge van ruim € 30 miljoen.

Uit interviews komt naar voren dat de BMKB best wat mag kosten en er hoeft zeker geen winst gemaakt te worden. De BMKB stimuleert bedrijvigheid en daarmee is er ook zeker positieve impact. Na de kredietcrisis zijn er jaren met behoorlijke verliezen geleden. Met als gevolg dat de provisie een aantal keren is verhoogd. De vraag is of er nu ruimte is om iets aan het tarief te doen. De provisie wordt door ondernemers als hoog ervaren.

⁴¹ Overheden kunnen bedrijven steun verlenen tot € 200.000. Dit maximum geldt over een periode van drie belastingjaren. Deze steun, de-minimissteun, wordt dan niet gezien als staatssteun. De steun is zo minimaal dat het weinig tot geen effect heeft op het handelsverkeer tussen de Europese lidstaten. Voor het wegtransport, de visserij en de landbouw gelden lagere maxima.

Figuur 35 Kostendekkendheid BMKB

Bron: RVO

4 Werking en voorwaarden van de BMKB

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op beantwoording van de onderzoeksvragen 11, 12 en 13, zoals opgenomen in Figuur 3 die inhouden:

11. Sluiten de selectiecriteria en voorwaarden van de BMKB voldoende aan bij de behoefte van bedrijven, bancaire en non-bancaire financiers? (looptijd, garantiepercentage, financierings- en aflossingsvormen).
12. Welke knelpunten ervaren financiers en ondernemers bij de werking en de uitvoering van de BMKB-regeling en hoe kunnen deze knelpunten worden weggenomen?
13. Hoe kan de bovengrens voor geautomatiseerde kredietbeoordeling door financiers (thans € 250k) worden verhoogd, met behoud van kwaliteit van het kredietproces en zonder dat de schadequote hierdoor toeneemt?

4.2 Aansluiting BMKB regeling op behoeften gebruikers

Uit veruit de meeste interviews komt naar voren dat men in de regel tevreden is over de looptijd van de BMKB.

De garantiepercentages zijn passend en goed verklaarbaar voor de luiken. Enkele geïnterviewden pleiten voor verhoging van het garantiepercentage.

De regeling geeft veel mogelijkheden om een passende leningsstructuur te bieden. Een van de geïnterviewde gaf aan dat de aflossingsvrije periode in het begin (zoals bij innovatieve) heel belangrijk is voor ondernemers.

Meermalen is wel genoemd of een digitaliseringslag bij RVO mogelijk is. Vaak als er nu iets manueel verkeer is ingevuld, dan kost het veel tijd en moeite om het weer recht te zetten. Een aandachtspunt dat ook door meerdere geïnterviewden wordt genoemd is of meerdere luiken zouden kunnen worden samengevoegd. Verder zijn er enkele geïnterviewden die aangeven dat het werken met hele kwartalen lastig is richting RVO. Meestal wordt een bedrijf gedurende een kwartaal klant. Het zou handiger zijn als men een datum kan instellen en de looptijd daarbij kan optellen. De huidige opzet geeft ruimte voor miscommunicatie en operationele fouten.

4.3 Knelpunten BMKB regeling

De banken geven aan een aantal knelpunten te zien in de regeling. Een verbeterpunt dat naar voren kwam, was dat sommige criteria, met name wat 'in de kern gezond' nu precies inhoud, explicieter zouden kunnen worden geformuleerd. Ook zou digitalisering de regeling verbeteren, door subjectieve beoordelingscriteria te objectiveren. Herziening van de luiken en de hoogte van de provisie zijn eveneens genoemde verbeterpunten door de banken.

Non-bancaire financiers, met name de crowdfundingplatforms, vermelden dat de BKMB regeling niet altijd goed aansluit op de manier waarop de platforms opereren. Dit komt ten eerste door het feit dat er een te hoog percentage als dekking aangehouden dient te worden. Platforms moeten op de kapitaalmarkt geld lenen om voldoende reserves te hebben, omdat de crowdfund tegoeden niet gebruikt mogen worden voor

dekking. Dit gaat ook ten koste van de concurrentiepositie van dit type financiers, zeker in vergelijking met banken, die tegen een gunstig ECB-tarief kunnen lenen. De financieringskosten die hierbij komen kijken komen voor de ondernemers dan nog bovenop de normale kosten, waardoor de ondernemer erg hoge rentes betaalt. Volgens de platforms zou nog moeten worden onderzocht of het stelsel op die manier wel marktconform kan zijn.

Een ander genoemd punt is dat de beoordelingscriteria duidelijker of objectiever geformuleerd zouden moeten worden dan nu het geval is. Non-bancaire financiers hanteren vaak andere werkwijzen dan banken, die niet aansluiten op het raamwerk van RVO, wat het voor deze financiers lastiger maakt om kredieten met de BMKB regeling aan te bieden. De werkwijze van non-bancaire financiers lijkt dus niet helemaal aan te sluiten op hoe de BKMB nu functioneert.

De overige stakeholders die in deze evaluatie zijn gesproken zien geen knelpunten met de huidige regeling.

4.4 Mogelijkheden verhogen bovengrens automatische kredietbeoordeling

De gesproken banken geven aan voorstander te zijn van een verhoging van de bovengrens voor automatische kredietbeoordeling, maar geven ook aan niet direct te zien hoe dit mogelijk zou zijn; er zou goed moeten worden gekeken naar welke indicatoren hiervoor mogelijk gebruikt kunnen worden.

Een andere bank geeft juist aan dat ze geen gebruik maken van automatische beoordeling en dat de grens wat hen betreft goed is.

Non-bancaire financiers zijn over het algemeen tevreden met de bovengrens en werken beperkt met automatische kredietbeoordeling. De meeste non-bancaire financiers werken veelal hybride, waarbij er zowel een automatische als een handmatige beoordeling wordt gebruikt en deze worden vergeleken. Het uitgangspunt is meestal dat een machine nooit de uiteindelijke beslissing maakt.

Overige stakeholders zijn voorzichtig positief. RVO meldt dat als er een wens ligt bij de banken, dit eventueel gefaciliteerd zou kunnen worden, maar dat het nog duidelijk moet worden in hoeverre het continuïteitsperspectief moet worden onderbouwd en de rol van een historische cash-flow hierin. Ook zijn er twijfels of er niet meer informatie mee dient te worden genomen in een stelsel van automatische beoordeling, zoals de managementstructuur. Andere overige stakeholders gaan ook deels mee in deze redenering, maar stellen dat de bovengrens zou moeten afhangen van hoeveel gegevens digitaal kunnen worden afgehandeld. Dit zou ook een goede impuls zijn om meer te digitaliseren en het proces te versnellen.

5 Toekomst van de BMKB

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op beantwoording van de onderzoeksvragen 14, 15 en 16, zoals opgenomen in Figuur 3 die inhouden:

14. Is de BMKB in de huidige opzet voldoende toekomstbestendig en wat is de ratio voor de rol van de overheid? In hoeverre past de BMKB in het totaal van instrumenten en zijn die instrumenten voldoende op elkaar afgestemd? (zie paragraaf 5.2)
15. In welke mate is er behoefte om de BMKB-regeling aan te passen om betere ondersteuning te bieden bij leningen die bedoeld zijn om te verduurzamen? (paragraaf 5.3)
16. In welke mate is er behoefte aan een BMKB-variant voor achtergestelde leningen en voor welk deel zijn financiers bereid mede risico te dragen? (paragraaf 5.4).

5.2 Toekomstbestendig BMKB

Toekomstbestendigheid BMKB

De afgelopen jaren hebben zich achtereenvolgend een aantal crisissen voorgedaan. Bijvoorbeeld de kredietcrisis, de PFAS-crisis, de Coronacrisis, de klimaatcrisis en recent speelt de geopolitieke crisis en mogelijk de grondstoffencrisis. De vraag is in hoeverre de BMKB toekomstbestendig is.

Uit de interviews blijkt in ieder geval unaniem veel waardering voor de voortvarendheid waarmee in maart 2020 de BMKB-Corona-regeling tot stand is gekomen en ook is verruimd ten opzichte van de reguliere BMKB. Dat geeft de mogelijk flexibiliteit aan in de BMKB. De BMKB-C heeft bewezen dat bij een crisis met grote gevolgen snel verruiming kan worden toegepast om nog steeds krediet te kunnen verstrekken. Dat heeft flinke inspanningen gekost in korte tijd maar dat heeft de pijn wel enigszins verzacht bij ondernemers volgens geïnterviewden. Snel een apart Coronaluik openen in de BMKB heeft het mogelijk gemaakt daar snel gebruik van te kunnen maken nog voor de verdere steunmaatregelen van de overheid van kracht werden.

Een uitdaging is volgens vele geïnterviewden nu te zoeken naar aanpassingen in de BMKB voor bedrijven die na de Coronacrisis en mogelijk als gevolg van de geopolitieke crisis in liquiditeitsproblemen zijn gekomen. Daarbij komt nog dat het daardoor wellicht moeilijker wordt door de klimaatcrisis om te verduurzamen. Een aantal geïnterviewden zou de BMKB meer willen digitaliseren en standaardiseren. Een tegenstelling blijft daarbij wel de behoefte om te versimpelen / uniformeren en tegelijkertijd luiken te hebben voor starters, innovatieven, Corona en duurzaamheid. Het objectief maken van criteria zou volgens vele geïnterviewden meerwaarde hebben.

Een van de geïnterviewden wijst ook op liquiditeitsproblemen die door de grondstoffencrisis veroorzaakt worden. Dat zou ook aanleiding kunnen zijn voor een BMKB-C, maar maak de C niet voor Corona maar meer algemeen voor crisis en definieer vervolgens wat crisis is. Door de beschikbaarheid van grondstoffen, zou een bedrijf tijdelijk op slot kunnen komen. Schaarste kan ervoor zorgen dat grondstoffen onbetaalbaar worden en bedrijven kunnen dan niet meer vooruit.

Volgens een aantal geïnterviewden kan digitalisering wel verder helpen om de BMKB toekomstbestendiger te maken. De BMKB regeling is in dat opzicht een complex, traditioneler product via RVO. Krediet wordt meer datagedreven. De vraag is of het voldoende aansluit bij de snelheid van tegenwoordig. De vormeisen zijn bij verlening versoepeld en financiering kan bij wijze van spreken via een app. Het is nu sneller, transparanter en makkelijker.

De enquêteresultaten laten zien dat het voor het overgrote deel van de gebruikers van de BMKB (93%) "belangrijk" of "zeer belangrijk" is dat de BMKB blijft bestaan (zie tabel 24).

Tabel 24 Belang voor ondernemers dat de BMKB blijft bestaat (n=473)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Zeer belangrijk	48%	55%	45%	50%	49%
Belangrijk	43%	28%	48%	42%	44%
Niet belangrijk/niet onbelangrijk	8%	13%	6%	5%	6%
Onbelangrijk	1%	4%	1%	2%	1%
Zeer onbelangrijk	0%	0%	0%	1%	0%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%

Bron: Panteia, 2022.

Daarnaast zou tussen de 78% (innovatief) en 91% (gevestigd) in de toekomst weer gebruik willen maken van de BMKB (zie tabel 25). In de gevallen waarbij de ondernemer dat niet wil, is dat vooral "omdat het niet meer nodig is".

Tabel 25 Mate waarin respondenten in de toekomst weer gebruik willen maken van de borgstellingsregeling (n=456)

	<i>Starter</i>	<i>Innovatief</i>	<i>Klein-krediet</i>	<i>Gevestigd</i>	<i>Totaal</i>
Weer gebruik maken	84%	78%	85%	91%	88%

Bron: Panteia, 2022.

Op de open vraag in de enquête hoe de borgstellingsregeling kan worden verbeterd werden de volgende antwoorden het meest genoemd: lagere kosten, lagere rente, lagere provisie, lagere drempel, minder papierwerk, sneller, vroeg kunnen aflossen, privé erbuiten laten, duidelijker, bekendheid van de regeling.

Ratio voor de rol van de overheid bij de BMKB

Om de ratio voor de rol van de overheid bij de BMKB te kunnen bepalen gaat het om de beantwoording van vragen als: Welk probleem proberen we op te lossen met de BMKB? Is overheidsingrijpen via de BMKB legitiem? Wat is precies het publiek belang dat we met de BMKB nastreven? Waarom zou de BMKB werken om dat belang na te streven?

De BMKB heeft als doelstelling MKBs die in de kern gezond zijn qua rentabiliteit en continuïteit, maar te weinig zekerheden hebben, te ondersteunen bij het verkrijgen van krediet dat men anders niet zou hebben gekregen.

Voor de overheid zijn er verschillende gronden om te interveniëren. Bij de financiering van het MKB in Nederland is er blijkens onderzoek sprake van marktfalen⁴². Uit dat onderzoek blijkt dat het voor financiers moeilijk en relatief duur is om de kredietwaardigheid van kleine bedrijven in te schatten en van de kant van de ondernemers blijken er niet altijd vaardigheden aanwezig te zijn om ook een goede kredietaanvraag te kunnen doen (informatie-asymmetrie). Daarnaast zijn ook de transactiekosten hoog ten opzichte van de (beperkte) omvang van de gevraagde kredieten.

Kleinere bedrijven hebben grotere moeite met het aantrekken van financiering. Kleine kredieten kennen meer monitoringskosten. Er is meer onduidelijkheid over de rentabiliteit en continuïteit van het bedrijf en er zijn meer risico's, daarnaast is minder informatie over en kost het veel tijd en moeite en dus geld om aan informatie te komen. Daarmee is het logisch dat kleinere onzekere bedrijven moeilijker aan financiering komen.

Inmiddels hebben banken echter eenvoudige (online) processen ingericht en financieren al vanaf EUR 5.000 om kleine bedrijven beter te kunnen bedienen. Om het microbedrijf goed te bedienen is het echter wel een voorwaarde om alles zo simpel mogelijk te houden en daar past de BMKB op dit moment niet bij.

Checken en vestigen van zekerheden is erg duur. De BMKB lost het zekerhedentekort grotendeels op. Gebrek aan zekerheden bij kleine bedrijven wordt gecompenseerd door de garantieregeling van de overheid. Het geschikt maken van de BMKB voor digitale kredietprocessen van financiers kan ervoor zorgen dat het microbedrijf in de toekomst gelijke toegang heeft tot de BMKB als het MKB.

De effectiviteit wordt mede onderbouwd door de data analyses in hoofdstuk 2 waaruit naar voren komt dat midden- en kleinbedrijven meer gebruik maken van de BMKB dan microbedrijven, wanneer we corrigeren voor achtergrondkenmerken als eigen vermogen, zekerheden, sector en conjunctuur. Ondanks dat ruim 80% van de verstrekte BMKB-leningen aan microbedrijven wordt verstrekt, is deze groep ondervertegenwoordigd in de BMKB. Wat betreft efficiëntie: de kosten (risico beoordeling, administratieve kosten etc.) van het verstrekken van leningen aan micro bedrijven in het algemeen wegen al vaak niet op tegen de opbrengsten voor de bank van kleine kredieten.

De BMKB wordt relatief vaak ingezet bij bedrijven met een laag zekerhedenoverschot en/of met een laag eigen vermogen. Dit komt overeen met het doel van de BMKB: krediet mogelijk maken voor bedrijven met een tekort aan zekerheden, maar met voldoende toekomstperspectief. De BMKB heeft ook onmiskenbaar een effect op de bedrijfsprestaties. Om dat te onderzoeken, zijn analyses verricht op de groep bedrijven aan wie BMKB is verstrekt in de afgelopen 10 jaar en deze is afgezet tegen zeer vergelijkbare bedrijven, waar geen BMKB van toepassing was.

We constateren dat de BMKB een positief effect heeft op de omzetgroei van bedrijven, deze ligt in de jaren na verstrekking van de BMKB systematisch en significant hoger

⁴² Zie Dialogic/RSM/ESE, Onderzoek beleidsaanpak MKB-financieringsmarkt, 2019.

dan voor niet-BMKB bedrijven. Bovendien neemt het verschil in de jaarlijkse omzetgroei fors toe in de jaren na toekenning. Deze uitkomst komt overeen met die van een vergelijkbare analyse door het CPB van 5 jaar geleden. Ook de werkgelegenheid wordt positief beïnvloed door de BMKB. Deze resultaten met betrekking tot omzetgroei en werkgelegenheidsgroei worden bevestigd door resultaten uit de enquête onder bedrijven met BMKB, ook daar zien we hoge groeicijfers van omzet en werkgelegenheid.

De rentabiliteit van niet-rechtspersonen (zelfstandigen met en zonder personeel) wordt significant positief beïnvloed door de BMKB, hoewel het effect minder uitgesproken is als voor de omzetgroei. Voor de rechtspersonen zien we ook een positief effect, maar dit is niet-significant.

Voor de balanskengetallen solvabiliteit en zekerhedenoverschot is er duidelijke interactie met het BMKB krediet zelf: in eerste instantie neemt de schuld toe als gevolg van het verleende krediet en dalen daardoor de twee kengetallen (relatief ten opzichte van de niet-BMKB bedrijven). Na een aantal jaar zien we pas een omslag naar een positief effect omdat de bedrijfsresultaten en daarmee de balansposities van de BMKB bedrijven zich gaandeweg verbeteren.

Dat de BMKB wordt ingezet voor bedrijven met weinig zekerheden, wordt bevestigd door de banken. De provisie zorgt daarbij voor borging van doelmatigheid. Dat wil niet zeggen, dat de BMKB altijd noodzakelijk is om het gewenste investeringsdoel te bereiken, er zijn vaak meer financieringsmogelijkheden volgens de bevroegde ondernemers. De BMKB kan echter wel een doorbraak forceren in kredietverstrekking en soms ook zorgen voor dragelijke financieringslasten voor het bedrijf (meer zekerheid voor de bank betekent lagere rente). Een lening kan eerder worden verstrekt met de BMKB en banken hoeven minder snel nee te verkopen. In die zin vinden ondernemers de BMKB een zeer belangrijk instrument. Versterking van het werkkapitaal, financiering van onroerend goed en financiering van overnames worden genoemd als belangrijkste doelen van de investering.

Geïnterviewden zijn vrijwel unaniem van mening dat de rol van de overheid in het kader van de BMKB gewenst is. Door de crisissen zal er meer aandacht moeten komen voor bedrijven met grote schulden. Het toetsen van bedrijven en zicht houden op wat er gaande is, wordt belangrijker. Gaan ondernemers het redden of houden ze vast aan iets wat geen bestaansrecht meer heeft? Dit heeft ook een weerslag op de regeling en de houdbaarheid daarvan.

In hoeverre past de BMKB in het totaal van instrumenten en zijn die instrumenten voldoende op elkaar afgestemd?

De BMKB vervult nog steeds een belangrijke rol in het gehele pallet. Vooral voor komende tijd is er behoefte aan financiering voor overnames en werkkapitaal. Deze vraag is verder voor vele geïnterviewden moeilijk te beantwoorden geweest, omdat er onvoldoende zicht is op de scope en omvang van instrumenten die in deze beoordeling betrokken zouden kunnen worden. Dat de BMKB een speciale en nuttige positie inneemt, staat buiten kijf voor de geïnterviewden. Vele leningen, die ook met behulp van de BMKB worden verstrekt, zouden anders niet tot stand zijn gekomen. Verder wordt nog opgemerkt dat de GO vooral op grote bedrijven is gericht in vergelijking tot de BMKB. Bij grotere bedrijven spelen de kasstromen een grotere rol dan de zekerheden.

5.3 Behoeftte betere afstemming BMKB op verduurzaming bedrijven

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vraag 15 van het onderzoek. Het betreft de vraag in welke mate er behoefte is om de BMKB-regeling aan te passen om betere ondersteuning te bieden bij leningen die bedoeld zijn om te verduurzamen. Het betreft geen onderzoek naar de invulling van eventuele aanpassingen van de BMKB.

In 2020 heeft KPMG onderzoek gedaan naar de potentiële financiële impact van maatregelen uit het Klimaatakkoord op het MKB.⁴³ De impacttoets geeft aan dat het MKB tot 2050 mogelijk circa € 25 miljard moet investeren in de verduurzaming van bedrijfspanden, installaties en transportmiddelen.

In reactie op de inbreng vanuit de Tweede Kamer heeft de toenmalige Staatssecretaris Mona Keijzer in het Commissiedebat Ondernemen en bedrijfsfinanciering op 9 juni 2021 toegezegd om te onderzoeken of de BMKB-regeling kan worden aangepast om betere ondersteuning te bieden bij leningen die zijn bedoeld om te verduurzamen.

Over de hele linie genomen zijn geïnterviewde banken voorstander van een verduurzamingsvariant van de BMKB (BMKB-G(roen)). Ook veruit de meeste non-bancaire financiers geven aan perspectief te zien in een BMKB-G. Een enkele non-bancaire financier vraagt zich af of ondernemers niet beter af zijn met subsidiëring van verduurzamingsinitiatieven vanuit de Rijksoverheid. Brancheorganisatie NVB is al heel sterk bezig om te kijken hoe een dergelijke verduurzamingsvariant eruit zou kunnen zien. Ondernemersorganisaties geven aan dat er heel veel gevraagd zal worden van ondernemers de komende jaren om te overleven en om tot herstel te komen na de Coronacrisis en met de geopolitieke crisis. Geïnterviewden pleiten voor een versnelling van de introductie van de BMKB-groen, omdat door de geopolitieke crisis de energieprijzen fors zullen stijgen.

Bij ontwikkeling van een verduurzamingsvariant is het zinvol dat de Rijksoverheid een duidelijk totaaloverzicht geeft van de verschillende mogelijkheden voor ondernemers om investeringen in verduurzaming te verwezenlijken. Door enkele geïnterviewden worden overigens ook kanttekeningen geplaatst bij de vele luiken (gevestigd, starter, innovatief, kleinkrediet, Corona) die de BMKB inmiddels kent. Toevoeging van een verduurzamingsvariant zou weer een extra luik betekenen wat het geheel ingewikkelder maakt. Mogelijk kan dit ondervangen worden door dit luik samen te voegen met het luik van innovatief.

Aangegeven wordt dat bij een verduurzamingsvariant van de BMKB uit zou moeten worden gegaan van verruiming van de BMKB-Corona met ook een langere looptijd. Dit omdat de terugverdientijd van investeringen in duurzaamheid vaak veel langer is. Ook geeft men aan dat de regeling zoveel mogelijk gestandaardiseerd zou moeten zijn en meer gedigitaliseerd afgestemd kan worden met RVO.

Een enkele geïnterviewde geeft ook aan dat veel ondernemers die willen verduurzamen in gehuurd vastgoed gevestigd zijn. Daar zou een verduurzamingsvariant van de BMKB ook kunnen helpen. Sommige ondernemers hebben een "triple net" huurovereenkomst. Dit is een huurovereenkomst waarbij de kosten met betrekking tot de aan het vastgoed gerelateerde verzekeringen (zoals de

⁴³ KPMG, MKB-impacttoets Klimaatakkoord, 2020.

opstalverzekering), de eigenaarsbelastingen en (al) het onderhoud voor rekening en risico van de huurder komen.

Verder zouden ook nu voor de BMKB uitgesloten sectoren als zorg en de culturele sector gebruik moeten kunnen maken van de BMKB-G. Daarnaast wordt er door een enkele geïnterviewde gepleit voor een differentiatie in provisie, waarbij kleine ondernemers een lagere provisie betalen dan grotere ondernemers. Daarnaast wordt er door meerdere geïnterviewden voor gepleit om de BMKB-G zo eenvoudig mogelijk te houden om de transitie te stimuleren. Een van de suggesties is om aan te sluiten bij ESG-criteria. ESG staat voor Environmental, Social en Governance en verwijst naar de drie centrale factoren in het meten van de duurzaamheid van een belegging.

Via een verduurzamingsvariant van de BMKB (ook wel BMKB-Groen of BMKB-G genoemd) kan het MKB het investeringsbedrag uitspreiden over een langere termijn en liquiditeit behouden voor primaire bedrijfsactiviteiten. Dit met een hoger garantiepercentage dan regulier en zonder toets op het zekerhedentekort. De BMKB-G zou kunnen worden gebruikt voor verduurzaming van bedrijfspanden, het wagenpark en andere bedrijfsmiddelen.

Daarnaast kan bij bedrijfspanden een verbetering van het energielabel als bewijs van verduurzaming dienen. Bij verduurzaming van het wagenpark kan een verbetering van de emissieklasse of een Groenverklaring als bewijs dienen. Voor andere bedrijfsmiddelen kan uitgegaan worden van investeringen die op de EIA Energielijst staan.

Uit onderzoek van ING blijkt dat de verduurzaming binnen het Nederlandse bedrijfsleven stagneert door onzekerheden in de markt.⁴⁴ Financiering, innovatie/nieuwe technologieën, stimulering door de overheid en financieel advies hebben bedrijven voornamelijk nodig om te kunnen verduurzamen is de conclusie van het rapport. Het percentage ondernemingen dat daadwerkelijk actie onderneemt staat met circa 60% al drie jaar op ongeveer hetzelfde niveau. De rol van de overheid moet wat de bedrijven betreft dwingender.

Wij verwachten dat het MKB, mede door de Coronacrisis en geopolitieke crisis, de aankomende periode extra hulp nodig zal hebben bij het (verder) verduurzamen van haar bedrijfsvoering. De ambitie en wil bij MKB-ondernemers is er wel om te verduurzamen, maar de middelen ontbreken door geslonken buffers door achtereenvolgende crisissen. Verduurzamen gaat gepaard met relatief hoge investeringsbedragen en lange terugverdientijden. De BMKB-G kan helpen bij het verduurzamen. De overheid kan via de BMKB garant staan voor leningen aan bedrijven die willen verduurzamen. De BMKB is er bij uitstek voor geschikt vanwege de snelheid waarmee deze kan worden ingezet en de eenvoud van de regeling. De regeling is bekend bij financiers en het instrumentarium ligt er. De snelheid is belangrijk vanwege de urgentie die de problematiek met zich meebrengt.

5.4 Behoeftte BMKB variant voor achtergestelde leningen

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op vraag 16 van het onderzoek. Het betreft de vraag in welke mate er behoefte is aan een BMKB-variant voor achtergestelde leningen en voor welk deel financiers bereid zijn mede risico te dragen.

⁴⁴ ING, Onderzoek verduurzaming bedrijven in Nederland 3-meting, maart 2022.

Een achtergestelde lening maakt geen gebruik van onderpand en wordt tot het eigen- of aansprakelijk vermogen gerekend. Op deze wijze verbetert de solvabiliteit van een bedrijf. Het voordeel van achtergestelde leningen voor de ondernemer is dat geen aandelen en zeggenschap afgestaan behoeven te worden. Wel zijn achtergestelde leningen doorgaans beduidend duurder dan bankleningen. De vraag is of een achtergestelde leningsvariant van de BMKB bedrijven kan helpen.

In het algemeen zien de banken de noodzaak van een achtergestelde leningsvariant van de BMKB niet in. Er is twijfel of hier vanuit de markt behoefte aan is. Probleem lijkt dat de banken de achtergestelde lening moeten boeken als risicodragend vermogen, wat een zware last is op de kapitaalvereisten. De vraag is of de Rijksoverheid hier voor een heel hoog percentage garant voor wil staan. Ten opzichte van de eigen investering een achtergestelde lening verstrekken is ook wat vreemd en maakt het complex. Er zijn andere initiatieven die beter aansluiten bij de wens om de solvabiliteit van bedrijven te verbeteren, zoals het idee van het Nederlands Comité Ondernemerschap om het eigen vermogen van het MKB te versterken door het opzetten van een nieuw investeringsfonds.

Onder geïnterviewde non-bancaire financiers en andere stakeholders is er wat meer behoefte aan een achtergestelde leningsvariant van de BMKB. Daarbij zou het zeker helpen als de overheid voor een deel garant zou willen staan en de uitvoerbaarheid simpel zou zijn. De vraag is ook in welke mate ondernemers nu een probleem hebben dat ze beoordeeld worden op alleen solvabiliteit en dat men dan met een achtergestelde lening minder zou vastlopen. Bij een achtergestelde lening is het rentepercentage wel veel hoger waardoor bedrijven op deze vorm vaak afhaken. De risico's voor de kredietverlener zijn dan ook veel groter.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de conclusies geformuleerd, die af te leiden zijn uit de hoofdstukken 2 t/m 5. Hierbij rubriceren we naar hoofdonderwerpen. De aanbevelingen zijn vervolgens opgenomen als onderdeel van 6.5. De conclusies zijn afgeleid uit alle informatie, die we hebben verzameld vanuit data analyse, interviews bij banken, koepelorganisaties en andere stakeholders en een enquête onder MKB bedrijven. Hier komen soms verschillende beelden naar voren over de werking van de BMKB. In de teksten van hoofdstukken 2 t/m 5 staat dit uitgebreid beschreven. In onderstaande conclusies hebben we de o.i. belangrijkste bevindingen en de grote lijnen op een rijtje gezet, waarbij recht gedaan wordt aan de beantwoording van de onderzoeksvragen.

6.2 Effectiviteit en impact van de BMKB

Uit de data analyses komt naar voren dat midden- en kleinbedrijven (10 – 250 wp) meer gebruik maken van de BMKB dan microbedrijven (1-10 wp), wanneer we hierbij corrigeren voor achtergrondkenmerken als eigen vermogen, zekerheden, sector en conjunctuur. Ondanks dat ruim 80% van de verstrekte BMKB leningen aan microbedrijven worden verstrekt, is deze groep ondervertegenwoordigd in de BMKB⁴⁵. De kosten (risico beoordeling, administratieve kosten etc.) van verstrekken van de BMKB van leningen aan micro bedrijven in het algemeen wegen al vaak niet op tegen de opbrengsten voor de bank van kleine kredieten. En met de lage rente van de laatste 2 jaar, waren de kosten voor de bank alleen maar relatief hoger.

Bij starters wordt de BMKB relatief vaak ingezet, deze vallen in een aparte luik categorie binnen de BMKB regeling. We zien uit de RVO data wel dat het aandeel verstrekte MKB regelingen aan starters is afgenomen in de periode 2015 – 2020 ten opzichte van 2010 – 2014. Andere financieringsmogelijkheden, zoals crowdfunding, worden door starters steeds vaker gebruikt.

Non-bancaire financiers (waaronder crowdfundingplatforms) vinden de BMKB voor henzelf minder aantrekkelijk dan de banken. Snelheid van toekenning wordt daarbij als belangrijke reden genoemd om BMKB niet in te zetten. Ook sluit de regeling niet goed aan op de werkwijze van crowdfundingplatforms. Zie verderop bij de werking van de BMKB.

De BMKB wordt relatief vaak ingezet bij bedrijven met een laag zekerhedenoverschot en/of met een laag eigen vermogen. Dit komt overeen met het doel van de BMKB: krediet mogelijk maken voor bedrijven met een tekort aan zekerheden, maar met voldoende toekomstperspectief.

Omzetgroei van de bedrijven heeft geen effect op BMKB gebruik (andersom wel, zie vervolg), ook dit is een logische uitkomst: Groei is geen criterium om mee te mogen doen aan de regeling. De banken nemen groeipotentie echter wel mee in de beoordeling of een bedrijf de lening kan terugbetalen en dus indirect in de keuze om BMKB te gebruiken.

De conjuncturele situatie van de Nederlandse economie is wel van belang voor BMKB gebruik, waarbij meerdere factoren een rol spelen:

⁴⁵ CBS Statline: 97% van de bedrijven in Nederland heeft minder dan 10 werkzame personen.

- Meer kredietaanvragen in een hoogconjunctuur periode
- Minder BMKB nodig in een langere hoogconjunctuur periode, omdat de financiers het risico lager beoordelen: we zien een daling van het aantal verstrekte BMKB kredieten in de periode 2016 – 2020.

De BMKB heeft onmiskenbaar een effect op de bedrijfsprestaties (3^e orde effect BMKB). Om dat te onderzoeken, zijn analyses verricht op de groep bedrijven aan wie BMKB is verstrekt in de afgelopen 10 jaar en deze is afgezet tegen zeer vergelijkbare bedrijven, waar geen BMKB van toepassing was (niet aangevraagd dan wel niet ontvangen).

We constateren dat de omzetgroei van BMKB-bedrijven in de jaren na verstrekking van de BMKB, systematisch en significant hoger is dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven. Bovendien neemt het verschil in de jaarlijkse omzetgroei fors toe in de jaren na toekenning. Deze uitkomst komt overeen met die van een vergelijkbare analyse door het CPB van 5 jaar geleden. Ook de groei van de werkgelegenheid is hoger voor BMKB-bedrijven dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven. Deze resultaten met betrekking tot omzetgroei en werkgelegenheidsgroei worden bevestigd door resultaten uit de enquête onder bedrijven met BMKB, ook daar zien we hoge groeicijfers van omzet en werkgelegenheid.

De rentabiliteit van niet-rechtspersonen (zelfstandigen met en zonder personeel) is significant hoger voor BMKB-bedrijven dan voor vergelijkbare niet-BMKB-bedrijven, hoewel het effect minder uitgesproken is dan voor de omzetgroei. Voor de rechtspersonen zien we ook een positief effect, maar dit is niet-significant.

Voor de balanskengetallen solvabiliteit en zekerhedenoverschot is er duidelijke interactie met het BMKB krediet zelf: in eerste instantie neemt de schuld toe als gevolg van het verleende krediet en waardoor de twee kengetallen in eerste instantie dalen (relatief ten opzichte van de niet-BMKB bedrijven). Na een aantal jaar zien we pas een omslag naar een positief effect omdat de bedrijfsresultaten en daarmee de balansposities van de BMKB bedrijven zich gaandeweg verbeteren.

Dat de BMKB wordt ingezet voor bedrijven met weinig zekerheden, wordt bevestigd door de banken. De provisie zorgt daarbij voor borging van doelmatigheid. Dat wil niet zeggen, dat de BMKB altijd noodzakelijk is om het gewenste investeringsdoel te bereiken, er zijn vaak meer financieringsmogelijkheden volgens de bevroegde ondernemers. De BMKB kan echter wel een doorbraak forceren in kredietverstrekking en soms ook zorgen voor dragelijke financieringslasten voor het bedrijf (meer zekerheid voor de bank betekent lagere rente). Een lening kan eerder worden verstrekt met de BMKB en banken hoeven minder snel nee te verkopen. In die zin vinden ondernemers de BMKB een zeer belangrijk instrument. Versterking van het werkkapitaal, financiering van onroerend goed en financiering van overnames worden genoemd als belangrijkste doelen van de investering.

Uit de analyses van de RVO data van bedrijven, die BMKB krediet hebben ontvangen, zien we de volgende (nog niet hierboven genoemde) trends en ontwikkelingen:

- Het aantal verstrekte BMKB leningen daalt gestaag vanaf 2017, evenals de gemiddelde looptijden van de leningen
- Dit zien we ook bij het aantal verstrekte leningen aan bedrijven in de luik categorieën (starters, kleinkrediet en innovatief)
- Het aantal verstrekte leningen met betrekking tot de verruiming tot € 1,5 miljoen kende een piek in 2010 en 2011, daarna werd het aantal per jaar een stuk lager.

- De gemiddelde borgstellingbedragen nemen toe vanaf 2007 en zijn relatief hoog voor de innovatieve (luik) bedrijven
- Relatief meer verstrekte BMKB leningen in 2015-2020 gaan naar bedrijven met een beperkt faillissementsrisico en relatief minder naar bedrijven met een hoog faillissementsrisico: men is in de loop van de tijd wat voorzichtiger geworden
- Ongeveer 80% van de verstrekte BMKB leningen gaat naar bedrijven in de Tertiaire sector (handel, horeca, commerciële dienstverlening): de Tertiaire sector kent veel kleine bedrijven en minder sector uitsluitingen dan de Primaire (landbouw en delfstoffenwinning) en de Secundaire sector (industrie);
- De gemiddelde borgstellingbedragen daarentegen zijn het hoogst in de delfstoffenwinning en de industrie, deze sectoren kennen ook gemiddeld langere looptijden van de leningen dan de andere sectoren;
- De gemiddelde looptijden van de BMK leningen zijn korter naarmate de bedrijven groter zijn en zijn korter voor de luik categorieën (starters, kleinkrediet en innovatief) dan voor de reguliere BMKB leningen;

De verruimingsmogelijkheden worden in het algemeen als nuttig en flexibel ervaren, maar ze geven ook de nodige complexiteit. Gesuggereerd wordt om het aantal luiken te beperken. Voor non-bancaire financiers liggen de met RVO afgesproken borgstellingbedragen vaak lager dan de verruimingen en zijn verruimingen voor hen daarom niet zinvol.

Met het beleid van banken met betrekking tot de inzet van de BMKB wordt gesteld dat de eerste screening bij de financiers ligt, zij kijken daarbij vooral naar groeipotentie. Afwijzingen vinden vooral plaats als er te weinig vertrouwen in toekomstige bedrijfsdan wel sectorprestaties en daarmee de kans op terugbetaling van de lening. Vervolgens wordt gekeken naar de beschikbare zekerheden en wanneer deze te laag is wordt deelname aan BMKB bekeken. Ten slotte kan om vooral technische redenen de RVO een aanvraag afwijzen, maar dit vormt een minderheid van de afwijzingen van kredietaanvragen.

De bekendheid van de BMKB regeling bij ondernemers is beperkt en niet noodzakelijk voor banken. Uit de enquête blijkt dat een deel van de BMKB bedrijven de regeling niet (her)kennen (ondanks provisie afdracht). Belangrijker is bekendheid bij de financiers, die is in de regel wel op orde.

6.3 Doelmatigheid van de BMKB

Allereerst wordt door de geïnterviewden RVO geprezen in hun dienstverlening: constructief, behulpzaam, deskundig en bereid om in oplossingen te denken. Zeker op beleidsniveau. Beoordelingen van RVO worden doeltreffend beantwoord via het webportal. RVO wordt in het algemeen als doelmatig gezien in zijn uitvoering; mogelijke kostenbesparing is meer digitalisering met betrekking tot de beoordelingen, op basis van objectieve (en dus te automatiseren) criteria; ook de mogelijkheid om verstrekte leningen in batches te kunnen melden bij RVO kan kosten- en tijdbesparend werken.

De doorlooptijd van de beoordeling van een aanvraag door RVO is wisselend en kan in drukke periodes nogal eens oplopen tot twee weken voor non-bancaire financiers (waar maximaal 2 dagen voor het gehele aanvraagtraject van de financiering de streefwaarde is).

Dit gebeurt echter alleen in gevallen waarbij er een voortoets moet plaatsvinden door RVO, dit is voor de banken zelden het geval. Bij non-bancaire financiers komt dit vaker voor.

De laatste jaren zien we een daling van de uitvoeringskosten tot 2019, wegens het relatief lage aantal verliesdeclaraties en minder beoordelingen en adviezen door RVO (zie ook eerder de geconstateerde daling van het aantal BMKB aanvragen).

De overheid heeft in de periode 2015 – 2020 € 199 miljoen moeten compenseren (€ 33 mln. per jaar). De verliesdeclaraties zijn na 2015 fors gedaald en zijn hoger bij de reguliere BMKB variant dan bij de luik varianten.

De ontvangsten in de periode 2015-2020 bedroegen ruim € 203 miljoen (€ 34 mln. per jaar) en de provisie is sinds 2017 gestegen, maar de provisie inkomsten zijn de laatste jaren gedaald door het lagere gebruik.

De BMKB is niet kostendekkend over de totale evaluatieperiode, maar dit komt uitsluitend door een groot tekort van meer dan € 30 mln. in 2015. De jaren daarna is sprake van meer dan volledige dekking van de BMKB kosten. Uit de interviews wordt kostendekkendheid overigens niet als doel op zich gezien, maar als een politieke afweging; terughoudendheid met betrekking tot provisieverhoging is gewenst, vanwege de impact van Covid op de bedrijven in de afgelopen twee jaar (en waarschijnlijk in de komende jaren).

6.4 Werking en voorwaarden van de BMKB

In het algemeen zijn de geïnterviewden in het onderzoek tevreden over de looptijd van de BMKB en de garantiepercentages.

Digitalisering wordt als grootste verbeterpunt genoemd, waarbij het beter operationaliseren van de criteria een voorwaarde is om digitalisering mogelijk te maken. Geïnterviewden geven aan dat meer digitaliseren ook betekent dat meer gegevens gestructureerd aangeleverd kunnen worden en als dat niet digitaal goed geregeld kan worden, werkt dit belemmerend. Uiteindelijk kan een machine niet het eindoordeel vellen, is de heersende mening. Digitalisering is dus wel een wens, maar het operationaliseren daarvan roept toch ook bij enkele financiers enige terughoudendheid op.

Een groot deel van zowel de non-bancaire als de bancaire financiers spreekt de wens uit om het proces te versnellen door digitalisering. Naast een sneller proces, is er ook een behoefte om vooraf duidelijkheid te krijgen over het kleven van de garantie. Om digitalisering mogelijk te maken, is het van belang om subjectieve onderdelen van de BMKB objectiever te maken. Beoordelingscriteria zoals continuïteit en rentabiliteit zouden daarvoor objectief meetbaar gemaakt moeten worden. Hierdoor is de subjectieve toets niet – of beperkt – meer nodig.

Non-bancaire financiers benoemen overigens dat de BMKB minder goed aansluit bij non-bancaire financiers dan bij banken. Omdat de werkwijze van non-bancaire financiers diverser is en niet alleen gedreven door het aspect zekerheden, past het minder goed bij de werking van de BMKB. Dan volgt de vraag: dient de BMKB ook ingezet te worden bij meer risico en niet alleen bij gebrek aan zekerheden?

Vereenvoudiging van met name de verruiming wordt genoemd als een tweede verbeterpunt, waarbij samenvoegen van bijvoorbeeld starters en kleinkrediet een

versimpeling bewerkstelligt. Daarnaast wordt innovatieve luik als erg duur gezien. Soms is werken met hele kwartalen onhandig en sluit de BMKB regeling niet goed aan op de werkwijze bij Crowdfunding platforms. Deze organisaties worden genoodzaakt, voor dekking van de leningen, geld te lenen op de kapitaalmarkt. Dat veroorzaakt relatief hoge rentes voor de verstrekte leningen, waarmee hun concurrentiepositie ten opzichte van banken verslechtert.

De behoefte om de bovengrens met betrekking tot automatische kredietbeoordeling te verhogen is niet erg groot onder stakeholders, m.n. omdat men niet goed weet hoe hier zinvol invulling aan gegeven kan worden.

6.5 Conclusies en aanbevelingen over de toekomst van de BMKB

6.5.1 Conclusies met betrekking tot de toekomst van de BMKB

De BMKB wordt de komende jaren alleen maar belangrijker, vanwege de geopolitieke onrust, de onzekere toekomst over de impact van Covid op korte en lange termijn en ook vanwege de terug te betalen steunmaatregelen en belastingen en daarmee gepaard gaande lage zekerheden bij bedrijven.

Digitalisering en data gedreven afhandeling van de BMKB aanvragen wordt wederom genoemd als verbeterpunt om de BMKB nog slagvaardiger te maken.

Geroemd wordt de flexibiliteit van de regeling, met name het inspelen op de Corona crisis werd als zeer positief ervaren. De uitdaging is om verder in te spelen op actuele ontwikkelingen, m.n. het bereiken van de klimaatdoelstellingen (met een versnelde invoering van de BMKB-G) en daarmee gepaard gaande investeringen door bedrijven. Ook de grondstoffencrisis en de geopolitieke situatie met stijgende energiekosten zijn aanleiding voor een belangrijke rol van de BMKB en dus voor de overheid om MKB bedrijven te ondersteunen. Doordat de BMKB er al is, kan een crisisvariant in korte tijd in werking gezet worden.

Via een verduurzamingsvariant van de BMKB (ook wel BMKB-Groen of BMKB-G genoemd) kan het MKB het investeringsbedrag uitspreiden over een langere termijn en liquiditeit behouden voor primaire bedrijfsactiviteiten. Dit met een hoger garantiepercentage dan regulier en zonder toets op het zekerhedentekort. De BMKB-G zou kunnen worden gebruikt voor verduurzaming van bedrijfspanden, het wagenpark en andere bedrijfsmiddelen. Veruit de meeste geïnterviewden zijn voorstander van een duurzaamheidsvariant van de BMKB. Als nadeel wordt genoemd dat er dan weer een extra luik wordt geïntroduceerd.

Bij de BMKB-G wordt vanuit de geïnterviewden de suggestie gedaan om voldoende verruiming te implementeren en verlenging van de looptijden, vanwege de lange terugverdientijden van de investeringen in duurzaamheid. Verder wordt gepleit voor verruiming van de sectoren, die in aanmerking komen voor de BMKB (zoals de zorg en de cultuursector). Andere suggesties zijn aansluiting zoeken bij ESG-criteria, bewijsvoering door bedrijven o.b.v. energielabel, emissieklasse wagenpark en een Groenverklaring.

InvestEU gaat van start en biedt mogelijkheden voor financiële intermediairs. Het instrumentarium is vergelijkbaar met EFS maar de samenhang is verbeterd. Eén van de belangrijke veranderingen is dat de EU en daarmee de MKB garantieregelingen

meer focus gaan leggen op het stimuleren van duurzaamheid door het MKB. De taxonomie van de term duurzaamheid is vastgesteld en zal nu verder worden geconcretiseerd, zodat dit in de regelingen kan worden verwerkt en de criteria door EIF en de financiële intermediairs kunnen worden toegepast. InvestEU biedt ook mogelijkheden tot counter garanties zoals bijvoorbeeld is ingevoerd voor de Covid regeling binnen Innovfin.

De behoefte aan een BMKB variant voor achtergestelde leningen is bij de banken niet erg groot. Bij de non-bancaire financiers is meer draagvlak te bespeuren. De terughoudendheid heeft te maken met het hogere risicoprofiel en het hogere kapitaalbeslag voor de banken, die deze regeling met zich meebrengt en waarvan de banken twijfel hebben of de overheid daarvoor garant wil staan. Daarnaast is het vooral twijfelachtig of er behoefte is vanuit de markt. De non-bancaire financiers en andere stakeholders zien wel een rol voor de BMKB met betrekking tot een achtergestelde leningvariant, maar er wordt aangegeven dat de rentelasten voor dit type leningen hoog zijn, waardoor bedrijven niet snel zullen deelnemen.

6.5.2 Aanbevelingen met betrekking tot de toekomst van de BMKB

Op grond van het onderzoek komen we tot de volgende aanbevelingen:

1. Objectiever subjectieve criteria om het kredietproces te digitaliseren. Beoordelingscriteria zoals bijvoorbeeld begrippen als 'voldoende rentabiliteits- en continuïteitsperspectief' en 'naar vermogen inbrengen' kunnen objectief toetsbaar gemaakt worden, waardoor de subjectieve toets niet meer nodig is en het kredietproces gedigitaliseerd versneld kan worden. Dit sluit beter aan bij bancaire financiers, maar zeker ook bij non-bancaire financiers; door het versnellen van het kredietproces wordt de regeling aantrekkelijker voor non-bancaire financiers en dit zijn met name aangewezen financiers voor de luiken starters en kleinkrediet. Dit zorgt er ook voor dat vooraf eerder en beter uitsluitsel gegeven kan worden over het toekennen van de garantie.
2. Gebruik ook digitalisering om de goedkeuring van lening-aanvragen bij non-bancaire financiers en melding van gesloten BMKB leningen bij banken in batches te kunnen doen. Dit bespaart tijd en geld voor financiers.
3. Houd de regeling zo eenvoudig mogelijk. Denk na over het samenvoegen of verminderen van luiken, bijvoorbeeld samenvoegen van de luiken starters en kleinkrediet.
4. Op basis van analyses in dit onderzoek blijkt dat zowel het middenbedrijf als het kleinbedrijf significant (relatief) vaker gebruik maakt van de BMKB dan het microbedrijf. Maak het aantrekkelijker zodat het microbedrijf meer gebruik kan maken van de BMKB. Financiering aan microbedrijven wordt nu door financiers te veel als risicovol gezien. Ook voor de microbedrijven kan digitalisering helpen, zij maken vaker dan andere bedrijven gebruik van non-bancaire financiers en digitalisering kan, zoals boven al aangegeven, de drempel tot gebruik van de BMKB verlagen.
5. De provisie wordt door veel ondernemers als (erg) hoog geacht, met name voor het innovatieve luik. Overweeg om de provisie te verlagen.
6. Het werken met hele kwartalen richting RVO is lastig voor financiers. Meestal wordt een bedrijf gedurende een kwartaal klant. Het zou handiger zijn als men een datum in de maand kan instellen en de looptijd daarbij kan optellen. Dat voorkomt miscommunicatie en operationele fouten.
7. Wij verwachten dat het MKB, mede door de Coronacrisis en de geopolitieke crisis, de aankomende periode extra hulp nodig zal hebben bij het (verder) verduurzamen. Dit helpt de overheid ook om aan de klimaatdoelstellingen te voldoen. De ambitie en wil bij MKB-ondernemers is er wel om te verduurzamen, maar de middelen ontbreken door geslonken buffers door achtereenvolgende crisissen. Verduurzamen gaat gepaard met relatief hoge investeringsbedragen en lange terugverdiertijden. De overheid kan via een BMKB-Groen garant staan voor leningen aan bedrijven die willen verduurzamen. De BMKB is er bij uitstek voor geschikt vanwege de snelheid waarmee deze kan worden ingezet en de eenvoud van de regeling. De regeling is bekend bij financiers en het instrumentarium ligt er. De snelheid is belangrijk

vanwege de urgentie die de problematiek met zich meebrengt. Via een verduurzamingsvariant van de BMKB kan het MKB het investeringsbedrag uitspreiden over een langere termijn en liquiditeit behouden voor primaire bedrijfsactiviteiten. Houdt daarbij rekening met de noodzaak tot een langere looptijd. Dit met een hoger garantiepercentage dan regulier en zonder toets op het zekerhedentekort. Daarnaast moet worden overwogen om gebruik te maken van de counter garantie faciliteit voor kredietgarantieinstellingen binnen InvestEU.

Beschrijving PSM analyse: effecten van de BMKB op bedrijfsresultaten

Om de doeltreffendheid van de BMKB te meten, is gebruik gemaakt van onderstaande methode en evaluatiemodel. De effecten van de BMKB vallen verder te onderscheiden in 1e, 2e en 3e orde effecten. Onderstaand volgt een beschrijving van de gebruikte data, methode en de beschrijvende statistiek, ter aanvulling van de resultaten gepresenteerd in hoofdstuk 2.2 *Doeltreffendheid van de BMKB*.

Data

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een aantal grote, gekoppelde databases met bedrijfsinformatie, over de periode 2010-2020.² In de eerste plaats wordt gebruikt gemaakt van de RVO-database, waarin informatie is opgenomen over bedrijven (geanonimiseerd) die gebruik hebben gemaakt van de borgstellingsregeling.³ In de tweede plaats, voor het verkrijgen van financiële en overige bedrijfsresultaten, wordt een beroep gedaan op diverse microdatabestanden beheerd door het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS). De gebruikte CBS-databases zijn het Algemeen Bedrijven Register (ABR), de Statistiek Financiën van niet-financiële ondernemingen (NFO), en de *Baseline-database*. De ABR verleent de kenmerken van de bedrijven, de NFO de financiële ratio's van rechtspersonen en Baseline verschaft informatie over niet-rechtspersonen, inclusief ZZP'ers die grotendeels ontbreken in hiervoor genoemde databases, als alternatief voor de Satelliet Zelfstandige Ondernemers (SZO) op basis van advies van het CBS.

Van belang om te weten is dat aparte analyses zijn uitgevoerd voor [niet-rechtspersonen](#) en rechtspersonen, waarbij de groep [niet-rechtspersonen](#) voor een groot deel bestaat uit ZZP'ers. Praktische reden voor het hanteren van gescheiden analyses voor rechtspersonen en niet-rechtspersonen is dat de composities van de CBS-databases en de financiële en bedrijfskenmerken te zeer afwijkend zijn. Dit onderscheid wordt bevestigd door de verschillen in de economische resultaten; de BMKB heeft andere effecten op rechtspersonen dan op niet-rechtspersonen.

Om deze databases te koppelen wordt gebruik gemaakt van de variabele "ondernemingsidentificatienummer (OND_ID)" als sleutel – als deze cruciale variabele ontbreekt bij een observatie, is koppelen onmogelijk en wordt deze dientengevolge verwijderd. In het geval een ondernemingsidentificatienummer meerdere keren voorkomt, bijvoorbeeld bij een maatschap, dan worden de bedrijfsresultaten verdeeld over de entiteiten op basis van het aantal werknemers.

Methode

De centrale methode in dit onderdeel van het onderzoek is *Propensity Score Matching (PSM)*. Omdat er geen sprake is van een willekeurige toekenning van de regeling dan wel sprake is van toekenning op basis van een score, behoren een *sociaal experiment* en *Regression Discontinuity Design (RDD)* niet tot de toepasbare methoden. Er is echter wel een grote groep met MKBs, die potentieel gebruik kunnen maken van de regeling en kan dienen als controlegroep; daarom is *Propensity Score Matching* de meeste geschikte kwantitatieve analysemethode, in lijn met de eerdergenoemde Theeuwes-aanpak.

De PSM-methode is ontwikkeld door Rosenbaum & Rubin (1983). Simpel uitgelegd: Op basis van een aantal cruciale bedrijfskarakteristieken, die niet worden beïnvloed door de behandeling (conditional independence assumption), wordt een score berekend die de kans weergeeft dat bedrijven gebruik hebben gemaakt van de BMKB, gedurende de geanalyseerde periode. Op basis van deze score (de *propensity score*) wordt een bedrijf dat gebruik heeft gemaakt van de regeling vervolgens gekoppeld (*matched*) aan een

bedrijf dat nagenoeg dezelfde score heeft, maar met het enige verschil dat het geen gebruik heeft gemaakt van de regeling. Het leidende principe op basis waarvan dit koppelen gebeurt, is *nearest neighbouring* (NL: Dichtstbijzijnde buurman/-vrouw). Op deze manier wordt een adequate controlegroep samengesteld zodat het gemiddelde deelname-effect (*Average Treatment Effect on the Treated (ATT)*) van de BMKB en de significantie berekend kan worden. Zie Appendix X voor de technische uitleg van de PSM-methode. De matchingsvariabelen die gebruikt zijn om de *propensity score* te berekenen zijn:³

1. Grootteklasse, gebaseerd op de meest recente delineatie voor micro/klein/middenbedrijf
2. Eigen vermogen (Equity)
3. Zekerhedenoverschot, verdeeld in vier kwartielen (in lijn met CPB-rapport)
4. Omzetgroei in het jaar voor verstrekking van BMKB (T-1)
5. Interacties tussen zekerhedenoverschot en omzetgroei in T-1. Dit omdat het instrument is toegespitst op bedrijven met weinig zekerheden, maar met doorgroeimogelijkheden
6. Sector
7. Jaar

Vooraf moet gesteld worden dat er mogelijk selectie-effecten optreden aangezien de toekenning van de BMKB enkel geschiedt aan bedrijven met bevredigende perspectieven, maar dit verschil wordt econometrisch afgevangen door de *Propensity Score Matching-methode*.

Omdat de BMKB gericht is op bedrijven die op de private markt moeite hebben met het verkrijgen van vreemd vermogen, maar wel potentie hebben qua rentabiliteit en continuïteit, is het *zekerhedenoverschot* een belangrijke indicator.⁴ Het zekerhedenoverschot geeft de verhouding weer tussen de hoeveelheid verpandbare bezettingen en de schulden van een onderneming, op een bepaald moment, zoals deze op de bedrijfsbalans staan. Voor kredietverstrekkers is het hebben van een onderpand, dan wel andere zekerheden, van belang bij het beoordelen van de financieringsaanvraag. Zonder onderpand blijkt het lastig voor het MKB om vreemd vermogen aan te trekken.

Het doel van de BMKB is om belemmeringen bij het verkrijgen van financiering voor het MKB door zekerheidsbeperkingen weg te nemen. Op basis van de steekproef (sample) kan geconcludeerd worden dat bedrijven in het tweede kwartiel qua zekerhedenoverschot het meest gebruik maken van de regeling, gevolgd door het tweede kwartiel.⁴⁶ Bedrijven in het derde kwartiel maken minder vaak gebruik van de regeling dan de eerste twee kwartielen, en het vierde kwartiel het minst vaak.

Omdat er specifiek wordt gekeken naar de *effectiviteit* en *doeltreffendheid* van de regeling moet een (mogelijke) selectiebias in de data geadresseerd worden. Namelijk, enkel bedrijven die weten te overleven, dat wil zeggen geregistreerd blijven staan als actief bedrijf, zijn opgenomen in de CBS-databases; dit kan dus resulteren in een *positieve selectiebias*. Om dit effect op de resultaten te verkleinen vindt er een aparte matching plaats voor elke periode (T+1 t/m T+5) van de analyse, om op deze manier het aantal observaties (N) te vergroten en ook bedrijven mee te nemen die in latere stadia niet meer actief zijn. Daarom neemt het aantal observaties hand over hand af van periode T+1 tot T+5.

Om verder de effecten van ver afwijkende observaties, zogenaamde 'outliers', op de resultaten te beperken worden uitkomsten die bij de onderste 5% (p5) en bovenste 5% (p95) horen, verwijderd in de analyse. Om vervolgens het effect van deze methodologische keuze op de resultaten te controleren worden als alternatief ook regressieanalyses uitgevoerd waar deze uitsluiting respectievelijk op 1% (p1) en 99%

⁴⁶ De kwartiele distributie van het zekerhedenoverschot resulteert in de volgende thresholds (maximum observatie kwartiel): Eerste kwartiel (25%) -0.067, tweede kwartiel (50%) 0.195 en derde kwartiel (75%) 0.511.

(p99) zit. De resultaten wijzen uit dat het gekozen percentage voor verwijdering van afwijkende observaties geen significant effect heeft op de uitkomsten van de analyses.

Om de doeltreffendheid van de BMKB te kunnen bepalen, wordt er gekeken naar de ontwikkeling van een aantal specifieke bedrijfsprestatieindicatoren en of er statistisch significante verschillen zijn tussen de behandelgroep (gebruik BMKB) en de controlegroep (geen-BMKB). De verschillen tussen beide groepen (PSM-ATT) wordt gekeken naar overlevingskans, omzetgroei, groei in werknemers (FTE), zekerhedenoverschot, solvabiliteit, liquiditeit en Return on Assets (ROA). In vergelijking met voorgaande beleidsevaluatie door het CPB (CBP Notitie, 2015, Inzicht in de BMKB) is de econometrische analyse een stuk uitgebreider omdat deze enkel keek naar de effecten van de BMKB op netto omzetgroei op de korte termijn.

In overzicht, de gevolgde methode bestaat uit een zevental stappen, te weten:

1. Het koppelen van de datasets, ABR, NFO, en Baseline geleverd door het CBS en de RVO-database, in de CBS-omgeving met het ondernemingsidentificatienummer als sleutel.
2. Het ordenen en opschonen van data in de CBS-omgeving
3. Het berekenen van de propensity score gebaseerd op eerder vermelde matchingsvariabelen, op basis van een probit-regressie
4. Het koppelen van de treatment-group bedrijven aan een controlegroepbedrijven op basis van het *nearest neighbouring* principe
5. Het uitvoeren van 35 analyses (5 jaren x 7 variabelen)
6. Het extraheren van de resultaten uit de CBS-omgeving
7. Het analyseren en rapporteren van de resultaten

Beschrijvende statistiek

Na het koppelen van de diverse databases, specifiek de RVO-database met gegevens van bedrijven die gebruik hebben gemaakt van de regeling met de diverse CBS-databases, blijven er in totaal 3.658 bedrijven over (N_1). Hoewel er veel observaties verloren gaan, is de orde van grootte van de resulterende steekproef gelijk aan die van de eerdere evaluatie door het CPB (2015). Bovendien is deze groep statistisch groot genoeg om op basis hiervan significante conclusies te kunnen trekken.

Deze bedrijven vallen te onderscheiden in de categorieën, (1) ZZP; (2) Micro; (3) Klein; en (4) Medium. Vervolgens maken we onderscheid tussen 'startende onderneming' en 'geen startende onderneming'.

tabel 26 Aantal bedrijven in de datasets

Categorie	N_0 (Baseline)	N_1 (Baseline)	N_0 (NFO)	N_1 (NFO)
Totaal	5131052	6048	1786291	3658
<i>Bedrijf:</i>				
ZZP	3103742	1687	.	.
Micro	945324	747	556,465	289
Klein	1076681	3605	1,212,407	3,355
Midden	.	.	7,168	10
Starter	4252408	5030	1,507,150	3,006
Geen starter	878644	1018	279,141	652
<i>Kwartiel:</i>				

Kwartiel 1	1,298,307	1,744	404,612	910
Kwartiel 2	1,231,784	2,539	444,553	1,454
Kwartiel 3	1,365,224	1,569	466,970	1,011
Kwartiel 4	1,235,737	196	470,156	283
<i>Jaar:</i>				
2010			137,337	452
2011			145,066	519
2012	597,215	690	150,099	306
2013	631,762	530	157,164	249
2014	665,147	555	160,417	245
2015	714,910	781	162,378	318
2016	614,277	1,117	167,032	436
2017	639,561	945	171,366	327
2018	601,394	793	177,883	304
2019	666,786	637	174,233	271
2020			183,316	231

Bron: CBS

Resultaten

Onderstaande coëfficiënten geven het gemiddelde verschil weer tussen de behandelgroep (BMKB-bedrijven) en de controlegroep op basis van de PSM-methode. De standaardafwijking is tussen haakjes opgenomen. *** geeft significantie op het 0.01%-niveau weer, ** 0.05%-niveau en * 0.10%-niveau. In het algemeen wordt de absolute groei weergegeven ($X_{t+1} - X_t$), voor de omzet en het aantal fte wordt tevens de % groei gegeven ($100 * (X_{t+1} - X_t) / X_t$).

tabel 27 Effect van de toekenning BMKB op de absolute omzetgroei van ondernemingen

<i>Omzetgroei (absoluut)</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	36.231***	62.818***	92.018***	106.342***	117.803***
Vershil absolute groei PSM - ATT	28.336***	46.351***	70.059***	74.309***	75.504***
Gemiddelde in controlegroep	13,324	28,662	42,777	60,315	76,837
Gemiddelde in behandelgroep	41,66	75,013	112,836	134,624	152,341
N totaal	3.561.385	2.888.589	2.217.299	1.681.456	1.186.577
N behandelgroep	3.029	2.526	1.921	1.290	840
II. Rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	90.585***	183.627***	260.346***	321.059***	398.047***
Vershil absolute groei PSM - ATT	76.883***	162.816***	223.292***	229.924***	300.388***
Gemiddelde in controlegroep	44,682	91,656	158,997	263,565	330,376
Gemiddelde in behandelgroep	121,565	254,472	382,289	493,489	630,764
N totaal	1306237	1074299	873783	703263	555444
N behandelgroep	2404	2114	1786	1485	1161

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

tabel 28 Effect van de toekenning BMKB op de % omzetgroei van ondernemingen

<i>Omzetgroei (%)</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Verschil % groei zonder matching	11.0***	17.5***	21.1***	Xxx	xxx
Verschil % groei PSM - ATT	11.5***	18.0***	21.8***	Xxx	xxx
Gemiddelde in controlegroep	3,3	7,7	12,0	Xxx	xxx
Gemiddelde in behandelgroep	14,8	25,8	33,9	Xxx	xxx
N totaal	3.688.564	3.004.585	2.294.286	Xxx	xxx
N behandelgroep	4.747	3.897	2.936	Xxx	xxx
II. Rechtspersonen					
Verschil % groei zonder matching	6.4***	11.5***	14.2***	16.7***	18.4***
Verschil % groei PSM - ATT	5.3***	10.8***	13.9***	15.3***	20.6***
Gemiddelde in controlegroep	4,1	7,2	10,8	15,5	16,2
Gemiddelde in behandelgroep	9,4	18,0	24,8	30,9	36,9
N totaal	1.345.108	1.106.251	897.516	721.286	568.818
N behandelgroep	2.962	2.562	2.132	1.764	1.357

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

xxx = effecten niet te bepalen door het model

tabel 29 Effect van de toekenning BMKB op de fte groei (absoluut) van ondernemingen

<i>Fte groei (absoluut)</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Verschil absolute groei zonder matching	0.109***	0.112***	0.364***	0.339***	0.373***
Verschil absolute groei PSM - ATT	0.114***	0.112***	0.275***	0.26***	0.316***
Gemiddelde in controlegroep	-0,007	-0,005	0,13	0,122	0,099
Gemiddelde in behandelgroep	0,107	0,107	0,405	0,382	0,415
N totaal	4.167.550	3.361.716	2.687.907	2.049.455	1.397.062
N behandelgroep	3.502	2.552	2.107	1.298	817
II. Rechtspersonen					
Verschil absolute groei zonder matching	0.304***	0.542***	0.881***	1.162***	1.396***
Verschil absolute groei PSM - ATT	0.332***	0.485***	0.791***	0.889***	1.182***
Gemiddelde in controlegroep	-0,026	0,126	0,299	0,565	0,582
Gemiddelde in behandelgroep	0,306	0,611	1,09	1,454	1,764
N totaal	1.335.556	1.093.406	878.850	711.185	562.962
N behandelgroep	2.367	2.084	1.733	1.468	1.149

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

tabel 30 Effect van de toekenning BMKB op de fte groei (%) van ondernemingen

<i>Fte groei (%)</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
Verschil % groei zonder matching					
Verschil % groei PSM - ATT	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
Gemiddelde in controlegroep	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
Gemiddelde in behandelgroep	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
N totaal	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
N behandelgroep	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
	xxx	xxx	xxx	Xxx	xxx
II. Rechtspersonen					
Verschil % groei zonder matching					
Verschil % groei PSM - ATT	5.9***	8.4***	13.7***	16.8***	19.2***
Gemiddelde in controlegroep	5.8***	8.3***	10.8***	12.8***	17.7***
Gemiddelde in behandelgroep	0,2	2,7	0,1	1,9	0,4
N totaal	6,082	11,119	11	14,772	18,149
N behandelgroep	1.167.073	983.557	837.964	678.434	538.952
Verschil % groei zonder matching	2.816	2.468	2.042	1.719	1.329

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

xxx = effecten niet te bepalen door het model

tabel 31 Effect van de toekenning BMKB op de return on assets van ondernemingen

<i>Return on assets groei</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	0.013	0.056***	0.077***	0.115***	0.122***
Vershil absolute groei PSM - ATT	0.005	0.047***	0.065***	0.09***	0.071***
Gemiddelde in controlegroep	0,015	0,008	-0,004	-0,001	0,019
Gemiddelde in behandelgroep	0,02	0,055	0,061	0,089	0,09
N totaal	3.616.119	2.934.094	2.236.149	1.696.834	1.198.808
N behandelgroep	4.983	4.093	3.076	2.066	1.380
II. Rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	-0.002	0.005*	0.009***	0.014***	0.021***
Vershil absolute groei PSM - ATT	-0.002	0.003	0.005	0.007	0.013*
Gemiddelde in controlegroep	-0,003	-0,001	0,007	0,016	0,022
Gemiddelde in behandelgroep	-0,005	0,002	0,012	0,023	0,035
N totaal	1.337.867	1.100.955	894.295	719.126	567.103
N behandelgroep	2.969	2.548	2.128	1.756	1.342

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

tabel 32 Effect van de toekenning BMKB op de solvabiliteitsgroei van ondernemingen

<i>Solvabiliteitsgroei</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Verschil absolute groei zonder matching	0.413	2.302***	3.758***	5.947***	7.351***
Verschil absolute groei PSM - ATT	-1.027**	0.233	0.257	2.23*	0.292
Gemiddelde in controlegroep	1,157	2,806	5,683	7,435	12,35
Gemiddelde in behandelgroep	0,13	3,039	5,94	9,665	12,642
N totaal	3.577.204	2.894.348	2.213.120	1.677.437	1.183.585
N behandelgroep	4.831	3.950	2.968	1.981	1.312
II. Rechtspersonen					
Verschil absolute groei zonder matching	-0.985***	-0.551*	0.055	2.045***	3.552***
Verschil absolute groei PSM - ATT	-1.515***	-1.625***	-0.247	0.951	1.629*
Gemiddelde in controlegroep	1,346	2,764	3,333	5,467	7,759
Gemiddelde in behandelgroep	-0,169	1,139	3,086	6,418	9,388
N totaal	1.333.006	1.095.029	888.687	713.866	562.397
N behandelgroep	2.877	2.460	2.078	1.734	1.336

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

tabel 33 Effect van de toekenning BMKB op de groei zekerhedenoverschot van ondernemingen

<i>Zekerhedenoverschot groei</i>	<i>T+1</i>	<i>T+2</i>	<i>T+3</i>	<i>T+4</i>	<i>T+5</i>
I. Niet-rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	0.031***	0.046***	0.061***	0.076***	0.099***
Vershil absolute groei PSM - ATT	0.004***	0.005***	0.000***	0.013***	0.023***
Gemiddelde in controlegroep	0,016	0,034	0,059	0,069	0,088
Gemiddelde in behandelgroep	0,02	0,039	0,059	0,082	0,111
N totaal	3.585.421	2.899.542	2.215.143	1.678.780	1.184.463
N behandelgroep	4.859	3.974	2.983	1.988	1.320
II. Rechtspersonen					
Vershil absolute groei zonder matching	-0.002***	0***	0.003***	0.017***	0.027***
Vershil absolute groei PSM - ATT	-0.007***	-0.008***	-0.005***	-0.005***	0.002***
Gemiddelde in controlegroep	0,014	0,025	0,039	0,065	0,081
Gemiddelde in behandelgroep	0,007	0,017	0,034	0,06	0,083
N totaal	1.333.681	1.096.130	889.790	714.817	563.067
N behandelgroep	2.911	2.515	2.107	1.761	1.337

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

Bijlage 2 Beschrijving probit analyse: de 'kans op BMKB'

Op basis van de databases beschreven in bijlage 1 zijn ook diverse probit-analyses uitgevoerd om de kans op toekenning van de BMKB te berekenen. De belangrijkste resultaten zijn al gedeeld in hoofdstuk 2.2.1. Als verder aanvulling op hoofdstuk 2.2.1, onderstaand de econometrische uitkomsten en een verdere beschrijving van de resultaten.

tabel 34 Resultaten probit analyse

	(1) Niet-rechtspersonen	(2) Rechtspersonen
ZZP. 1/	-0.486*** (0.010)	
Micro	-0.456*** (0.013)	-0.529*** (0.019)
Midden		-0.276** (0.098)
Starter	0.098*** (0.011)	0.133*** (0.015)
L1_omzetgroei	-0.000 (0.000)	-0.000 (0.000)
Zekerhedenoverschot Q2	0.127*** (0.010)	0.054*** (0.014)
Zekerhedenoverschot Q3	-0.114*** (0.011)	-0.095*** (0.016)
Zekerhedenoverschot Q4	-0.608*** (0.021)	-0.442*** (0.022)
Eigen Vermogen (EV)	-0.000*** (0.000)	-0.000*** (0.000)
Sector C 2/	-0.209 (0.139)	-0.253 (0.132)
Sector D		
Sector E	-0.382* (0.170)	-0.389* (0.159)
Sector F	-0.584*** (0.189)	-0.567*** (0.133)
Sector G	-0.196 (0.139)	-0.305* (0.132)
Sector H	0.317* (0.140)	-0.545*** (0.135)
Sector I	-0.037 (0.139)	-0.198 (0.134)
Sector J	-0.485*** (0.140)	-0.388** (0.133)
Sector M	-0.662*** (0.139)	-0.601*** (0.132)
Sector N	-0.504*** (0.140)	-0.546*** (0.134)
Sector P	-0.535*** (0.142)	-0.540*** (0.144)
Sector Q	-0.598*** (0.140)	-0.613*** (0.136)
Sector R	-0.463*** (0.140)	-0.0348* (0.137)

tabel 34 Vervolg

	(1) Niet-rechtspersonen	(2) Rechtspersonen
Sector S	-0.394** (0.140)	-0.411** (0.142)
2011		0.033 (0.022)
2012		-0.146*** (0.025)
2013	-0.090*** (0.018)	-0.222*** (0.026)
2014	-0.081*** (0.018)	-0.228*** (0.026)
2015	0.022 (0.017)	-0.138*** (0.024)
2016	0.163*** (0.016)	-0.036 (0.023)
2017	0.103*** (0.016)	-0.132*** (0.024)
2018	0.062*** (0.017)	-0.161*** (0.025)
2019	-0.025 (0.017)	-0.183*** (0.025)
2020		-0.251*** (0.026)
Intercept	-2.352*** (0.139)	-2.164*** (0.133)

Bron: RVO, CBS, verwerking ECE

Bovenstaande tabel geeft de uitkomsten van een probit-analyse. De standaardafwijking is tussen haakjes opgenomen. *** geeft significantie op het 0.01%-niveau weer, ** 0.05%-niveau en * 0.10%-niveau.

1/ Op basis van de vastgestelde definitie van het MKB door de Europese Commissie (2004), in lijn met RVO, worden de volgende definities gehanteerd: Een microbedrijf heeft minder dan 10 werknemers (FTE) en hoogstens €2 miljoen jaaromzet en/of een jaarbalanswaarde kleiner of gelijk aan €2 miljoen. Een kleinbedrijf heeft minder dan 50 werknemers en maximaal een jaaromzet van €10 miljoen en/of een balans kleiner of gelijk aan €10 miljoen. Een middelgrote onderneming heeft minder dan 250 werknemers en een jaaromzet van minder dan €50 miljoen en/of een balans kleiner of gelijk aan €43 miljoen.

2/ Overzicht van CBS-sectoren (CBS, 2022): Industrie (C), energievoorziening (D), waterbedrijven en afvalbeheer (E), bouwnijverheid (F), handel (G), vervoer en opslag (H), horeca (I), informatie en communicatie (J), financiële dienstverlening (K), verhuur en handel van onroerend goed (L), specialistische zakelijke diensten (M), verhuur en overige zakelijke diensten (N), openbaar bestuur en overheidsdiensten (O), onderwijs (P), gezondheids- en welzijnszorg (Q), cultuur, sport en recreatie, en overige dienstverlening (S).

Bijlage 3 **Geraadpleegde documenten**

- Actieplan MKB financiering, Prinsjesdag (2013)
- Aanvullend actieplan MKB financiering (2014):
<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-32637-147.html> incl. bijlage
- Data Assessment BMKB
- De Nederlandse Financieringsmonitor (Panteia) en Financieringsmonitor van 2018, 2019 en 2020 (CBS).
- De Survey Access to Finance (SAFE) (EC en ECB).
- De Bank Lending Survey (BLS) (ECB).
- De Nederlandse bank: diverse statistieken aangaande kredietverlening.
- Evaluatie "Nut en noodzaak van de BMKB-regeling", 1 september 2015
- Evaluatie ROM's (2016).
- Evaluatie Qredits (2016).
- Evaluatie Innovatiekrediet (2018).
- Evaluatie VFF (2019).
- Evaluatie SEED Capital-regeling.
- Evaluatie Groeifaciliteit en DVI (2018).
- Evaluatie GO (2020).
- Inzicht in de BMKB, CPB (2015)
- Kleinbedrijf grote motor van Nederland
(<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-363426>)

Bijlage 4 Beschrijving enquête onder ondernemers

Voor de evaluatie is een telefonische enquête uitgevoerd onder ondernemingen die in de periode 2015-2020 gebruik hebben gemaakt van de BMKB. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen vier luiken, namelijk starter, innovatief, kleinkrediet en gevestigd. De enquête is gehouden in februari 2022.

In de volgende tabel is de beoogde respons per luik weergegeven.

tabel 35 Beoogde respons enquête onder BMKB-bedrijven

<i>Luik</i>	<i>Beoogde respons</i>
Starter	120
Innovatief	50
Kleinkrediet	150
Gevestigd	180
Totaal	500

Bron: Panteia, enquête onder BMKB-bedrijven

Vanwege het kleine aantal borgstellingen in het luik 'innovatief' was vooraf reeds de verwachting dat de 50 niet gehaald zou worden. Voor dit luik is geprobeerd een zo hoog mogelijke respons te halen.

Om per luik een gelijke verdeling van de respondenten over de jaren 2015-2020 te realiseren is een bruto-steekproef getrokken van zes keer de beoogde respons die gelijkmatig was verdeeld over de jaren. Door aselekt te trekken is een zo gelijk mogelijke verdeling over de jaren gerealiseerd.

In de volgende tabel is de gerealiseerde respons per luik weergegeven.

tabel 36 Gerealiseerde respons enquête onder BMKB-bedrijven

<i>Luik</i>	<i>Gerealiseerde respons</i>
Starter	120
Innovatief	27
Kleinkrediet	150
Gevestigd	180
Totaal	477

Bron: Panteia, enquête onder BMKB-bedrijven

De resultaten zijn vervolgens gewogen op basis van de werkelijke verdeling van de kredieten over luik en jaar.